

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra preprimární a primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Předškolní výchova, vzdělávání a péče v Lucembursku

Early Childhood Education and Care in Luxembourg

Katarína Petrželová

Vedoucí práce: PhDr. Barbora Loudová Stralczyńska, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Předškolní výchova, vzdělávání a péče v Lucembursku potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 6.12.2020

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala PhDr. Barboře Loudové Stralczynské, Ph. D., za odborné vedení, cenné rady a postřehy a vstřícný přístup. Děkuji také své rodině za trpělivost a podporu, kterou mi všichni poskytli. V neposlední řadě patří poděkování rodičům, s nimiž byly realizovány rozhovory v empirické části.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá systémem předškolní výchovy, vzdělávání a péče v Lucembursku. Cílem práce je charakterizovat systém předškolní výchovy, vzdělávání a péče v Lucembursku a zjistit, zda jeho nastavení koresponduje s potřebami současných rodin. Teoretická část uvádí důležité informace týkající se současné demografické, sociální, politické a vzdělávací situace v Lucembursku jako základní kontext pro porozumění specifik profilace služeb předškolních institucí. Popisuje historické kořeny vzniku předškolní výchovy v Lucembursku. Dále charakterizuje současný vzdělávací systém, jeho vybrané strukturní a procesní podmínky a typy institucí zajišťujících v Lucembursku institucionální předškolní výchovu, tedy legislativní a kurikulární ukotvení jejich práce, vývoj v posledních letech a případné výzvy pro budoucí vývoj a směřování. Praktická část přináší výsledky kvalitativního šetření realizovaného formou polostrukturovaných rozhovorů s respondenty z řad rodičů. Výzkum se zaměřil na zjištění a analýzu toho, jak jsou rodiče spokojeni s nastavením systému předškolní výchovy, vzdělávání a péče v Lucembursku a zda jim strukturní a procesní nastavení z pohledu jejich rodinného a profesního života vyhovuje.

KLÍČOVÁ SLOVA

předškolní výchova, předškolní vzdělávání, předškolní instituce, Lucembursko, potřeby rodičů

ABSTRACT

The focus of this bachelor thesis is on the system of early childhood education and care in Luxembourg. The goal of this thesis is to describe and analyse the system of early childhood education and care in Luxembourg and find out if its set-up corresponds with the needs of present families. The theoretical part contains important information regarding current demographic, social, politic and education situation in Luxembourg as a basic context for understanding of specific profile of childcare and education services. It describes historical origins of early childhood education and care in Luxembourg. It includes characteristics of current education system, its structure and process conditions and particular types of institutions providing early childhood education and care (legal and curricular basis for their work, development in recent years and potential challenges for their future orientation). The empirical part contains results of qualitative research realised in the form of semi-structured interviews with respondents from the rank of parents. The research focused on finding out and analysis of how the parents are satisfied with the set-up of the early childhood education and care system in Luxembourg and if the structural and process set-up is convenient for them from the point of their family and professional life.

KEYWORDS

Early childhood education and care, pre-primary education, childcare and education settings, Luxembourg, needs of parents

Obsah

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Lucemburské velkovévodství	10
1.1 Stručná historie a základní charakteristika ekonomiky	10
1.2 Demografická struktura, obyvatelstvo a jazyk.....	11
1.3 Sociální politika pro rodiny s dětmi.....	12
1.4 Shrnutí – důsledky pro lucemburský vzdělávací systém	13
2 Lucemburský systém institucionální předškolní výchovy.....	16
2.1 Historický vývoj institucionální předškolní výchovy v Lucembursku	16
2.2 Charakteristika současného lucemburského systému institucionální předškolní výchovy	17
2.2.1 Oddělený systém	17
2.3 Řízení a odpovědnost za předškolní vzdělávací systém	21
2.4 Právní úprava, legislativní rámec.....	23
2.5 Kurikulární systém a dokumenty	24
2.5.1 Národní úroveň	24
2.5.2 Regionální úroveň	28
2.5.3 Individuální úroveň	28
2.6 Vybrané strukturní podmínky institucionální předškolní výchovy	29
2.6.1 Organizace školního roku, provozní doba	29
2.6.2 Velikost skupiny, počet pracovníků	30
2.6.3 Kritéria a způsob přijetí	31
2.6.4 Evaluace dítěte.....	32
2.7 Financování.....	33

2.8	Typy institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání	37
2.9	Osvojování si jazyka, jazykové vzdělávání	40
3	Shrnutí teoretické části	45
II. EMPIRICKÁ ČÁST		46
4	Problém a cíl výzkumu	46
5	Výzkumné otázky	46
6	Metodologie výzkumu	48
6.1	Sestavení struktury rozhovoru	48
6.2	Výběr respondentů a charakteristika výzkumného vzorku	48
6.3	Metody analýzy dat	49
6.4	Průběh analýzy	50
7	Výsledky analýzy	52
7.1	Neformální vzdělávání	53
7.1.1	Strukturní podmínky	53
7.1.2	Procesní podmínky	56
7.1.3	Jazykové vzdělávání	59
7.1.4	Celkové zhodnocení rodiči	60
7.2	Formální vzdělávání	62
7.2.1	Strukturní podmínky	62
7.2.2	Procesní podmínky	64
7.2.3	Jazykové vzdělávání	67
7.2.4	Celkové hodnocení	67
7.2.5	Oddělenost systémů a doporučení rodičů	69
8	Vyhodnocení výzkumných otázek	70

8.1	Vyhodnocení první specifické výzkumné otázky: nastavení systému předškolních institucí zajišťujících neformální vzdělávání	70
8.2	Vyhodnocení druhé specifické výzkumné otázky: nastavení systému předškolních institucí zajišťujících formální vzdělávání	71
8.3	Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky: celkové hodnocení systému předškolních institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání	72
9	Diskuze	74
	Závěr	76
	Seznam použitých informačních zdrojů	78

Úvod

Bakalářská práce vznikla v době, kdy je institucionální předškolní výchov¹ věnována značná pozornost. Je prokázán její nezpochybnitelný význam pro rozvoj dítěte v pozdějším věku a také pro to, aby mohlo v životě obstát v moderní společnosti, která mu přináší mnohé životní výhody, ale také na něj klade nároky a přináší mnohá rizika (European Commission, 2019).

Institucionální předškolní výchova je více než kdy dříve pod drobnohledem mnoha mezinárodních institucí. Tyto se zaměřují nejen na popis a porovnávání existujících vzdělávacích systémů, ale i na stanovení faktorů a podmínek klíčových pro kvalitní vzdělávací systémy². Na mezinárodní úrovni jsou pravidelně vydávána a revidována doporučení pro zajištění kvality institucionální předškolní výchovy³. V Evropě jsou sledovány zahraniční vzdělávací systémy s cílem najít v nich principy a příklady, které fungují, zvyšují kvalitu a které by mohly být aplikovány u nás.

Záměr věnovat se lucemburskému vzdělávacímu systému se zrodil během pětiletého pobytu autorky této práce v Belgii a Lucembursku. O lucemburském vzdělávání toho v českých pramenech není napsáno mnoho. Zároveň Lucembursko prošlo, podobně jako Česká republika, v posledních 25 letech relativně rychlým vývojem a rozsáhlou proměnou vzdělávacího systému. V rámci reformy se podařilo nastavit kvalitativní standardy pro institucionalizovanou předškolní výchovu.

Dále se lucemburský vzdělávací systém jeví jako zajímavý z pohledu jazykového vzdělávání. Lucembursko je vícejazyčnou zemí. I v této oblasti proběhly v minulých letech

---

¹ Institucionální předškolní výchovou se rozumí systém všech zařízení, které poskytují výchovu, vzdělávání a péči dětem do 6 let věku mimo rodinu. V tomto významu bude tento termín používán v textu této práce. Seznam zkratk a termínů používaných v této práci a jejich stručný popis je uveden v Příloze č. 1.

² Např. Studie Starting Strong organizace OECD publikované v letech 2001–2019, anebo komparativní studie Evropské komise (EACEA/EURYDICE) vydané v letech 2014 a 2019 pod názvem Klíčová data předškolní výchovy, vzdělávání a péče v Evropě (*Key data on Early Childhood Education and Care in Europe*)

³ Např. doporučení Rady EU ze dne 22.5.2019 o vysoce kvalitních systémech vzdělávání a péče.

změny a Lucembursko v současnosti aplikuje program na podporu vícejazyčnosti pro děti už od 1 roku.

Cílem této práce je charakterizovat lucemburský systém institucionální předškolní výchovy a jeho vybrané strukturní a procesní podmínky s přihlédnutím k místním demografickým, sociálním a ekonomickým podmínkám. Cílem praktické části je zjistit, zda nastavení tohoto systému splňuje očekávání rodičů a vyhovuje potřebám rodin. Rodiče jsou ti, kdo v první řadě zodpovídají za děti a rozhodují o jejich výchově a vzdělávání. Otázkou je, zda a jak lucemburský vzdělávací systém odpovídá jejich potřebám. Práce by měla odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: Jak rodiče dětí hodnotí nastavení systému předškolních institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání v Lucembursku? Hodnocení rodičů nabízí také jiný úhel pohledu na výchovu a vzdělávání předškolních dětí. Motivací pro volbu cíle byla mimo jiné osobní zkušenost autorky (z pozice rodiče) s belgickou a částečně i lucemburskou institucionální předškolní výchovou.

První kapitola teoretické části stručně charakterizuje Lucembursko, jeho historii, demografii, ekonomický status a multikulturní charakter, jakožto rámec, v jehož kontextu institucionální předškolní výchova probíhá. Druhá kapitola je pak věnována lucemburskému vzdělávacímu systému. Je nastíněn jeho stručný vývoj jako východisko pro porozumění nastavení systému. Práce analyzuje vybrané strukturní a procesní podmínky a typy institucí zajišťujících předškolní výchovu v Lucembursku. Samostatná kapitola pak uvádí čtenáře do problematiky jazykového vzdělávání předškolních dětí v Lucembursku.

Při zpracovávání teoretické části byly použity zejména oficiální zdroje a publikace lucemburského ministerstva školství a dále publikace nadnárodních institucí zabývajících se zkoumáním a porovnáváním vzdělávacích systémů.

V praktické části je pak proveden kvalitativní výzkum. Pro sběr dat bylo využito metody polostrukturovaných rozhovorů s rodiči. Získávání dat a jejich zpracování bylo do velké míry poznamenáno specifickou situací v době vzniku této práce (v průběhu epidemie koronaviru COVID-19). Přesto odpovědi rodičů a jejich analýza umožnily získat zajímavé podněty a vhled do institucionální předškolní výchovy v Lucembursku jinou optikou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Lucemburské velkovévodství

Tato kapitola popisuje základní charakteristiky Lucemburského velkovévodství, které mají vliv a promítají se do systému institucionální předškolní výchovy. Obsahuje stručný historický vývoj, ekonomické, demografické, sociální a kulturní podmínky a specifika. V závěru kapitoly jsou shrnuty důsledky a vliv těchto charakteristik a specifík na vzdělávací systém.

1.1 Stručná historie a základní charakteristika ekonomiky

Lucembursko je jedním z nejmenších, ale zároveň nejbohatších evropských států. Je vklíněn mezi Francii, Spolkovou republiku Německo, Belgii a Nizozemí. Do dnešní doby je v zemi patrný silný německý, nizozemský a francouzský vliv. Také historie Lucemburska je s těmito zeměmi úzce spjata. V minulosti bylo Lucembursko součástí Habsburské říše, poté bylo okupováno Francií. V roce 1815 bylo Lucemburské vévodství povýšeno na nezávislé velkovévodství, personálně zůstalo propojené s Nizozemím. V roce 1839 byla Londýnskou smlouvou od Lucemburska oddělena západní část, která se stala součástí Belgie (jako valonská provincie Luxembourg). Za 2. světové války zůstalo sice Lucembursko nezávislé, ovšem bylo okupováno Německem. Americké jednotky Lucembursko osvobodily v roce 1944.

Z pohledu zaměření ekonomiky bylo Lucembursko dlouhodobě zemědělským státem. Po průmyslové revoluci došlo k industrializaci, a ještě v polovině minulého století bylo Lucembursko průmyslovým státem (s převahou ocelářského průmyslu). V dnešní době je nejvýraznější a dynamicky se rozvíjející sektor terciární, a to zejména bankovníctví, finanční služby a administrativa. Významným faktorem ovlivňujícím zdejší ekonomiku (a také demografii) je sídlo a pracoviště některých Evropských institucí v hlavním městě Lucemburku: Evropská Komise (administrativní část), Evropský soudní dvůr, Evropský účetní dvůr, Evropská investiční banka.

Vzhledem ke svojí velikosti a malému trhu je Lucembursko od prvopočátku velmi otevřenou ekonomikou. Patří mezi zakládající země ESÚO (Evropské společenství uhlí a oceli), ze kterého vykryštovala dnešní Evropská unie. Instituce EU v Lucembursku zaměstnávají

velké množství zaměstnanců ze všech členských zemí a představují značnou část hrubého domácího produktu. Lucembursko má kromě toho nastaveny příznivé podmínky pro podnikatele a firmy (ve srovnání s okolními zeměmi mírnější zdanění a úlevy), čímž dokázalo přitáhnout sídla velkých firem a také soukromých bank. Otevřenost, pružnost ekonomiky, nižší zdanění a využití přeshraničních pracovníků přispívají k tomu, že Lucembursko se řadí k nejbohatším státům EU (EURYDICE, 2020a).

1.2 Demografická struktura, obyvatelstvo a jazyk

Lucembursko je specifické vysokým podílem jiných národností na celkovém počtu obyvatelstva. Podle Lucemburského statistického úřadu (STATEC, 2020) činil k 1.1.2020 počet obyvatel 512,4 tis., z toho 220,5 tis. osob přihlášených k pobytu bylo jiné než lucemburské národnosti (viz Příloha č. 2). Lucembursko je tak se 43% podílem cizinců na prvním místě ze zemí EU. Za povšimnutí stojí fakt, že zatímco počet obyvatel lucemburské národnosti vzrostl v roce 2011 o 8,6 % oproti roku 1981, počet obyvatel cizí národnosti ve stejném období vzrostl o 230%. Největší národnostní menšinu v Lucembursku představují Portugalci, kteří se zpravidla živí manuálními a méně kvalifikovanými pracemi. Dalšími menšinami jsou pak obyvatelé sousedních států (Francie, Belgie, Německo), kteří přesídlili do Lucemburska, a Italové. Značnou část obyvatelstva reprezentují zaměstnanci institucí EU, kteří jsou přijímáni ze všech členských zemí EU. Porovnání podílů obyvatel cizích národností na celkovém počtu rezidentů v jednotlivých zemích EU je znázorněno v Příloze č. 3.

Další významný podíl na lucemburské ekonomice a demografii mají takzvaní přeshraniční pracovníci (*cross-border workers*). Tito nejsou rezidenty v Lucembursku, ale denně dojíždí do zaměstnání v Lucembursku z okolních států (Belgie, Německo a Francie). Počty pracovníků a směry přeshraniční migrace jsou znázorněny v Příloze č. 4. Počet přeshraničních pracovníků dosahuje přibližně 170.000, což představuje 33% lucemburské populace. Lucemburská legislativa umožňuje přeshraničním pracovníkům umístit jejich děti do institucí zajišťujících předškolní výchovu v Lucembursku a využívat nabízenou státní podporu. Dnešní Lucembursko je tedy kotlem nejrůznějších národností a kultur, které spolu v tomto malém státě pracují, uzavírají sňatky, žijí a vychovávají děti.

Lucembursko je vícejazyčná země (podobně jako Švýcarsko). Oficiálně Lucembursko používá tři jazyky – lucemburštinu, němčinu a francouzštinu. Hlavním národním a administrativním jazykem je lucemburština (moselsko-francouzský původ jazyka), jazykem legislativy pak francouzština. Vedle těchto oficiálních jazyků se pak v pracovní sféře (zejména bankovní a IT obory) používá angličtina. Nejpočetnější jazyk menšiny je portugalština. Pro obyvatele Lucemburska je vícejazyčnost a situační „přepínání“ z jednoho jazyka do druhého (tzv. *code switching*; EURYDICE, 2020b) normální. S touto vícejazyčností se setkávají i jejich děti v běžném životě i v institucionální předškolní výchově – různými jazyky mluví jejich rodiče, jejich vrstevníci v kolektivu i pedagogové. Jazyková specifika zcela zásadním způsobem ovlivňují předškolní výchovu. Z tohoto důvodu je jazykové podpoře a vzdělávání věnována kapitola 2.9 a hodnocení jazykového vzdělávání je také součástí výzkumu provedeného rámci empirické části této práce.

1.3 Sociální politika pro rodiny s dětmi

Lucembursko podporuje rodičovství a rodiny s dětmi různými formami příspěvků a úlev. V této části jsou stručně zmíněny formy podpory, které mají vztah k zajištění péče o děti od narození do 6 let věku dítěte. Podrobnější přehled příspěvků a úlev je uveden v Příloze č. 7.

Matky mají nárok na příspěvek v mateřství a mateřskou dovolenou. **Příspěvek v mateřství** je vázán na období mateřství, má jednorázový charakter a je vyplácen ve třech částech – prenatalní část, porodné, postnatální část.

Mateřská dovolená trvá začíná 8 týdnů před očekávaným termínem porodu a trvá 20 týdnů (tj. do věku přibližně 3 měsíců dítěte). Náhrada mzdy je poskytována podle nejvyššího dosaženého platu za poslední 3 měsíce před nástupem na mateřskou dovolenou. Spodní hranice náhrady je omezena úrovní měsíčního sociálního minima, maximum pak 5-násobkem sociálního minima (sociální minimum činí pro rok 2020 2.141,99 EUR/měsíčně; CTIE, 2020).

Na mateřskou dovolenou navazuje **rodičovská dovolená**. V Lucembursku mají na rodičovskou dovolenou nárok oba rodiče, ale není možné ji převádět mezi otcem a matkou. Alespoň jeden z rodičů – zpravidla matka - musí nastoupit na rodičovskou dovolenou bezprostředně po skončení mateřské dovolené. Délka rodičovské dovolené je rovněž

variabilní. Pokud rodič zůstává s dítětem celý den, trvá rodičovská dovolená 6 měsíců. V případě, že začne pracovat na ½ úvazku, prodlužuje se rodičovská dovolená na 12 měsíců. Třetí variantou je čerpání jednoho nebo dvou půldnů v týdnu po dobu 20 měsíců. Rodiči náleží náhrada vypočtená z průměrné mzdy za posledních 12 měsíců. Tento benefit čerpají oba partneři, umožňuje jim překlenout období raného dětství, případně později školních prázdnin.⁴ Často se při péči střídají, jeden z rodičů pracuje, druhý čerpá rodičovskou dovolenou. Matky se v naprosté většině případů vrací zpět do zaměstnání okolo 9 měsíce věku dítěte a děti umísťují v institucích zajišťujících předškolní výchovu. Dítě zde tráví v případě plného úvazku matky zpravidla 8-9 hodin denně. Podobná situace nastává v Německu, kde je sice rodičovská dovolená až do 3 let věku dítěte, nicméně příspěvky se po prvním roce snižují, a tak matky zpravidla nastupují do práce po 1 roce věku dítěte (Oberhuemer, Schreyer, 2010). Naproti tomu ve Francii existuje pouze mateřská dovolená v délce 16 týdnů (European Commission/Employment, Social Affairs and Inclusion, 2020).

Ženy, které zůstávají s dětmi doma déle, patří v Lucembursku k výjimkám, není to zde zvykem. Pokud chce matka (rodič) zůstat s dítětem déle, jedinou možností je dát výpověď v zaměstnání, čímž ale ztrácí nárok na další podporu od státu. V těchto případech musí být druhý partner schopen rodinu ekonomicky zabezpečit. V České republice je nastavení opačné, matky zde s dětmi zůstávají doma déle (obvykle 2-3 roky, rodičovskou dovolenou lze čerpat až do 3 let věku dítěte) a matky nastupující do práce s dítětem mladším jednoho roku jsou spíše výjimkou.

Otec má v případě narození dítěte nárok na **otcovskou dovolenou** ve výši 10 dní, kdy je mu vyplácena plná náhrada mzdy.

Rodiny s dětmi dále dostávají **příspěvky na děti** a mohou uplatnit daňové úlevy na vyživované děti. Příspěvek na jedno dítě ve věku 0-6 let činí aktuálně 265,- EUR měsíčně.

1.4 Shrnutí – důsledky pro lucemburský vzdělávací systém

Historie Lucemburska spjatá Německem, Francií, Belgií a Nizozemím se odráží i ve vzdělávacím systému. Francouzský vliv je patrný zejména v povinném veřejném vzdělávání,

---

⁴ Rodičovskou dovolenou musí rodič vyčerpat do 6 let věku dítěte, v případě adopce pak do 12 let věku dítěte

které silněji akcentuje vzdělávací charakter. Veřejné instituce zajišťující povinné předškolní vzdělávání nezajišťují stravování, péči nebo hlídání dětí mimo dobu vyučování. Pečovatelská tradice z historie se projevuje v současném Lucembursku zejména v institucích zajišťujících předškolní výchovu pro nejmladší děti. Německý vliv byl v minulosti patrný ve zřizovaných dětských zahrádkách (*Kindergärten*) podle fröbelovské tradice (Honig, Bock, 2017). V současnosti jej zastupují kombinovaná zařízení pro širší věkové skupiny. Německou kvalitu vzdělávání by lucemburský vzdělávací systém chtěl dosáhnout (Honig, Bock, 2017).

To, že Lucembursko je malý stát, se projevuje ve větší flexibilitě a rychlosti, s jakou Lucembursko analyzuje, vyvíjí, implementuje a reflektuje změny ve vzdělávacím systému.

Vysoká úroveň a bohatství ekonomiky znamená, že Lucembursko si může dovolit investovat a také investuje značné prostředky do sektoru vzdělávání (mzdy pedagogických pracovníků, dotace, infrastruktura atd.). Lucemburské národní ministerstvo školství, dětí a mládeže ve své statistice (Příloha č. 6) uvádí, že veřejné výdaje na vzdělávání v přepočtu na jedno dítě v roce 2016 činily 17.239,- EUR, průměr zemí OECD je 8.159,- EUR⁵. Žebříček zemí OECD podle průměrných veřejných výdajů v sektoru výchovy, vzdělávání a péče dětí ve věku 0–5 let přepočtených na jedno dítě je uveden v Příloze č. 5.

Z nastavení sociální a rodinné politiky vyplývá potřeba zajištění institucionální předškolní výchovy zejména od 9 měsíců dítěte (po skončení tříměsíční mateřské a šestiměsíční rodičovské dovolené), a to po dobu celého dne. Jenom tak je možné zajistit, aby se rodiče (zejména matky) mohli vrátit zpět do práce v celém rozsahu – na plný úvazek.

Poptávku po institucionální předškolní výchově vyvolává také společenské a ekonomické nastavení v Lucembursku. Lze tu mluvit o tzv. úzkém pojetí rodiny. Tvoří ji partneři a jejich děti. Rodiny, které se do Lucemburska přistěhovaly za prací, jsou odtrženy (nebo vykořeněny) a nemohou využívat podporu rodiny a příbuzných. Místo toho zde dochází často k vytvoření společenství na bázi stejné národnosti, jelikož pro rodiče (a potažmo i jejich děti) je ze začátku nejjednodušší, najít si známé, se kterými mohou sdílet stejnou kulturu, hodnoty a jazyk. Běžné a časté je příležitostné hlídání formou přespávání dětí, které

---

⁵ Jde o průměrný výdaj vynaložený na dítě v předškolním, primárním a sekundárním vzdělávání. Výdaje na dítě ve věku 0 – 5 let ve vybraných zemích OECD jsou uvedeny v Příloze č. 4.

ale neřeší potřebu kontinuální péče a výchovy tak, aby rodiče mohli být ekonomicky činní. Lucemburské společenství je také nastaveno poměrně individualisticky a výkonnostně. Standardem je dlouhá pracovní doba a práce přesčas. Děti jsou vedeny k výkonu a k dosahování úspěchu, často mají více mimoškolních aktivit a kroužků, což je mimo jiné i současný trend v České republice.

2 Lucemburský systém institucionální předškolní výchovy

Tato kapitola se věnuje systému institucionální předškolní výchovy v Lucembursku. V úvodu kapitoly je stručně uveden historický vývoj institucí zajišťujících předškolní výchovu na území Lucemburska jako výchozí kontext pro pochopení současného nastavení. Dále je charakterizován současný systém, jeho řízení, organizace a financování. Obsahem kapitoly je také typologie institucí poskytujících předškolní výchovu v Lucembursku a vybrané strukturní a procesní podmínky pro jejich fungování.

2.1 Historický vývoj institucionální předškolní výchovy v Lucembursku

Lucembursko v této oblasti nemá dlouhou tradici ani významné osobnosti jako například Česká republika, Francie nebo Německo. První veřejné instituce zajišťující výchovu a péči o děti (dětské zahrádky – *Kindergartens*; *jardins d'enfants*) po německém vzoru vznikala na území Lucemburska okolo roku 1860 (Schreyer, Oberhuemer, 2017). První legislativní úprava vztahující se na tyto instituce se datuje až na rok 1963, kdy byla zavedena povinnost obcí zřídit a organizovat instituce zajišťující výchovu a vzdělávání dětí. Povinné vzdělávání bylo uzákoněno v roce 1976 pro všechny pětileté děti a v roce 1992 bylo rozšířeno i na čtyřleté děti. Tato hranice platí v Lucembursku dodnes s tím, že od roku 1998 je umožněno nepovinné vzdělávání pro děti od tří let. V roce 2009 byl vydán zákon o organizaci základního vzdělávání (*Loi du 06.02.2009 portant organisation de l'enseignement fondamental*, tzv. školský zákon), který přiřadil povinné předškolní vzdělávání dětí ve věku 4–6 let k primárnímu vzdělávání a který s několika novelizacemi platí až do současnosti (Schreyer, Oberhuemer, 2017).

Vedle institucí zajišťujících povinné předškolní vzdělávání zde existovaly a dodnes existují také instituce, které zajišťují výchovu dětí před zahájením povinné školní docházky a dětí starších (školou povinných) v čase po skončení školy. Podle Honiga a Bockové (2017) bylo jejich prvotním smyslem bylo poskytnout školou povinným dětem po skončení školy jídlo, dozor a pomoc s domácími úkoly. Charakteristickým znakem byla péče a dobrovolnost. V porovnání s oblastí povinného vzdělávání zde vládla značná rozmanitost co do typu zřizovatele, právní formy, organizace, požadavků na kvalifikaci pedagogického personálu, koncepce a kvality poskytovaných služeb (Wiltzius, Honig, 2015). Oficiálně za ně až do roku 2013 odpovídalo Ministerstvo rodinných věcí (*Ministère d'Affaires Familles*). V roce

2013 přešla celá agenda týkající se institucionální předškolní výchovy do gesce Ministerstva školství, dětí a mládeže (*Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse*, zkráceně MENJE), které tak řídí a odpovídá za celou oblast institucionální výchovy dětí až do 18 let (EURYDICE, 2018; MENJE, 2020a). Cílem tohoto spojení byla vyšší efektivita, vzájemná provázanost, využití synergických efektů a zvýšení kvality poskytovaných služeb (Schreyer, Oberhuemer, 2017).

Z výše uvedeného vyplývá, že lucemburský vzdělávací systém prošel relativně krátkým, ale zásadním vývojem. Akcelpace koncepčních a legislativních změn je patrná od konce 20. století. Hlavním cílem lucemburské vlády je poskytovat kvalitní péči, výchovu a vzdělávání. Jako argumenty a podklady k tomu slouží komparativní studie a doporučení zpracovávané nadnárodními organizacemi (EU, OECD), ale také národní studie zpracovávané odbornými útvary MENJE a pracovníky Lucemburské Univerzity (*University of Luxembourg*). Centralizovaná správa, malý rozměr státu a dostatek finančních prostředků přispívá k tomu, že realizace a implementace změn v oblasti vzdělávání je jednodušší a rychlejší.

2.2 Charakteristika současného lucemburského systému institucionální předškolní výchovy

Současný lucemburský systém institucionální předškolní výchovy má podle Evropské komise tři základní znaky (European Commission/EACEA, 2018):

- oddělený systém;
- různé formy státní podpory (blíže viz kapitola 2.7.);
- širokou nabídku různých typů veřejných i soukromých institucí.

2.2.1 Oddělený systém

Při popisu systémů používá Evropská komise ve svých komparativních studiích (European Commission/EACEA, 2019) pojmy oddělený (*separate*) a jednotný (*unitary*) systém. Z tohoto hlediska patří Lucembursko společně s většinou evropských států k systémům

odděleným, u nichž dochází v průběhu předškolního věku k přechodu dítěte z instituce typu převážně pečující do instituce převážně vzdělávací⁶.

Současný lucemburský vzdělávací systém má duální charakter, kdy vedle sebe existují dva oddělené systémy. Odlišovat je od sebe podle funkce (pečovatelské nebo vzdělávací) se nejeví jako vhodné, protože hranice mezi nimi jsou neostře a zejména vzdělávání je realizováno v obou typech/formách. Lucemburský vzdělávací systém funguje jinak než oddělené systémy péče a vzdělávání v zemích bývalého východního bloku. Lucembursko chápe vzdělávání jako „*aktivní a dynamickou konfrontaci jedince se sebou a svým prostředím*“ (Charlotte Bühler Institut, SNJ, Université du Luxembourg, 2018, s. 19). Vnímá jej jako kontinuální a nepřetržitý rozvoj a učení se během každodenních situací. Dítě může vnímat, učit se a osvojovat si poznatky i během činností zajišťujících jeho základní potřeby. Vzdělávání ve smyslu komplexního rozvíjení dítěte je zakomponované do běžných denních činností i řízených aktivit už od nejútlejšího věku. V tomto smyslu od sebe nejsou odděleny péče, výchova a vzdělávání. Jsou zastřešeny jedním termínem: vzdělávání. Toto pojetí je podobné německému.

Doslovný překlad termínů používaných pro tyto systémy v Lucembursku zní: *formální edukace (éducation formelle)* a *neformální edukace (éducation non-formelle)*. V dalším textu této práce bude s ohledem na výše uvedené pojetí vzdělávání použit vhodnější termín formální vzdělávání a neformální vzdělávání⁷.

---

⁶ Jednotný systém, kdy dítě je od počátku až do zahájení primárního vzdělávání v jednom zařízení, funguje v severských zemích, balkánských státech, Maďarsku, Litvě, Lotyšsku (European Commission/EACEA, 2019).

⁷ Srov. S definicí neformálního vzdělávání dle Průchy a kol. (2003, s.136): „*organizované, systematické vzdělávání organizované mimo formální systém. Poskytuje vzdělávání pro určité skupiny populace, dospělé i děti ve vybraných typech, formách a obsahových oblastech a je organizováno různými institucemi (např. podniky, nadacemi, kulturními zařízeními, kluby i školami). Zahrnuje programy funkční gramotnosti pro dospělé, zdravotní výchovu, plánování rodičovství, rekvalifikační kurzy atd.*“

Formální vzdělávání odpovídá preprimárnímu vzdělávání dle Průchy a kol. (2003)⁸, má cíle a charakter vzdělávací. Probíhá v základních školách (*école fondamentale*) a je povinné. Formální vzdělávání je poskytováno bezplatně dětem od 3 let, resp. 4 let. Děti ve věku 3 let mají nárok (a garantované místo) na první nepovinný rok základního vzdělávání – tzv. nepovinné předškolní vzdělávání (rané vzdělávání, *éducation précoce*). Základní vzdělávání je rozděleno do čtyř dvouletých cyklů, přičemž první cyklus (*cycle 1, spillschoul, éducation préscolaire* – přeloženo jako povinné předškolní vzdělávání) je určen dětem od 4 do 6 let (European Commission/EACEA, 2019; MENJE 2020a). V podstatě lze říct, že nepovinné a povinné předškolní vzdělávání odpovídá věkově české předškolní výchově a vzdělávání (3-6 let) s tím rozdílem, že v ČR je povinný pouze poslední předškolní rok před započítáním základního vzdělávání. Ve věku 6 let v Lucembursku děti nastupují do cyklu 2 (obdoba zahájení primárního vzdělávání v Čechách). Po absolvování elementárního vzdělávání, které trvá do cca 12 let věku, děti volí mezi tzv. *lycée classique* (obdoba gymnázia, humanitní zaměření s možným návazným vysokoškolským studiem) anebo tzv. *lycée general* (obdoba odborných škol a učilišť, které jsou zakončeny diplomem, případně maturitou). Po absolvování 3 let na odborné škole (*lycée general*) může student zvolit profesní vzdělávání (3 – 4-leté s profesním nebo technickým zaměřením), zakončené diplomem. Jediným veřejným poskytovatelem terciárního vzdělávání v Lucembursku je Lucemburská Univerzita (MENJE, 2020a).

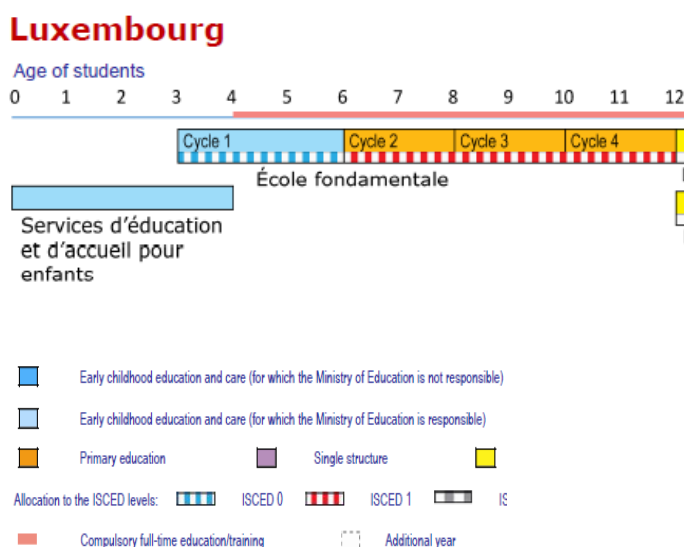
Organizace lucemburského systému formálního vzdělávání se vyznačuje některými podobnými znaky jako u sousedních zemí – Belgie, Francie, Německo a Nizozemí. Formální vzdělávání je v organizováno v cyklech také ve Francii nebo Belgii (francouzsky mluvící komunita – Valonsko). Cykly se v jednotlivých zemích liší délkou (zpravidla 2 – 3 roky) a začátkem (Belgie – od 2,5 roku do 6 let, Francie povinně od 3 let do 6 let; European Commission/EACEA, 2019). Ve Francii je stejně jako v Lucembursku předškolní výchova součástí základního vzdělávání, probíhá ale v mateřských školách. Organizačně se ale lucemburský model formálního vzdělávání nejvíce podobá nizozemskému a švýcarskému,

---

⁸ Srov. preprimární vzdělávání podle Průchy: „představuje počáteční stupeň organizované výuky, je určeno především k tomu, aby děti raného věku uvádělo do prostředí školního typu. Aby mohl být program považován za preprimární vzdělávání, musí probíhat ve škole nebo v jiném zařízení mimo rodinu.“ (Průcha, 2006, s. 55)

kde je od r. 1985 předškolní výchova začleněna do primárních škol pro děti od 4 do 12 let (Průcha, 2006; European Commission/EACEA, 2018). Porovnání evropských zemí z pohledu právního nároku na místo v institucích zajišťujících předškolní výchovu podle věku dítěte je uvedeno v Příloze č. 8.

Lucemburský vzdělávací systém (resp. jeho část - úrovně ISCED 0 a ISCED 1 dle klasifikace EU) je znázorněn na obrázku č. 1

Obrázek 1 – Lucemburský vzdělávací systém – ISCED 0 a ISCED 1

Zdroj: European Commission/EACEA, 2019

Neformální vzdělávání je adresováno dětem od narození do 12 let, což odpovídá ukončení posledního cyklu lucemburského základního vzdělávání (úroveň ISCED 0 a ISCED 1 dle klasifikace EU). Podle Evropské komise má poskytnout dítěti prostor pro volnou hru, pohyb, objevování a odpočinek (European Commission/EACEA, 2018). Schreyer a Oberhuemer (2017, s. 11) v této věci doplňují, že vedle plnohodnotného trávení času z pohledu dítěte tento systém umožňuje také „*rodičům vést hodnotný profesní život*“. Trefně tak postihují klíčový důvod existence institucí zajišťujících neformální vzdělávání v kontextu lucemburské společnosti: umožnit rodičům být výdělečně činnými a zajistit, aby děti v pracovní době rodičů (a mimo čas strávený ve formálním vzdělávání) byly v podnětném a rozvíjejícím prostředí. Účast v institucích poskytujících neformální vzdělávání je dobrovolná. Instituce pro nejmenší (0–4 roky) se starají o děti po dobu celého dne, jelikož

zde není ještě nárok na formální vzdělávání. Instituce pro školou povinné děti (od 4 do 12 let) jsou v provozu obvykle před zahájením a po skončení povinného formálního vzdělávání. Systém neformálního vzdělávání tímto navazuje, doplňuje a podporuje formální vzdělávání (EURYDICE, 2018).

V oblasti institucionální předškolní výchovy v Lucembursku působí velké množství subjektů a institucí. Vedle institucí zajišťujících denní pobyt dítěte (*day care centres, service d'éducation et d'accueil*) mohou o děti pečovat také soukromé osoby (tzv. rodičovský asistent, chůva, *asistent parental*; Schreyer, Oberhuemer, 2017). Instituce se od sebe navzájem liší typem zřizovatele, cílovou skupinou dětí, provozní dobou, rozsahem a obsahem nabízených služeb i personálem. Cílem je vyjít vstříc potřebám rodin a umožnit rodičům, aby zvolili to nejvhodnější pro ně, resp. jejich děti. Tato rozmanitost je do velké míry dána tržními mechanismy, které v Lucembursku působí zejména v oblasti neformálního vzdělávání dětí mladších 3 let. Rodiče mají naprostou volnost v tom, jakou instituci pro své dítě zvolí. V Lucembursku zhruba 2/3 dětí mladších 3 let navštěvuje soukromé instituce (Wiltzius, Honig, 2015) a soukromý sektor zde má dominantní roli. A protože soukromé instituce potřebují pro zajištění provozu dostatečný počet dětí, snaží se zaujmout a přilákat rodiče pedagogickým zaměřením, specifickými aktivitami (ekologické zaměření, lesní nebo venkovní, zaměření na jazyky, Montessori pedagogiku, hudbu, tvořivé činnosti apod.) nebo nadstandardními službami.

2.3 Řízení a odpovědnost za předškolní vzdělávací systém

Podle typologie Váňové (2014) patří Lucemburský vzdělávací systém k modelům převážně centralizovaným. Lucembursko je tak malý stát (územně i co do počtu obyvatel, resp. dětí), že decentralizace není logicky ani ekonomicky opodstatněná. Je zde ale možné definovat tři úrovně řízení – centrální (ministerstvo školství), regionální (regionální ředitelství) a místní (obce a samotné školy).

Nejvyšší centrální úroveň představuje MENJE, do jehož gesce spadá předškolní a elementární vzdělávání⁹. Hlavním posláním MENJE je strategické směřování, návrh a

---

⁹ Vyšší úrovně vzdělávání patří pod Ministerstvo vyššího vzdělávání a výzkumu (*Ministère de l'Enseignement supérieur et de la Recherche*, zkráceně MESR).

organizace lucemburského národního vzdělávacího programu. Na centrální úrovni jsou vydávány zákony, nařízení a normy upravující strukturní podmínky pro instituce poskytující předškolní výchovu a také kurikulární dokumenty a další materiály a doporučení týkající se procesní stránky vzdělávání (obsah, cíle a výstupy, organizace, evaluace). Dohlíží také na kvalitu a reguluje instituce poskytující předškolní výchovu formou licencí, zákonů, nařízení a doporučení.

Lucembursko je územně rozděleno na 15 regionů. V čele každého regionu stojí regionální ředitel. Zajišťuje implementaci a dodržování zákonů a předpisů ministerstva školství ve svém regionu a je zodpovědný za realizaci dlouhodobých vzdělávacích cílů. Má také funkci prostředníka mezi ministrem školství a učiteli. Ti se mohou obracet přímo na ředitele se svými žádostmi o pedagogickou podporu. Rodiče s regionálními řediteli řeší zejména případy, kdy jejich dítě čelí některé z forem znevýhodnění a dále také žádosti týkající se např. odkladů školní docházky nebo dalšího směřování vzdělávání dítěte (Schreyer, Oberhuemer, 2017). Na regionální úrovni je také prováděna kontrola kvality jednotlivých institucí zajišťujících předškolní vzdělávání (MENJE, 2020b).

Na třetí úrovni jsou jednotlivé obce, kterých je v současnosti 105. Obce jsou zodpovědné za implementaci a realizaci formálního vzdělávání (zajišťují prostory, infrastrukturu, vybavení, plánují a koordinují počty pracovníků, zajišťují denní provoz škol). Vedle toho jsou obce zřizovateli a provozovateli institucí poskytujících neformální vzdělávání. Dále jsou obce zodpovědné za vytvoření vazby, komunikaci a spolupráci mezi institucemi zajišťujícími formální a neformální vzdělávání, a to mimo jiné formou vytváření obecních plánů mimoškolního vzdělávání (tzv. PEP, viz kapitola 2.5.2).

Evropská komise (EACEA, 2019) uvádí, že svěřením kompetencí a zodpovědnosti za celou předškolní výchovu pod jedno ministerstvo (či jinou vrcholnou autoritu) může pomoci zajistit lepší kvalitu, provázanost, soudržnost a funkčnost systému institucionální předškolní výchovy. Centralizovaná řízení mají zpravidla země s jednotným vzdělávacím systémem. Lucembursko spolu Rumunskem a Maltou patří k výjimkám, kdy zodpovědnost je pod jedním ministerstvem, ale systém institucí zajišťujících předškolní výchovu dětem do 6 let věku je oddělený. V případě nejbližších sousedů Lucemburska – Francie, Belgie,

Nizozemí¹⁰, ale také České republiky – je zodpovědnost rozdělena na více autorit, které spolu musí komunikovat a spolupracovat.

2.4 Právní úprava, legislativní rámec

Základní právo na vzdělávání všem bez rozdílu je definováno v článku 23 lucemburské ústavy.

Základním legislativním dokumentem upravujícím podmínky **formálního** vzdělávání je tzv. školský zákon (*Loi du 6 février 2009 portant organisation de l'enseignement fondamental*, poslední modifikace proběhla k 20.9.2018). Obsahuje základní podmínky a organizaci povinného elementárního vzdělávání¹¹.

Požadavky na pedagogickou kvalitu jsou zakotveny v zákoně o dětech a mladistvých (*Loi sur la Jeunesse*) ze 4.7.2008 ve znění pozdějších změn. Jedná se např. po povinnost každé instituce mít písemný vzdělávací program, vést záznamy o činnostech v ní, vypracovat plán profesního rozvoje pro své zaměstnance apod. (Schreyer, Oberhuemer, 2017).

Předpisem upravujícím provoz a podmínky institucí poskytujících **neformální** vzdělávání je zákon upravující vztah mezi státem a subjekty působícími v oblasti sociální, rodinné a terapeutické z roku 1998 (*Loi du 8 septembre 1998 réglant les relations entre l'Etat et les organismes oeuvrant dans les domaines social, familial et thérapeutique*) a zejména jeho prováděcí úprava z roku 2013 (*Règlement Services d'éducation et d'accueil pour enfants*, ve zkratce Nařízení SEA). Tento dokument stanovuje podmínky, za kterých mohou fyzické nebo právnické osoby zajišťovat neformální vzdělávání. Obsahuje například požadavky na prostory, kvalifikaci zaměstnanců, počty a poměry zaměstnanců k dětem, velikost dětské skupiny, kapacitu apod. Vydání Nařízení SEA příčinně i časově souvisí s přechodem odpovědnosti za neformální vzdělávání pod ministerstvo školství¹². Hlavním smyslem této

---

¹⁰ V případě Německa je za celou fázi předškolního vzdělávání a výchovy zodpovědná jedna centrální autorita, nicméně jde o smíšený model. Zdroj: European Commission/EACEA, 2019

¹¹ Jehož součástí je i povinné předškolní vzdělávání.

¹² Do vydání Nařízení SEA byla úprava týkající se různých typů zařízení poskytujících péči a vzdělávání v několika oddělených legislativních aktech, účinností Nařízení došlo ke sjednocení terminologie i podmínek provozu.

regulace je nastavit a zajistit pokud možno vysoký standard kvality, která byla v lucemburských institucích dlouhodobě velmi různorodá (Wiltzius, Honig, 2015).

Při definování podmínek Nařízení SEA rozlišuje dvě skupiny dětí - mladší děti (*enfants jeunes*, děti do 4 let, nepodléhající povinné školní docházce) a školou povinné děti (*enfants scolarisés*, děti od 4 let do 12 let). U těchto dvou skupin se pak liší požadavky na prostor, počet a kvalifikaci personálu, velikost skupiny apod.

2.5 Kurikulární systém a dokumenty

Lucemburský kurikulární systém je možné charakterizovat jako třístupňový. Kurikulární dokumenty jsou vydávány na těchto úrovních:

- národní
- regionální (na úrovni obcí)
- individuální (na úrovni instituce)

2.5.1 Národní úroveň

Na této úrovni stojí národní plány a dokumenty. Nejvyššími strategickými dokumenty jsou národní plány vzdělávání (ve formě vládních programů), které jsou koncipovány na pětileté období. V současnosti platí plán pro období 2018 až 2023.

Základní kurikulární dokumenty vydává MENJE odděleně pro formální a neformální vzdělávání. V případě formálního vzdělávání jde o tzv. Plán studia pro čtyři cykly základního vzdělávání (*Plan d'études pour les quatre cycles de l'enseignement fondamental*, MENFP, 2011) a Rámcový plán pro nepovinné předškolní vzdělávání (*Plan-cadre pour l'éducation précoce au Luxembourg*, MENJE 2018)¹³.

Základním kurikulárním dokumentem pro neformální vzdělávání je tzv. Národní referenční rámec pro neformální vzdělávání dětí a mládeže (*Cadre national de référence Éducation*

---

¹³ V Lucembursku existují také školy, které mají vlastní, odlišný vzdělávací plán (Waldorfská škola, mezinárodní školy, školy vzdělávající podle francouzského kurikula apod.). Specifické postavení mají Evropské školy, které jsou v Lucembursku dvě (Evropská škola I – Kirchberg a II – Mamer). Podle lucemburského kurikula bylo ve školním roce 2016/17 vzděláváno v rámci cyklu 1 87,6% dětí z celkových 12.561 (viz Příloha č. 6).

non formelle des enfants et des jeunes, Charlotte Bühler Institut, SNJ, Université du Luxembourg, 2018¹⁴).

Kurikulum pro formální vzdělávání od 4 do 6 let

Je zajímavé, že z pohledu kurikul formálního vzdělávání je oddělený pouze první nepovinný rok (tedy 3–4. rok věku dítěte). Plán studia pro čtyři cykly zahrnuje vzdělávání dětí od 4 do 12 let, povinné předškolní vzdělávání je tedy z pohledu kurikula integrováno do elementárního vzdělávání¹⁵. Povinného předškolního vzdělávání se týká plán studia pro cyklus 1, který závazně definuje nejen oblasti rozvoje, ale i úroveň výstupů – kompetencí (tzv. *socle de compétence*), kterých má dítě na konci předškolního vzdělávání dosáhnout. Lucemburští učitelé si mohou rozvrhnout program cyklu 1 do dvou let podle svého uvážení¹⁶.

Hlavním cílem a středobodem formálního předškolního vzdělávání je zejména rozvoj jazykových (myslí se zde lucemburština) a komunikačních dovedností a rozvíjení kognitivních a smyslových schopností dítěte pomocí písni, kreseb, výtvarných a dalších činností. Lucemburské kurikulum ponechává část týkající se psaní, čtení a částečně i matematické gramotnosti až na cyklus 2 (podobně jako v České republice). Vzdělávací oblasti jsou stanoveny tak, aby zajistily komplexní rozvoj dítěte: sociální a emoční, fyzické a motorické, kreativní a smyslové, jazykové a kognitivní (MENFP, 2011). Navíc jsou výslovně definovány také ve školském zákoně (odst. 6 školského zákona; MENJE, 2009). Pro předškolní vzdělávání (cyklus 1) jsou oblasti stanoveny odlišně od ostatních cyklů.

Kurikulum pro formální vzdělávání dětí od 3 do 4 let (*éducation précoce*)

---

¹⁴ Plán byl vydán v poprvé roce 2013, v této práci je použito vydání z roku 2018.

¹⁵ Narozdíl např. od České republiky, kde je oddělené kurikulum pro předškolní vzdělávání (Rámcový vzdělávací plán pro předškolní vzdělávání) a základní vzdělávání (Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání).

¹⁶ Podobně jako v České republice jsou v oblasti předškolního vzdělávání stanoveny očekávané výstupy a úroveň kompetencí až na konci daného cyklu, nikoliv v jeho průběhu.

Tento rámcový plán je spojovacím článkem mezi kurikulem neformálního a formálního vzdělávání a nese v sobě prvky z obou těchto plánů. Cílem je vytvořit most mezi nimi a usnadnit přechod mezi neformálním a formálním vzděláváním.

Plán umožňuje pedagogům pracovat s kompetencemi a oblastmi rozvoje obou kurikul (formálního i neformálního) s cílem je vzájemně propojit. Rámcový plán nepovinného předškolního vzdělávání uvádí, že „*spíše než dostat všechny děti na předem definovanou úroveň kompetencí, jde o to, aby se chtěli učit a probudit zvědavost v tomto ohledu, a také dát jim důvěru ve své vlastní schopnosti učit se*“ (MENJE, 2018, s. 50). Tento rámcový plán (stejně jako kurikulum pro neformální vzdělávání) neobsahuje závaznou úroveň kompetencí a výstupů na konci roku. Přestože jsou realizovány aktivity vzdělávací podobné jako v navazujícím povinném předškolním vzdělávání, děti by měly mít dostatek prostoru pro volnou hru, V rámci dne by děti měly mít dostatek prostoru pro volnou hru (MENJE, 2018).

Kurikulum pro neformální vzdělávání

Národní rámec pro neformální vzdělávání dětí a mládeže (v dalším textu bude použit zkrácený název Národní rámec) byl vydán v roce 2013 ve spolupráci lucemburského Ministerstva rodinných věcí a integrace, Institutu Charlotte Bühler ve Vídni, Service National Jeunesse¹⁷ a Lucemburské univerzity. Základy pochází z kurikulárního rámce pro rané vzdělávání v Rakousku (Schreyer, Oberhuemer, 2017). Nebude náhodné, že kurikulární dokumenty pro raný věk, resp. celou oblast neformálního vzdělávání, byly vydány v období, kdy tato oblast přešla do gesce MENJE. Lucembursko se tak zařadilo mezi země, které vydaly rámcové kurikulární dokumenty teprve v posledním desetiletí (do této kategorie patří ještě Francie, Lichtenštejnsko a vlámská část Belgie), zřejmě na základě doporučení Evropské rady. Další zhruba třetina členských zemí EU včetně ČR) stále nemá kurikulární dokumenty pro výchovu a vzdělávání dětí mladší tří let¹⁸. Evropská komise (European Commission/EACEA, 2019) v této souvislosti konstatuje závislost mezi existencí kurikulárních dokumentů pokrývajících období od narození dítěte do 6 let a zodpovědností

---

¹⁷ Jde o agenturu, zřízenou a spadající pod MENJE zastřešující neformální vzdělávání v Lucembursku

¹⁸ Kurikulární dokumenty pro vzdělávání dětí mladších 3 let nejsou vytvořeny v: Bulharsku, ČR, Itálii, Kypru, Holandsku, Polsku, Slovensku, Portugalsku, části Velké Británie (Wales a Severní Irsko) a Řecku. Zdroj: European Commission/EACEA, 2019.

za oblast vzdělávání v tomtéž věku. Kurikulární dokumenty týkající se předškolní výchovy dětí mladších 3 let nemají zpravidla ty země, u nichž oblast péče a výchovy dětí do 3 let není integrována pod jeden správní orgán (Evropská komise/EACEA, 2019).

Národní rámec stanovuje obecné cíle a základní principy neformálního vzdělávání. Je zaměřen na učení jako aktivní proces, nikoliv na dosahování standardů a konkrétních cílů. Role pedagoga v tomto procesu je být příkladem a vzorem a doprovázet dítě s empatií a respektem k jeho potřebám. Národní rámec nepředepisuje povinné materiály nebo metody pro výchovu a vzdělávání dětí a poskytuje tak velkou volnost pedagogům ve vzdělávání a implementaci inovativních přístupů jako např. Regio Emilia, Situationansatz nebo Waldorf (EURYDICE, 2018).

Národní rámec je rozdělen na tři části – nejmladší děti (od 0 do 3, resp. 4 let), děti školou povinné (od 3, resp. 4 do 12 let) a mládež. Tyto části mají jednotnou strukturu. V úvodu je vždy popsáno dítě v daném věku (fyziologický a psychologický popis a vlastnosti) a dále pak role pedagoga.

Národní rámec pracuje (stejně jako kurikulum formálního vzdělávání a také český Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání) s oblastmi rozvoje a klíčovými kompetencemi. Zásadní rozdíl oproti formálnímu kurikulu je v měřitelnosti nebo závaznosti výstupů. Národní rámec nestanovuje závazně, jaké dovednosti, vědomosti nebo kompetence by dítě mělo dosáhnout, ale pouze definuje klíčové oblasti rozvoje, kompetence a uvádí příklady vhodného prostředí, pomůcek a činností. Důvodem je nejen dobrovolná účast a nepovinný charakter neformálního vzdělávání, ale také to, že dosahování cílů a kompetencí je zajišťováno především v rámci formálního vzdělávání. Národní rámec má ukázat institucím a pedagogům směr a možnosti k tomu, aby v rámci neformálního vzdělávání poskytli dítěti rozvíjející prostředí a zajistili jeho všestranný rozvoj. Dalším a neméně důležitým cílem, který Národní rámec sleduje, je nastavení procesní kvality napříč celou oblastí neformálního vzdělávání.

Instituce a pedagogové v nich působící mají proto poměrně velkou autonomii ve výběru aktivit, metod a forem práce s dětmi a jejich plánování. Tato volnost se ale může projevit v různé kvalitě jednotlivých institucí.

Přehled klíčových kompetencí a oblastí rozvoje stanovených ve všech třech výše zmíněných kurikulárních dokumentech je uveden v Příloze č. 10.

2.5.2 Regionální úroveň

Na regionální úrovni jsou koncipovány plány jednotlivých obcí. Od roku 2012 musí každá obec povinně vytvořit plán pro mimoškolní vzdělávání (*Plan for Extracurricular Education, plan d'encadrement périscolaire*, Schreyer, Oberhuemer, 2017). Plán by měl obsahovat ucelený přehled všech institucí zajišťujících předškolní vzdělávání (formální i neformální), včetně zájmového vzdělávání (kroužky pro děti) v dané obci a poskytnout rodičům komplexní a přehlednou nabídku vzdělávacích a mimoškolních aktivit, poskytovanou v dané obci. Plán pro mimoškolní vzdělávání by měl mít jednak základní informace a kontaktní údaje všech institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání v dané obci. Dále by měl obsahovat podrobnější rozpis podobný rozvrhu hodin, ve kterém jsou po jednotlivých dnech a hodinách uvedeny možné mimoškolní a zájmové aktivity.

Obec je zodpovědná také za koordinaci a implementaci tohoto plánu. Má za úkol podněcovat instituce poskytující formální a neformální vzdělávání k vzájemnému užšímu propojení. Obec by také měla iniciovat a podporovat i pravidelnou výměnu informací mezi zástupci těchto institucí, realizovat společná školení a vzdělávání pro zaměstnance institucí apod. (MENJE, 2020a). Lucembursko se tímto snaží o to, aby dva oddělené systémy vytvořily funkční a komplexní celek (EURYDICE, 2018).

2.5.3 Individuální úroveň

Tuto úroveň představují plány jednotlivých institucí. Každá z nich musí povinně vytvořit pedagogický plán (v Lucembursku jsou používány také pojmy pedagogický koncept, edukační plán). Pedagogický plán by měl obsahovat vzdělávací cíle, organizaci, obsah vzdělávání, plány rozvoje pedagogických pracovníků a způsob evaluace. Tvorba (existence) pedagogického plánu a jeho naplňování je součástí evaluace dané instituce a je státem pravidelně kontrolováno (European Commission/EACEA, 2019).

V rámci skupin (tříd) plánují pedagogové aktivity detailněji - na úrovni období, měsíců, týdnů, dnů. MENJE vytvořilo také on-line systém pro zaznamenávání jednotlivých

realizovaných aktivit – tzv. *log book, journal de bord*¹⁹; Oberhuemer, Schreyer, 2017). Jde o webovou aplikaci, do které se instituce a pedagogové registrují. Po přihlášení do ní zaznamenávají realizované aktivity včetně popisu, fotodokumentace a reflexe aktivit) a volí úroveň soukromí (aktivitu vidí pouze daná osoba nebo instituce a kontrolní orgány anebo je aktivita viditelná pro všechny). Tato aplikace slouží jednak ke kontrole kvality (publikaci pravidelně hodnotí inspekce) a jednak jako zdroj nápadů, inspirace a doporučení²⁰ pro ostatní pedagogy.

2.6 Vybrané strukturní podmínky institucionální předškolní výchovy

V této části budou popsány vybrané strukturní podmínky v institucích poskytujících formální a neformální vzdělávání.

2.6.1 Organizace školního roku, provozní doba

Provozní doba institucí poskytujících **neformální** vzdělávání je stanovena s ohledem na to, aby pokryla potřeby pracujících rodičů. Nařízení SEA uvádí, že denní provozní (otevírací) dobu stanovuje zřizovatel v rozmezí od 5 h ráno do 23 h večer po dobu alespoň 46 týdnů v roce (odst. 3. Nařízení SEA, MENJE, 2013). Délka provozní doby pak má dopad na počet a organizaci pedagogických pracovníků. Zejména v soukromém sektoru je vidět vyšší snaha vycházet vstříc rodičům a nastavit tuto dobu od brzkých ranních²¹ hodin do pozdního večera. Veřejné instituce mají víceméně standardní provozní dobu přibližně od 7 h do 19 h.

Školní rok ve **formálním** vzdělávání je rozdělen na tři trimestry a trvá s výjimkou prázdnin 36 týdnů. Začíná 15. září a končí 15. července (MENJE, 2020a). V průběhu školního roku jsou stanoveny jedno až dvoutýdenní prázdniny, vždy s odstupem zhruba šesti týdnů (týdenní podzimní, pololetní a květnové prázdniny a dvoutýdenní vánoční a velikonoční prázdniny). V porovnání s Českou republikou jsou v Lucemburku prázdniny delší a četnější. Instituce zajišťující neformální vzdělávání zpravidla nabízí rodičům možnost celodenního

---

¹⁹ Aplikace je vytvořena agenturou MENJE Service National Jeunesse. Je k nahlédnutí na www.journal-de-bord.lu, lze do ní vstoupit a prohlížet záznamy jako anonymní host.

²⁰ Nebo naopak nedoporučení. Do aplikace je možno vkládat i aktivity, které se nepovedly, nebo je nelze doporučit pro realizaci s dětmi.

²¹ Některá soukromá zařízení přebírají ještě spící děti od rodičů již kolem 5:30 nebo 6:00 h ráno.

pobytu jejich dětí po dobu školních prázdnin, proto mají také o deset týdnů delší provozní dobu.

V rámci předškolního (formálního) vzdělávání stát v garantuje a poskytuje 26 hodin týdně (MENFP, 2011). Lucembursko se tak řadí společně s Kypru na první místo v počtu explicitně stanovených a státem garantovaných hodin předškolní výchovy a vzdělávání (European Commission/EACEA, 2019). Sousední Belgie garantuje 28 školních hodin o délce 50 min. V Německu není centrálně stanoven počet hodin, v tomto je ponechána autonomie jednotlivým spolkovým zemím (European Commission/EACEA, 2019).

Garantovaný týdenní rozsah hodin je ve formálním vzdělávání rozdělen do tří dlouhých dnů (pondělí, středa, pátek) a dvou krátkých dnů (úterý, čtvrtek)²². V případě krátkých dnů je probíhá vzdělávání zpravidla mezi 8–12 h. V dlouhé dny se po polední přestávce ještě pokračuje, a to zpravidla v čase 14–16 h. Tato doba je orientační, obce (resp. jednotlivé školy) si ji mohou upravit. Některé začínají dříve a mají delší polední přestávku, která by měla dětem (a také pedagogům) umožnit dostatek času na jídlo, případně odpočinek. Stravování a dohled nad dětmi v průběhu polední přestávky (a také před a po skončení formálního vzdělávání) zajišťují výhradně instituce zajišťující neformálního vzdělávání a jejich pracovníci. Ti vyzvedávají děti ve škole, doprovodí je do kantýny a odvádí je zpět do školy²³. Toto nastavení může mít dopad do života rodin zejména tam, kde děti z nějakého důvodu nejsou zároveň v instituci zajišťující neformální vzdělávání v mimoškolním čase. V těchto případech musí rodiče denně děti vyzvednout po dopolední části, zajistit jim oběd a v případě dlouhých dnů je pak odvést znovu zpět.

V Příloze č. 11 jsou uvedeny týdenní počty hodin, které ve vybraných zemích garantuje stát a průměrné počty hodin, které děti v institucích zajišťujících předškolní vzdělávání stráví.

2.6.2 Velikost skupiny, počet pracovníků

V institucích zajišťujících **neformální** vzdělávání upravuje počet dětí a velikost skupiny odst. 10 Nařízení SEA (MENJE, 2013) v závislosti na věku dětí následovně

---

²² V Belgii (frankofonní část) je předškolní vzdělávání organizováno do čtyř dlouhých dnů a jednoho krátkého (středa), ve Francii je možno v rámci obcí (případně krajů) volit mezi 4 dlouhými dny anebo 5 kratšími dny.

²³ V případě krátkých dnů děti po obědě zůstávají v neformálních zařízeních.

- děti od 0 do 2 let – jeden pracovník na 6 dětí;
- děti od 2 do 4 let – jeden pracovník na 8 dětí;
- děti nad 4 roky – jeden pracovník na 11 dětí.

Maximální počet dětí ve skupině je stanoven v případě dětí od 2 let na 15²⁴. (u dětí do 2 let je velikost skupiny maximálně 12).

Menší skupina umožňuje pedagogům více individualizovanou práci s dětmi, dostatek pozornosti pro každé dítě a lépe zacílené aktivity pro osobní rozvoj každého dítěte. Pro srovnání jsou v Příloze č. 9 uvedeny ukazatele (velikost skupiny, počet dětí na jednoho pracovníka) v evropských zemích.

Ve **formálním** vzdělávání nejsou minimální ani maximální počty dětí ve třídě zákonem stanoveny. Existuje pouze doporučení MENJE, které uvádí, aby počet dětí v cyklu 1 nepřesáhl 20 dětí na 1 pedagoga (MENJE, 2020a). V praxi je tohoto počtu v povinné předškolním vzdělávání málokdy dosaženo, například v roce 2017/18 byl průměrný počet dětí ve třídě 15,5²⁵ (MENJE, 2020a).

2.6.3 Kritéria a způsob přijetí

Instituce zajišťující **neformální** vzdělávání nesmí stanovovat ideologická nebo rasová kritéria pro přijetí dítěte (Schreyer, Oberhuemer, 2017). Kritéria závisí zcela na zřizovateli a jsou odlišná v případě veřejných a soukromých institucí. U veřejných obvykle záleží na kapacitě dané instituce, bydlišti dítěte a poptávce. Některé obce automaticky přijímají všechny děti, v jiných (zejména v hlavním městě) může být požadován trvalý pobyt v obci, pracovní poměr (zaměstnání) obou rodičů, případně jsou upřednostněni sourozenci již přijatých dětí. U soukromých institucí zpravidla záleží pouze na kapacitě daného zařízení, rodiče nejsou vázáni místem pobytu apod.

²⁴ Srov. s velikostí dětské skupiny v ČR – počet dětí v dětské skupině může být až 24

²⁵ V hlavním městě se počet dětí ve třídě pohybuje okolo 20, v menších obcích a vesnicích jsou pak běžné nižší počty.

Kritériem prijetí do předškolního (**formálního**) vzdělávání je věk dítěte²⁶ a místo jeho trvalého pobytu. Dítě je automaticky přijato do školy podle principu spádovosti. Tento princip lze najít v povinném předškolním vzdělávání i ve většině sousedních zemí. Toto vzdělávání garantuje a zajišťuje stát, a proto volí kritéria, jejichž realizace bude efektivní a jednoduchá. Přijetí dítěte k povinnému vzdělávání probíhá administrativní cestou (vyplněním a doručením přihlášky), bez přítomnosti dítěte.

Podobně probíhá i přijetí dítěte do navazujícího primárního vzdělávání (cyklu 2, tj. ISCED 1). Dítě je automaticky přijato na základě závěrečného hodnocení pedagoga, který měl dítě v odpovědnosti v povinném předškolním vzdělávání (cyklu 1). V Lucembursku na rozdíl od České republiky neexistuje institut zápisů do základních škol. Také odklady povinné školní docházky (zde myšleno jako odklad započetí primárního vzdělávání) zde nejsou běžné²⁷.

2.6.4 Evaluace dítěte

Instituce zajišťující **neformální** vzdělávání dětí zpravidla nehodnotí. Tam, kde dítě tráví celý den (např. v jeslích), dostávají rodiče pravidelné ústní informace při předávání nebo vyzvedávání dítěte. U nejmenších dětí jde převážně o informace týkající se jejich základních potřeb, režimu a chování (jak a co dítě jedlo, kdy a jak dlouho spalo, jakou mělo náladu apod.), u větších pak také informace, co dítě přes den dělalo, jaké aktivity ho baví. U starších dětí (zejm. od 4 let) se objem informací omezuje na všeobecnou informaci (obvykle na dotaz rodiče), jakými aktivitami dítě strávilo den.

Metody hodnocení a evaluace ve **formálním vzdělávání** jsou založeny na pozorování (nejen daného dítěte, ale i skupiny a její dynamiky) a záznamech (výsledky pozorování, fotky, věty dítěte, apod.) a také portfolia dítěte (MENFP, 2011). Rámcový plán doporučuje (a v praxi je využíváno) formativní hodnocení, které má povzbudit k dalšímu rozvoji a ne zdůrazňovat, co dítě neumí. Hodnocení²⁸ má předepsanou strukturu: informace ze strany učitele, výměna

---

²⁶ Dítě nastupuje povinně do předškolního vzdělávání v září, pokud do 31.8. téhož roku dovršilo 4 roky (MENJE, 2020a)

²⁷ Za zmínku také stojí, že v Lucembursku neexistuje ani systém pedagogicko-psychologických poraden tak, jak je nastaven v České republice

²⁸ MENJE za účelem podpory pedagogů vydalo brožuru *L'évaluation au quotidien à l'école fondamentale*, která navrhuje a instruuje učitele při tvorbě hodnocení.

informací mezi učitelem a rodiči, očekávání a dokumentace. Na konci každého trimestru (tj. 3x ročně) probíhá schůzka pedagoga s rodiči, během které je zhodnoceno pokroky dítěte, co dítě zvládlo a na čem je potřeba ještě pracovat (MENFP, 2011). Oproti ostatním cyklům elementárního vzdělávání jsou forma a obsah hodnocení pro děti od 3 do 6 let upraveny a přizpůsobeny jejich věku dětí. Na hodnocení participují také rodiče, a to na společných schůzkách s pedagogy. Sestává ze tří klíčových částí (MENJE, 2020a):

- Rozvoj dítěte a jeho procesů učení; tuto část je zpracována na základě zejména pozorování pedagoga/týmu pedagogů před schůzkou s rodiči
- Rozvoj dítěte a jeho procesů učení z pohledu rodičů, kdy na společné schůzce na základě diskuse a otázek zpracovávají rodiče a pedagog toto hodnocení společně
- Společné perspektivy, resp. další společné cíle a kroky v rozvoji a podpoře rozvoje dítěte.

Na konci povinného předškolního vzdělávání (cyklu 1) dostávají rodiče komplexní závěrečnou zprávu a hodnocení dítěte (*bilan de fin de cycle*; MENJE, 2020a). Zpráva popisuje, zda dítě dosáhlo schopnosti a kompetence požadované pro konec cyklu 1 a vstup do cyklu 2 (primárního vzdělávání).

2.7 Financování

Instituce zajišťující **neformální** vzdělávání jsou financována zčásti z příspěvků rodičů a zčásti státem. Neformální vzdělávání není poskytováno bezplatně. Rodiče jej hradí bez ohledu na to, zda je jejich dítě ve veřejné či soukromé instituci. Wiltzius a Honig (2015) dělí v této souvislosti tyto instituce na 2 skupiny:

- Soukromé ziskové instituce bez trojstranné smlouvy se státem
- Veřejné nebo neziskové instituce, které mají uzavřenou trojstrannou smlouvu s ministerstvem a obcí (*convention tripartite*; Schreyer, Oberhuemer, 2017).

Soukromé ziskové instituce poskytují vzdělávání na základě licence k provozu (*agrément*) udělené MENJE (Wiltzius, Honig, 2015; Schreyer, Oberhuemer, 2017). Hlavním zdrojem příjmů jsou poplatky rodičů, které každá instituce stanovuje zcela autonomně tak, aby byly pokryty veškeré náklady a bylo dosaženo zisku. Státní podporu mohou tyto instituce využít pouze nepřímou (viz dále tato kapitola). Žádné jiné dotace nebo příspěvky od státu instituce

nedostávají. Na druhou stranu se ale na ně nevztahuje tripartitní dohoda (*convention*). V praxi to znamená, že zřizovatelé mohou stanovit svým zaměstnancům (pedagogickému a ostatnímu personálu) mzdu dohodou²⁹.

Veřejné instituce zajišťují neformální vzdělávání na základě trojstranné smlouvy (*convention*) uzavřené se státem (MENJE) a příslušnou obcí. V jejich případě se stát podílí přímo na financování formou úhrady části nákladů na provoz a infrastrukturu. Další část nákladů pak kryjí obce ze svých rozpočtů. Poslední část představují příspěvky rodičů, které jsou kalkulovány na základě příjmu rodičů a jsou nižší než příspěvky v případě soukromých institucí. Z trojstranné smlouvy na druhou stranu ale vyplývá také povinnost stanovit svým zaměstnancům (kteří jsou vlastně státními zaměstnanci) mzdu podle definovaných pravidel (tříd). Tato může být podle Wiltziusové a Honiga (2017) až o 40% vyšší, než u soukromých institucí. Vyšší mzdové náklady a nižší příspěvky rodičů zdůvodňují existenci přímé státní podpory.

Z výše uvedeného vyplývá, že v rámci institucí zajišťujících neformální vzdělávání zde existuje dualita z pohledu financování, kdy vedle sebe existují státem dotované instituce a čistě ziskové soukromé instituce. Všechny sice musí splnit stejné normy a požadavky na strukturní a procesní kvalitu, zásadně se ale liší podmínky, které instituce nabízí rodičům a svým zaměstnancům.

Vedle výše uvedené přímé státní podpory mohou instituce zajišťující neformální vzdělávání čerpat nepřímou formu státní podpory – tzv. poukázky na služby vzdělávání dětí (tzv. *Childcare-service vouchers*, *Chèques-Service Accueil*, zkratka CSA). V dalším textu bude používán zkrácený termín - poukázky CSA.

Smyslem a cílem poukázek CSA je zajistit rovný přístup k vzdělávání bez ohledu na sociální, ekonomické a kulturní prostředí, ze kterého dítě, resp. rodina pochází. Účelem byla podpora zejména socio-ekonomicky znevýhodněných rodin.

Systém byl poprvé představen a zaveden v roce 2009 (Schreyer, Oberhuemer, 2017; Honig, Bock, 2017). Účinek zavedení poukázek CSA byl dvojitý.

---

²⁹ Mzda musí být dohodnuta na úrovni alespoň legislativně zakotvené minimální mzdy.

Na jedné straně došlo k výraznému navýšení poptávky po místech v institucích zajišťujících neformální vzdělávání ze strany rodin, jelikož se pro ně tato služba s využitím poukázek CSA stala finančně dostupnější. Existující kapacita však tuto poptávku nemohla uspokojit, a tak začaly vznikat nové a nové soukromé instituce. Počet míst vzrostl od roku 2004 více než pětinašobně – z méně než 8.000 v roce 2004 na 42.000 v roce 2012 (Schreyer, Oberhuemer, 2017, Wiltzius, Honig, 2015).

Na druhé straně došlo ke snížení využití nelicencovaných služeb a institucí (tzv. černého trhu; Honig, Haag, Kappenstein, 2011). Poukázky CSA totiž lze uplatnit pouze v institucích, které mají oprávnění (licenci, *agrément*) anebo smlouvu (*convention*) od MENJE. Pro udělení oprávnění musí zřizovatel zajistit, aby jeho zařízení splňovalo strukturní podmínky a pedagogickou kvalitu stanovenou centrálně zákony, nařízeními a dalšími předpisy. Díky tomuto opatření je stát lépe schopen garantovat kvalitu a úroveň poskytovaných služeb.

Poukázky CSA mohou využít jak rodiny s dětmi žijící v Lucembursku, tak i rodiče, kteří v Lucembursku pouze pracují (*cross-border workers*). Nárok na poukázky CSA vzniká dítěti narozením a končí uplynutím 13 let (MENJE, 2020c).

Rodiče se mohou rozhodnout pro jakoukoliv ze schválených institucí, poukázky lze použít také na úhradu mimoškolních aktivit (např. zájmové umělecké, sportovní kroužky apod.).

V případě zájmu rodiče musí registrovat sebe a každé dítě v on-line systému (www.chequeseervice.lu). Poté je potřeba doložit příjmy rodiny (zpravidla poskytnout výplatní pásky nebo daňové přiznání), dále sazbu nebo tarif příslušné instituce a předpokládaný počet hodin, které zde dítě stráví. Na základě těchto materiálů je pak vypočítána výše příspěvku státu a spoluúčast rodičů, a to formou částky v EUR za hodinu. Následně je s rodiči uzavřena smlouva (*contract chèque-service accueil*), která tuto výši ukotvuje na dobu jednoho roku. Poté je potřeba ji znovu obnovit. To znamená opět předložit všechny nutné podklady (příjmy, tarif a smlouvu institucí). Následně je aktualizována výše příspěvku na další rok. Smyslem tohoto pravidla je zohlednit možnou změnu mzdy rodičů anebo tarifů instituce (MENJE, 2020c).

Instituce zajišťující neformální vzdělávání po obdržení dokumentu měsíčně vystavují fakturu za každé dítě s uvedením celkového počtu hodin za daný měsíc. Tato faktura je

zasílána příslušnému odboru ministerstva (nikoliv rodičům). To fakturu zpracuje, oznámí rodičům, kolik činí jejich příspěvek a zároveň hradí příslušné instituci část státního příspěvku. Rodiče na základě této informace uhradí zbytek částky příslušné instituci.

Každá instituce má svůj smluvní tarif, který je stanovený jako cena za hodinu anebo jako cena za tzv. balíček (rodiče mohou sjednat např. pobyt dítěte ½ den, pobyt dítěte celý den apod.). Příspěvek státu je omezen na nejvýše 6,- EUR/hodinu na dítě v případě institucí (3,75,- EUR/hodinu pro osoby pečující o děti v soukromí)³⁰. Maximální počet hodin, na které stát může přispět činí 60 hodin měsíčně. Nad tento rámec hradí plný tarif instituce rodiče. Výše státního příspěvku je kalkulována v závislosti na příjmu rodiny, počtu dětí a věku dětí. Výpočet je konstruován tak, aby rodiny s nižšími příjmy a více dětmi obdržely vyšší příspěvek od státu. Například rodina se dvěma dětmi a příjmem nepřesahujícím 1,5-násobek životního minima má nárok na 13 h v zařízení zajišťujícím neformální vzdělávání zcela zdarma a po zbylých 47 h hradí rodina 0.30 EUR/h (nad 60h hradí rodiče plnou cenu). Naproti tomu rodina se dvěma dětmi nemá nárok na hodiny zdarma. Za prvních 24 h hradí 3,20 EUR/hodinu, dalších 36 h pak 5,60 EUR/hodinu³¹. Pobyt dětí v institucích zajišťujících neformální vzdělávání se s touto podporou stal dostupný i pro rodiny, v nichž jeden z rodičů nepracuje (Wiltzius, Honig, 2017).

V roce 2017 byl v Lucembursku představen program vícejazyčného vzdělávání (viz kapitola 2.10) a došlo k úpravě systému poukázek CSA (MENJE, 2020c). Stát garantuje zcela zdarma prvních 20 h pobytu dítěte v instituci zajišťující neformální vzdělávání³². Rodiče nehradí za tuto dobu nic navíc, a to i v případě, že tarif instituce přesahuje maximální příspěvek od státu. Další hodiny přesahující tento limit jsou již hrazeny podle výše uvedeného principu. Tato podpora stírá do jisté míry veškeré rozdíly mezi jednotlivými rodinami – do pozadí je

---

³⁰ Tyto částky nekryjí výdaje za obědy, platby za obědy hradí plně rodiče podle tarifu zařízení. Podrobná tabulka s jednotlivými příspěvky je dostupná na internetovém portále MENJE: <https://men.public.lu/dam-assets/fr/enfance/fr/02-cheque-service/bareme.pdf>

³¹ Jde o jednoduchý příklad pro vytvoření představy. V praxi by rodiče ještě případně uhradili rozdíl mezi maximálním příspěvkem státu a tarifem zařízení.

³² Zařízení musí být zařazeno do programu vícejazyčného vzdělávání. Nevztahuje se na soukromé poskytovatele neformální výchovy a péče (MENJE, 2016)

zatlačena funkce pomoci sociálně nebo ekonomicky slabším rodinám, na významu nabývá cíl integrovat děti co nejdříve do institucionální předškolní výchovy, seznámit je s místními jazyky co nejdříve a usnadnit jim tak pozdější vzdělávání.

Formální vzdělávání je poskytováno zdarma. Rodiče zpravidla hradí pouze příspěvek na pomůcky a vybavení v řádu desítek EUR, který je vybírán na začátku školního roku. O financování škol se dělí obce a stát.

Náklady na školní budovy, prostory, infrastrukturu a vybavení nesou obce. Tyto náklady, resp. výdaje jsou součástí obecního rozpočtu. Na část z nich přispívá stát ze státního rozpočtu. Výše příspěvků je regulována právním předpisem (Schreyer, Oberhuemer, 2017).

Mzdové náklady jsou z převážné části kryty ze státního rozpočtu, jelikož pedagogický personál spadá přímo do resortu ministerstva školství. Na základě socioekonomických indikátorů (počet dětí, tříd, věková struktura v obci) jsou každoročně stanoveny kvóty na potřebný počet hodin pro každou obec. Stát pak poskytuje obcím finanční prostředky podle těchto kvót. Výdaje nad rámec stanovené kvóty kryje obec ze svého rozpočtu (Honig, Bock, 2017).

2.8 Typy institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání

V následujícím textu jsou charakterizovány v současnosti existující typy institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání. Při překladu jejich názvů je použit nejbližší český překlad, nebo nejbližší český ekvivalent (pokud existuje). V případě, že český překlad je obtížný anebo neexistuje, je použit obecnější pojem. Seznam pojmů a jejich překlad je také uveden v Příloze č. 1.

V rámci **neformálního vzdělávání** v současném Lucembursku lze najít následující typy institucí:

Jesle (*crèche*) jsou určeny dětem od tří měsíců (vazba na konec mateřské dovolené) do čtyř let – tedy do doby započetí povinné školní docházky. Děti jsou v nich rozděleny do homogenních skupin zpravidla v závislosti na úrovni psychomotorického vývoje (kojenci,

sedící nebo lezoucí děti apod.)³³. Jesle mohou mít různé koncepty, např. zaměření na jazykovou výchovu, zdraví a ekologii, jesle typu Montessori, lesní jesle (*Bëschercréche*), firemní jesle nebo také lesní jesle (Schreyer, Oberhuemer, 2017). Tato užší profilace je vidět hlavně u soukromých jeslí, jelikož může představovat konkurenční výhodu. Jesle jsou nejčastěji využívaným a nejrozšířenějším zařízením pro děti do 3 let v Lucembursku (Schreyer, Oberhuemer, 2017). Obdobné typy institucí fungují i v sousedních frankofonních zemích – Belgii (*crèche*, od narození) a Francii (*crèche*, od 3 měsíců), ale také v Nizozemí a Německu (*Krippen*).

Mini-jesle (*mini-crèche*) vznikly teprve v roce 2018 (EURYDICE, 2018). Oproti klasickým jeslím mohou přijímat děti od narození do 12 let, přičemž maximální počet dětí je 11 (z toho nejvýše 4 děti mladší než 1 rok). Minimální počet pracovníků v mini-jeslích jsou 2. Tento typ zařízení je využíván zejména v oblastech s nižší hustotou osídlení, kde by nebylo efektivní a možné provozování oddělených jeslí a institucí pro děti starší 4 let. Ostatní podmínky jsou stejné jako u jeslí (cíle, plány, koncepty apod.).

Denní centra pro nejmenší děti (*day nurseries*) – jsou určeny dětem od 2 měsíců do 8 let, ale na kratší dobu – maximálně na 16 hodin týdně. Nabízí kompromisní řešení pro malé děti vychovávané doma, které tak mohou přijít do dětského kolektivu na pár hodin denně. Rodiče mohou využít denní centra v případě nutnosti a potřeby i nepravidelně. Denní centra mají stanovenou hodinovou sazbu (Schreyer, Oberhuemer, 2017).

Družiny³⁴ (denní zařízení pro předškolní a mladší školní děti, *foyer du jour*, *foyer scolaire*³⁵) jsou určeny dětem od 4 do 12 let, tedy dětem, které absolvují povinné předškolní vzdělávání. Jejich otevírací doba navazuje na školní rozvrh – jsou otevřeny o polední přestávce nebo po skončení programu ve školách. Družiny také zajišťují stravování, jejich pracovníci

---

³³ V tomto období se děti vyvíjí rychle a mezi jednotlivými skupinami jsou výrazné rozdíly v psychomotorice i denním režimu. Z tohoto důvodu jsou upřednostňovány více homogenní skupiny s menším věkovým rozpětím.

³⁴ Nejedná se o doslovný překlad, výraz „družina“ byl zvolen jako nejbližší český výklad pojmu *foyer du jour* v tom smyslu, že družina v českém pojetí navazuje a doplňuje povinné vzdělávání.

³⁵ Zařízení typu *Foyer scolaire* se nachází v hlavním městě (Luxembourg-ville) a jde o zařízení s trojstrannou smlouvou (*convention*). *Foyer du jour* jsou privátní zařízení, často jsou zřizovány jako součást jeslí.

vyzvedávají děti po skončení školy a odvádějí je na oběd. Poté si zde děti hrají, případně starší děti mohou také pracovat na domácích úkolech³⁶ (Schreyer, Oberhuemer, 2017; Honig, Haag, Kappenstein, 2011). Termín *foyer scolaire* je používán pro veřejné družiny provozované ve městech, resp. v hlavních městech. Pojem *foyer du jour* označuje soukromé instituce typu družiny.

Kombinovaná zařízení³⁷ (*maison relais*) mají širší a přizpůsobivější zaměření než družiny nebo jesle. Zapisují se do nich děti od 3 nebo 4 let do 12 let (v určitých případech i starší děti, až do 18 let). Narozdíl od družin mají otevřeno celý den. Jsou situovány v blízkosti základních škol, někdy přímo v budovách škol, v případě větších obcí tvoří kombinovaná zařízení více budov s kapacitou pro stovky dětí. Součástí je vždy jídelna, zařízení poskytují stravování pro školou povinné děti. Po obědě zpravidla pomáhají starším dětem s domácími úkoly, organizují herní i vzdělávací aktivity a vykonávají dozor (Schreyer, Oberhuemer, 2017). Kombinovaná zařízení také často organizují kroužky a zájmové aktivity, případně zajišťují i dopravu dítěte na kroužky. Přestože první kombinovaná zařízení vznikala teprve v roce 2005, došlo v průběhu desetiletí k jejich rozšíření. V dnešním v Lucembursku jsou na prvním místě co do počtu zapsaných dětí. Měly by vytvořit most mezi formálními s neformálními institucemi (Schreyer, Oberhuemer, 2017). Jejich zřizovatelem je zpravidla obec anebo neziskové charitativní organizace³⁸ a pedagogové centra jsou jejími zaměstnanci (na rozdíl od učitelů ve formálních školách, kteří jsou zaměstnanci MENJE). Obdobná zařízení lze nalézt v sousední Francii (*centre du loisir*), v Německu (*Familienzentren*).

Vedle výše uvedených institucí v Lucembursku působí také tzv. rodičovští asistenti a pečovatelé (*day care assistants, assistant parentaux*). Jde o soukromé osoby, které pečují o děti ve vlastních domech v rodinném prostředí. Výhodou jsou pro rodiče větší časová flexibilita a také skutečnost, že pečovatelé se mohou starat také o nemocné děti. Podmínky poskytování služby tohoto typu rovněž upravuje nařízení SEA³⁹. Standardně by všichni

---

³⁶ Domácí úkoly jsou zadávány až na úrovni primárního vzdělávání (v cyklu 2).

³⁷ Doslovný překlad v češtině neexistuje, proto bylo použito pojmu kombinované zařízení.

³⁸ Vyskytují se zpravidla v obcích, které mají menší počet obyvatel.

³⁹ Asistenti mohou pečovat maximálně o 5 dětí (nejvýše 2 děti, pokud jsou mladší než 2 roky). Zdroj: European Commission/EACEA, 2019; MENJE, 2013.

pečovatelé měli mít příslušnou kvalifikaci a licenci, v praxi tomu tak ve všech případech není a existuje zde „šedý“ trh (Wiltzius, Honig, 2017).

Předškolní (formální) vzdělávání zajišťují základní školy (*écoles fondamentales*). V Lucembursku působí 162 veřejných škol a 14 soukromých škol (údaj za školní rok 2019/2020, viz Příloha č. 6).

Denní režim je ve srovnání s českou mateřskou školou více organizovaný, převažují vzdělávací aktivity nabízené učitelem. Volné hře je věnováno méně prostoru. České mateřské škole by nejlépe odpovídalo nepovinné předškolní vzdělávání (*précoce*). V lucemburských školách je kladen důraz na samostatnost, sebeobsluhu. Škola zajišťuje pouze výchovně-vzdělávací aktivity a program. V denním režimu se již nepočítá s odpočinkem a vzdělávací aktivity (i když odlehčenou formou) jsou nabízeny i v rámci odpoledního programu. Toto může být problematické a únavné zejména pro menší děti v nepovinném předškolním vzdělávání.

2.9 Osvojování si jazyka, jazykové vzdělávání

Tato kapitola se věnuje osvojování si jazyků a jazykovému vzdělávání v institucích zajišťujících formální a neformální vzdělávání. Osvojení si několika cizích jazyků a komunikace v nich je ústředním bodem předškolní výchovy a prolíná se celým vzdělávacím systémem již od nejmladšího věku. Lucemburský vzdělávací systém musí brát v úvahu i to, že velká část zdejších dětí, pochází z jiných zemí, má jiné sociokulturní zázemí a odlišný mateřský jazyk. Častým případem jsou děti bilingvní. Podle statistiky ministerstva školství (Příloha č. 6) za rok 2019/20 bylo v elementárním vzdělávání 44,8 % dětí jiné než lucemburské národnosti a pouze pro zhruba 1/3 dětí (34,5%) byla lucemburština prvním jazykem. Děti, které nemluví lucembursky nebo francouzsky, jsou podle MENJE (2016) při zahájení a v průběhu primárního vzdělávání znevýhodněny.

V dalším textu je popsán způsob, jakým stát realizuje a podporuje jazykové vzdělávání, resp. osvojování si jazyků, zejména lucemburštiny a francouzštiny. Výraz osvojování si jazyka podle autorky této práce výstižněji popisuje způsob, jakým dítě v tomto období získává jazykové a komunikační kompetence, a proto bude používán v dalším textu. Pojem

vzdělávání je uváděn zejména v souvislosti s názvy programů na podporu rozvoje jazykových kompetencí.

Období raného dětství (0 – 3 let)

„Rozvoj jazykové kompetence je celoživotní proces, který začíná doma a zahrnuje všechny oblasti života jakož i formální a neformální vzdělávací kontexty“ (MENJE, 2016, s.1).

Dítě se v lucemburském vzdělávacím systému setkává s lucemburštinou, francouzštinou a němčinou. Komunikační dovednosti v těchto jazycích pak podmiňují jeho učení, vzdělávání a motivaci ke vzdělávání v pozdějším věku (MENJE, 2016). Úroveň znalosti jazyka a komunikace v něm se odráží ve výsledcích místních i mezinárodních testů, například testů PISA, které provádí pravidelně organizace OECD⁴⁰. Lucembursko se v těchto testech umísťuje pod průměrem zemí OECD⁴¹, přes veškeré investice do vzdělávacího sektoru a přesto, že zavedlo povinnou dvouletou školní docházku a posléze třetí nepovinný rok, s cílem připravit děti na lucemburštinu a (jazykově podobnou) němčinu. Na základě studií a průzkumů, které MENJE ve spolupráci s Lucemburskou Univerzitou provedlo, byly jako klíčové překážky úspěšného vzdělávání dětí definovány jazyková odlišnost, socio-migrační původ, a socioekonomické poměry (MENJE, 2016).

Z výše uvedeného vyplynula potřeba, znovu se soustředit a zamyslet nad osvojováním si jazyků a jazykovým vzděláváním. MENJE (2016) v této souvislosti uvádí následující specifika, která odlišují lucemburský koncept od jiných konceptů osvojování nebo učení se cizímu jazyku:

- zaměření na děti od 1 roku, to znamená děti, které začínají mluvit a které jsou stále v procesu osvojování mateřského (prvního jazyka). MENJE uvádí, že jiné země

---

⁴⁰ PISA znamená Program pro mezinárodní hodnocení studentů (Program for International Student Assessment). Zajišťuje jej OECD. V pravidelných intervalech je organizováno testování 15-letých studentů členských zemí OECD, poslední hodnocení bylo provedeno v roce 2018. Více o programu lze nalézt na internetovém portálu OECD: <https://www.oecd.org/pisa/>

⁴¹ Podle výsledků PISA v roce 2018 studenti v Lucembursku dosáhli 470 bodů v části čtení s porozuměním (průměr zemí OECD je 487 b.), 477 bodů v oblasti vědy (průměr zemí OECD činí 487b.) a 483 v matematice (průměr OECD je 489 b.). Studie PISA pro Lucembursko uvádí, že 55% studentů mělo imigrační původ – to je nejvyšší podíl ze všech zemí, které se účastnily PISA testů. Zdroj: Givord, Schwabe, 2018.

zpravidla začínají s osvojováním dalšího jazyka až později, zpravidla po 3. roce (MENJE, 2016).

- v lucemburském systému je nerealizovatelná systematická podpora rozvoje mateřských jazyků, a to vzhledem k extrémně vysokému podílu a různorodosti jiných národností.
- zkoumané a tradiční modely staví při osvojování nebo učení se dalšímu jazyku na základě odlišnosti (oddělenosti) jednotlivých jazykových modelů. Lucemburský koncept předpokládá ponoření se (*immersion*) do vícejazyčnosti – doslova „*koexistence jazyků vedle sebe, spolu*“ (MENJE, 2016, s. 10). Je bráno jako normální, že děti slyší různé osoby mluvit různými jazyky.
- podpora mateřského (prvního) jazyka dítěte, respekt k jeho mateřskému jazyku. MENJE i Kirsch uvádí, že dítě, které zvládne první jazyk se pak lépe učí další jazyky (MENJE, 2016; Kirsch, 2018). Lucembursko uznává významnost prvního jazyka jako jedna z mála evropských zemí⁴².

Výsledkem výše zmíněných studií, úvah a rešerší bylo roce 2016 představení konceptu (programu) vícejazyčného vzdělávání (*éducation plurilingue*). Program byl uveden do praxe na podzim roku 2017 (Kirsch, 2018; MENJE, 2016).

Cílovou skupinou programu jsou děti ve věku od 1 do 4 let, tedy děti před započítáním povinné školní docházky. Této skupině je pak v institucích zajišťujících neformální vzdělávání⁴³ nabízeno „*uvedení do lucemburštiny a hravý první kontakt s francouzštinou*“ (MENJE, 2016, s. 5). Tyto dva jazyky byly vybrány záměrně. Děti, které doma nemluví lucembursky, mohou být znevýhodněny oproti lucembursky mluvícím dětem. U lucembursky mluvících dětí byly ve vyšších cyklech vzdělávání zase indikovány problémy s francouzštinou.

---

⁴² European Commission/EACEA (2019) uvádí, že Lucembursko patří k šesti zemím (spolu s Belgií-valonskou částí, Slovinskem, Finskem, Švédskem a Norskem), které na nejvyšší úrovni explicitně uznávají a obhajují také učení se (nebo osvojování si) mateřskému jazyku dítěte. Na podporu mateřského jazyka byl vyvinut program MOLLY (Mother-Tongue Oral Language and Literacy for Young), určený dětem v Lucembursku, jejichž rodným jazykem je portugalština (Kirsch, 2018).

⁴³ Program není určen soukromým osobám (pečovatelům a rodičovským asistentům), protože nesplňují podmínku konceptu: 1 osoba = 1 jazyk

Program je ministerstvem avizován jako dobrovolný, instituce zajišťující neformální vzdělávání nemají povinnost jej realizovat. V praxi se ale o to většina z nich snaží, protože v konkurenčním boji o rodiče, resp. jejich děti jde o možnou výhodu.

Koncept sleduje dvě roviny:

- „*nabídnout dětem v institucích zajišťujících neformální vzdělávání holistickou a cílenou jazykovou podporu a*
- *zajistit rovné příležitosti a rovný přístup všem*“⁴⁴ (MENJE, 2016, s. 5)

První rovina spočívá v tom, že instituce zajišťující neformální vzdělávání (zejména *crèche* a *foyer du jour*) jsou podněcovány, aby vytvořili v rámci svého pedagogického plánu vlastní ucelený koncept, jak budou realizovat vícejazyčného vzdělávání. Koncept by měl obsahovat následující body:

- jak je v podmínkách dané instituce integrována lucemburština a francouzština do každodenních situací (komunikace) s dětmi (např. ustálený popis každodenních běžných činností, říkanky, písničky v kombinaci s pohybem apod.);
- jak se staví/vychází z prvního jazyka dítěte, který může být odlišný;
- jak spolupracují s rodinou dítěte (např. rodiče chodí číst do jeslí ve svém mateřském jazyce, personál se učí základní slovíčka v jazyce dětí);
- jak spolupracují s dalšími aktéry vzdělávání a pomoci (formální nebo neformální sektor, odborná poradenská pracoviště – např. logopedie apod).

Tento vlastní pedagogický koncept je podmínkou, aby byla příslušná instituce začleněna do programu vícejazyčného vzdělávání. Jejím zaměstnancům je pak poskytováno v rámci dalšího vzdělávání odborné školení a poradenství zaměřené nejen na samotný jazyk, ale i na didaktiku a způsob osvojování jazyka v raném věku (MENJE, 2016; Kirsch, 2018). Dále by

---

⁴⁴ Rovné příležitosti a rovný přístup ke vzdělání jsou také zakotveny v lucemburském kurikulu a v zákoně o mládežtých

v instituci měl působit minimálně jeden pedagog ovládající francouzštinu a jeden lucemburštinu, vždy na úrovni rodilého mluvčího⁴⁵.

Druhá rovina týkající se stejného (rovného) přístupu pro všechny děti je realizována pomocí systému poukázek CSA⁴⁶.

Období předškolní (3 – 6 let)

Díky vícejazyčnému programu roste počet dětí, kterým při vstupu do nepovinného předškolního vzdělávání není lucemburština ani francouzština cizí (MENJE, 2018).

Nepovinné předškolní vzdělávání (*précoce*) staví na těchto základech a dále je rozšiřuje (MENJE, 2018). V nepovinném předškolním vzdělávání se mluví převážně a téměř výhradně lucembursky, francouzština je v porovnání s raným dětstvím používána pouze okrajově. Jsou dále rozšiřovány a upevňovány jazykové kompetence pro lucemburštinu hravou formou během každodenních činností s využitím říkanek, básniček, písniček apod.

V předškolním vzdělávání (cyklus 1) je rozvoj jazyků zaměřen na:

- další rozvíjení lucemburštiny v mluvené podobě jako hlavního komunikačního jazyka
- úvod a základy mluvené francouzštiny
- ukotvení a potvrzení pozice jazyka, jímž dítě mluví doma (MENJE, 2020a).

Podle MENJE by tak dítě při začlenění do vzdělávacího systému od raného věku až po konec předškolního období mělo být připraveno na další vzdělávání v cyklu 2 (MENJE, 2020a). Tam se přidává výuka mluvené a psané formy němčiny, která staví na podobnosti s lucemburštinou.

---

⁴⁵ Při osvojování cizího jazyka platí zásada, že jedna osoba mluví výhradně jedním jazykem a dítě si osobu s tímto jazykem spojí.

⁴⁶ Stát od podzimu 2017 garantuje zdarma a bez rozdílu všem dětem prvních 20 hod týdně, které dítě stráví v zařízení nabízejícím program vícejazyčného vzdělávání (European Commission/EACEA, 2019; MENJE, 2016; Kirsch, 2018).

3 Shrnutí teoretické části

V teoretické části byl charakterizován systém institucionální předškolní výchovy v Lucembursku. Systém, prochází změnami, které reflektují jednak lucemburská specifika a jednak požadavky a doporučení nadnárodních institucí na kvalitní vzdělávací systémy. Autorka této práce vnímá snahu a vůli lucemburské vlády a MENJE o nastavení kvalitního vzdělávacího systému. Lucemburská vláda již dokázala realizovat řadu změn a je ochotna investovat do vzdělávání jakožto strategického nástroje k vytvoření multikulturní a otevřené společnosti znalostí. Zabývá se také zhodnocením realizovaných změn realizovaných opatření a jejich případnou úpravou tak, aby bylo dosaženo cílového stavu – vytvořit vysoce kvalitní systém dostupný všem dětem bez rozdílu.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Problém a cíl výzkumu

Autorka této práce strávila pět let v Belgii, v okrese sousedícím s Lucemburským velkovévodstvím. Její dítě rok navštěvovalo belgickou mateřskou školu (*école maternelle*), a tak má osobní zkušenost s belgickým (belgická část Valonie) předškolním systémem. Měla možnost poznat multikulturní charakter zdejší společnosti. S lucemburským vzdělávacím systémem se setkala přes osobní kontakty s rodiči a jejich dětmi žijícími v Lucemburku. V současnosti autorka žije v Belgii a má aktivní zkušenost s Evropskou školou v Lucemburku, kde absolvovala několik kratších praxí a kterou navštěvuje v i její dítě. Zároveň jí studium na Pedagogické fakultě UK a praxe v českých mateřských školách umožnila alespoň zčásti porovnat fungování a nastavení obou systémů a vnímat, že potřeby rodin jsou naplňovány v každé zemi odlišně.

Jak ukazuje teoretická část této práce, zkoumaný lucemburský vzdělávací systém se jí jeví jako poměrně dobře nastavený a štedře financovaný. Otázka, kterou si autorka této práce klade, je, zda tento systém pozitivně vnímají i zdejší rodiče. Jak na něj nahlíží oni? Vnímají jej také rodiče jako kvalitní? Vyhovuje zdejší nastavení podmínek institucionální předškolní výchovy osloveným rodinám a naplňuje jejich potřeby?

Z těchto úvah nakonec vykrystalizoval **cíl výzkumného šetření**: zjistit, **zda nastavení lucemburského systému institucionální předškolní výchovy odpovídá potřebám rodin**. Zda jsou rodiče opravdu spokojeni s tím, jak systém funguje, a jak vnímají strukturní a pedagogickou kvalitu institucí.

5 Výzkumné otázky

S ohledem na výše uvedený cíl výzkumu byla stanovena **hlavní výzkumná otázka**:

Jak rodiče dětí hodnotí nastavení systému předškolních institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání v Lucembursku?

Tato otázka byla s ohledem na duální charakter lucemburského vzdělávacího systému rozvedena do následujících **specifických otázek**:

1. Jak rodiče hodnotí nastavení systému předškolních institucí zajišťujících **neformální** vzdělávání v Lucembursku dle jejich osobní zkušenosti? Jak podle nich toto nastavení odpovídá jejich potřebám (zvláště z hlediska strukturních podmínek, pedagogických procesů a jazykového vzdělávání)?
2. Jak rodiče hodnotí nastavení systému předškolních institucí zajišťujících **formální** vzdělávání v Lucembursku dle jejich osobní zkušenosti? Jak podle nich toto nastavení odpovídá jejich potřebám (zvláště z hlediska strukturních podmínek, pedagogických procesů a jazykového vzdělávání)?

6 Metodologie výzkumu

6.1 Sestavení struktury rozhovoru

Pro sběr dat byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s respondenty z řad rodičů, jejichž děti navštěvují nebo navštěvovaly některou z institucí zajišťujících předškolní vzdělávání.

Výše uvedená hlavní a specifické výzkumné otázky byly rozpracovány do respondentských otázek tak, aby bylo možno získat co nejvíce relevantních informací, které by v souhrnu umožnily komplexní pohled na nastavení, fungování, silné i slabé stránky vzdělávacího systému z pohledu rodičů. Soubor otázek je rozdělen na dvě části. Úvodní část je zaměřena na získání informací o osobě respondenta a jeho rodině (otázky demografické a kontextové, Hendl, 2005) a poskytuje tak základní kontext pro interpretaci jeho odpovědí. Druhá, hlavní část se již věnuje konkrétním otázkám zjišťujícím názory a spokojenost rodičů s nastavením systému formálního a neformálního vzdělávání (otázky vztahující se k názoru a škálové otázky, Hendl, 2005). Respondentské otázky jsou uvedeny v Příloze č. 13.

6.2 Výběr respondentů a charakteristika výzkumného vzorku

V dalším kroku byl proveden výběr respondentů. Z důvodu omezené možnosti poskytování kontaktních údajů o rodičích ze strany lucemburských institucí byla nejdříve kontaktována ATSL Česká škola⁴⁷. Zástupkyně České školy rozeslala stručný popis problematiky a rozsah otázek společně s kontaktem na autorku přímo rodičům. Rodiče pak reagovali sami a někteří z nich po zodpovězení otázek doporučili k oslovení další rodinu včetně kontaktu. Vzniklo tak 14 rozhovorů. Vybočením z metodologie (jeden rozhovor s jedním rodičem) bylo uskutečnění jednoho rozhovoru s oběma rodiči. Je bezesporu vhodnější mít každý rozhovor s jedním respondentem (z pohledu kontextu, názoru i metodologie), nicméně šlo o česko-francouzský pár a jejich rozdílný kontext a zkušenosti se vzděláváním v rodné zemi umožnily zajímavé porovnání. Zároveň bylo přínosné sledovat pohled dvou partnerů

---

⁴⁷ Iniciativa zaštitěná Velvyslanectvím ČR v Lucembursku a společností Amitiés Tchèques et Slovaques Luxembourg (ATSL), která poskytuje víkendové vzdělávání/výuku češtiny dětem, jejichž rodiče mají kořeny v České republice, navštěvují lucemburské vzdělávací instituce a mají zájem na rozvíjení a udržení českého jazyka.

pocházejících z jiné země na jejich děti a na vzdělávací systém. Z tohoto důvodu a s vědomím určitého vybočení v metodologii byl rozhovor realizován s oběma rodiči.

Rozhovorů se tedy zúčastnilo 15 respondentů, z toho byli 2 muži a 13 žen. Všichni žijí v Lucembursku, v úplné domácnosti. Věk respondentů se pohybuje mezi 27 a 45 lety, průměrný věk za celou skupinu je 37,5 let. Jeden z respondentů má ukončené SŠ vzdělání s maturitou, jeden vyšší odborné a zbylých 13 (tedy celkem 86 %) vysokoškolské vzdělání. Rodiny mají v průměru 2 děti (2 rodiny po jednom dítěti, 7 rodin se dvěma dětmi a 5 rodin má tři děti). Rodiče ve svých odpovědích reflektovali současné nastavení systému institucí zajišťujících předškolní vzdělávání, ale někteří z nich mají starší děti v primárním vzdělávání, a tak se v některých odpovědích objevilo i srovnání, jak vypadal tento systém před několika lety.

U sedmi rodin jsou oba rodiče české národnosti, u dalších pěti je jeden z rodičů české národnosti a druhý odlišné (francouzské, belgické, ruské). V případě dvou rodin jsou oba partneři jiné národnosti než české (slovensko-italská a polsko-německá).

Pro práci bylo významné také jazykové pozadí – šest rodičů udávalo, že doma mluví pouze česky. Další čtyři rodiny používají češtinu a francouzštinu. Dvě rodiny mluví doma třemi jazyky, přičemž jedním z nich je čeština (jedna rodina navíc mluví rusky a francouzsky, druhá anglicky a německy). Dvě rodiny komunikují jiným než českým jazykem – jedna italsky a slovensky, druhá polsky a německy. Přehled základních údajů o respondentech je uveden v Příloze č. 12.

Autorka této práce si uvědomuje, že jde o menší vzorek, který rozhodně nepostihuje pestrost kultur a národností v Lucembursku. Mezi respondenty není nikdo lucemburské národnosti, získaný pohled může být tímto zkreslený. Přesto se lze domnívat, že ze získaných výpovědí je možné utvořit základní obraz a vzhled do problematiky formálního a neformálního vzdělávání z pohledu rodičů.

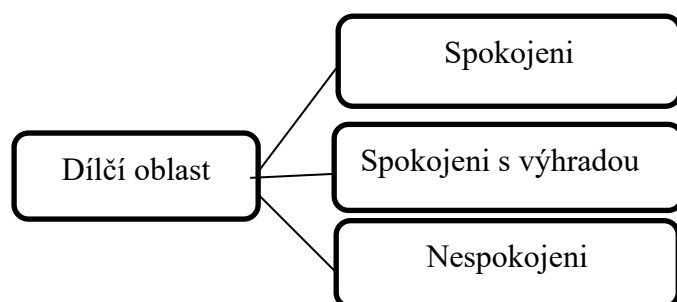
6.3 Metody analýzy dat

Pro analýzu získaných dat byla použita metoda otevřeného kódování (Hendl, 2005) a kategorizace dat.

Samotné rozhovory s respondenty byly realizovány v průběhu října a listopadu roku 2020. Vzhledem k preventivním opatřením v souvislosti s epidemií koronaviru COVID-19 nebyl možný osobní kontakt. Rozhovory probíhaly telefonicky (telefonický hovor, hovor skrze aplikace Skype nebo Whatsapp). Na úvod byl vždy vysvětlen účel a cíl výzkumu. Odpovědi rodičů byly v průběhu rozhovoru zapisovány autorkou práce do textových souborů. V případech, kdy nebylo možné odpovědi přímo zapisovat, byly se souhlasem respondentů nahrávány diktafonem a přepsány později. Několik rozhovorů se uskutečnilo v angličtině. Tyto rozhovory byly se souhlasem respondentů bez výjimky nahrány a později přeloženy do češtiny a přepsány. Při některých rozhovorech se stávalo, že při odpovědi na jednu otázku rodiče plynule přešli na jiné téma. Původní doslovné přepisy rozhovorů bylo potřeba pro účely analýzy informací ještě přestrukturovat tak, aby se odpovědi vztahovaly k dané otázce.

6.4 Průběh analýzy

Jako prvotní podklad sloužily přestrukturované přepisy rozhovorů. Jednotliví respondenti a jejich odpovědi byly označeny čísly. Poté byly odpovědi respondentů týkající se jednoho tématu (např. jak rodiče hodnotí cenu a systém státní podpory v neformálním vzdělávání) sloučeny do jednoho dokumentu. Vznikl tak komplexní přehled názorů všech respondentů na danou oblast zhruba odpovídající respondentským otázkám. Poté byly tyto přehledy pečlivě analyzovány. Před prvním čtením byly definovány kódy a jejich funkčnost byla ještě v průběhu čtení „in vivo“ (Hendl, 2005) ověřována. Vzhledem k tomu, že byl zjišťován názor a spokojenost respondentů, se jako vhodné jevíly tyto základní kategorie:

Při druhém čtení autorka procházela názory a hodnocení respondentů na jednotlivé oblasti podle jednotlivých kategorií a byly v ní hledány podrobnější kódy. Byly hledány příčiny a důvody spokojenosti i nespokojenosti a také četnosti, pokud se některé stanovisko

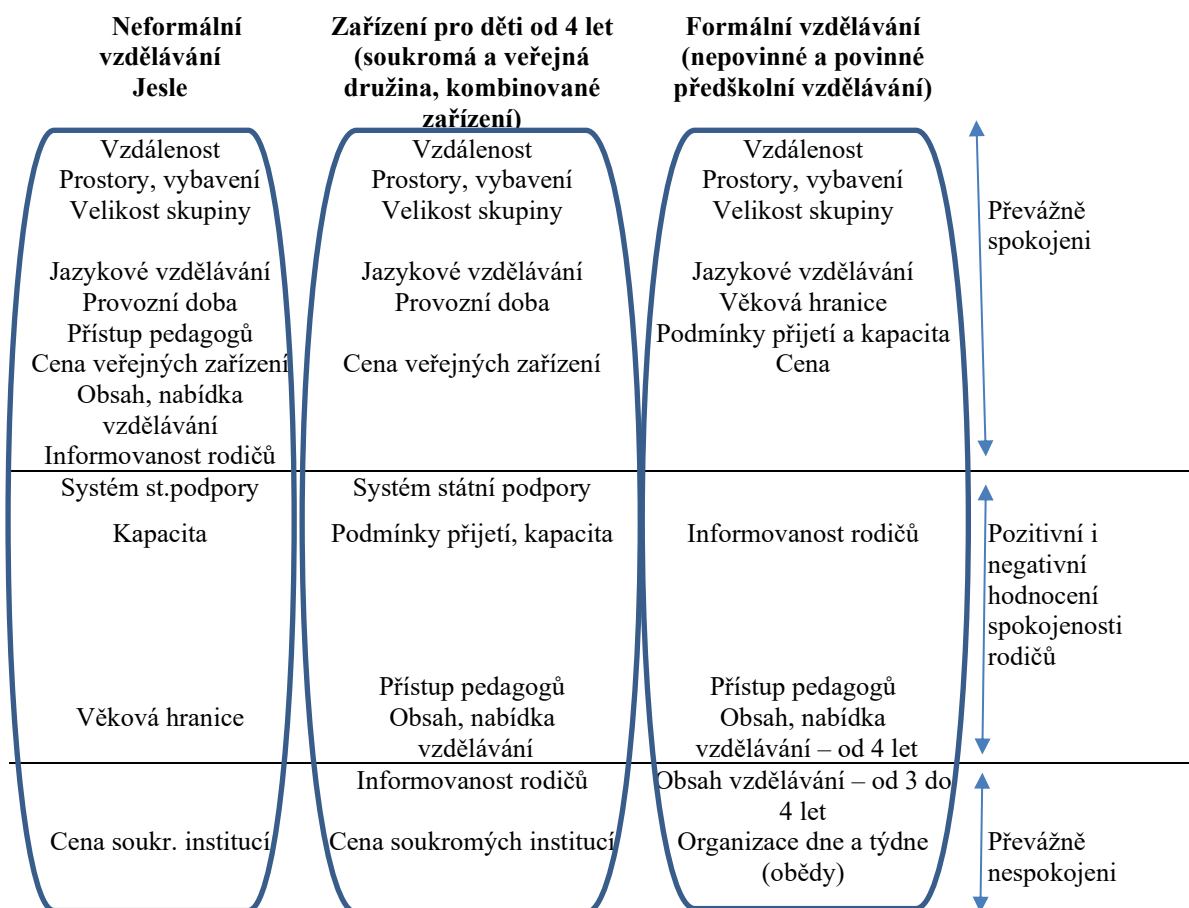
objevovalo vícekrát. Nakonec byla při posledním čtení ověřena správnost systému zvolených kódů. Výsledky za jednotlivé oblasti jsou shrnuty v následující části. V Příloze č. 14 je uvedena fotografie ilustrující průběh analýzy dat.

7 Výsledky analýzy

Výsledky analýzy jsou zde uvedeny v dělení na neformální a formální vzdělávání. V každé části jsou vyhodnoceny a shrnuty názory a hodnocení respondentů na nastavení strukturních a procesních podmínek a celkové hodnocení. Závěr analýzy je věnován také doporučením rodičů na zlepšení.

Celkově je možné výsledky shrnout do následujícího schématu:

Schéma č. 1 – Strukturní a procesní podmínky v dílčích typech institucí dle spokojenosti rodičů:

V dalším textu budou hodnocení a názory respondentů podrobněji prozkoumány podle jednotlivých podmínek a oblastí.

7.1 Neformální vzdělávání

7.1.1 Strukturní podmínky

Provozní/otevírací doba a flexibilita

S otevírací (provozní dobou) zařízení zajišťujících neformální vzdělávání byli rodiče spokojeni. V sedmi rozhovorech zaznělo dokonce více než spokojeni. V rámci rozhovorů zazněly také následující výroky:

Respondentka č. 14: „*Super. Měli otevřeno od 6h do 23h, nikdo z rodičů nevyužil plně.*“

Respondentka č. 8: „*Nikdy jsme je nenechávali dlouho, ale někdy se stane, že člověk potřebuje ráno dříve do práce, nebo se tam zdrží, tak je to příjemné. Normálně jsem vyzvedávala okolo 16, 16:30h. Bylo to dobré, že člověk měl oporu. Věděl, že dítě tam v 17h neseď samo s našťvanou učitelkou.*“

Tři rodiče vyjádřili spokojenost. Ve dvou rozhovorech byla otevírací doba v pořádku, ale rodiče uvedli, že za delší pobyt dítěte hradí vyšší částku. Např. respondentka č. 4. uvedla „*...kdybych to stíhala a vyzvedla dítě do 16.30h, platím o 300,- EUR měsíčně méně.*“

Pracující rodiče (8 respondentů) zároveň instituce zajišťující neformální vzdělávání využívají v době školních prázdnin, aby nemuseli čerpat dovolenou. Celkem 5 respondentů uvedlo, že děti v době prázdnin zůstávají doma, ve čtyřech případech se jednalo o rodiny, v nichž jeden z rodičů nepracuje. Dva respondenti uvedli, že neformální zařízení využívají občas nebo výjimečně.

Cena a státní podpora (CSA)

Při dotazu na toto téma uváděli rodiče často rozdíl mezi cenou veřejných a soukromých institucí. Cenu za ty veřejné vnímali jako přijatelnou. Naproti tomu se 9 respondentů shodlo na tom, že cena soukromých zařízení by pro ně byla bez využití poukázek CSA příliš vysoká. Rodiče obecně považovali cenu za nadhodnocenou trhem. Respondentka č. 1 uvedla: „*V soukromých jeslích jsme si nemohli dovolit mít děti celý den, bylo to pro nás finančně nedostupné. Ve státních jeslích to bylo možné, nějakou dobu jsme tam i měli děti, ale nevyhovoval nám nedostatek personálu, skupiny dětí... V tom byly soukromé lepší. Ale děti tam byly jen část dne, abychom si to mohli dovolit.*“

Z rozhovorů také vyplynul rozdíl v tom, jak účtují soukromé a veřejné instituce délku pobytu dítěte. Osm respondentů uvedlo, že veřejné instituce účtují opravdu strávené dny (případně hodiny) dítěte. V případě, že rodiče dítě včas omluví (z důvodu dovolené nebo nemoci), nehradí za dny nepřítomnosti. Toto ovšem neplatí v případě soukromých jeslí nebo družin. Praxe v Lucembursku je taková, že rodiče předem dohodnou se zařízením, kdy a na jak dlouho tam dítě bude chodit (např. celý den, půl dne nebo pouze 2–3 dny v týdnu). Jesle pak fakturují tuto dohodnutou částku (resp. maximální počet dohodnutých hodin) bez ohledu, zda dítě opravdu přijde nebo ne. Plná částka je účtována, i když rodiče dítě vyzvednou dříve, ale také v případě nepřítomnosti, která je dlouhodobě dopředu oznámena (např. prázdniny, dovolená apod.).

Na otázku, zda cena odpovídá kvalitě, uvedli bez výhrady všichni, že odpovídající je až cena, kterou hradí. Často zaznívalo, že plnou cenu by nebyli ochotni za služby zaplatit.

Systém poukázek CSA hodnotili rodiče jako dobrý. Někteří výslovně uváděli, jaký poměr ceny kryje státní příspěvek (např. 1/3 u respondenta č. 2, více než 1/2 ceny u respondentky č. 8).

Pět respondentů popsalo systém poukázek CSA jako nejasný nebo komplikovaný. Hlavním důvodem tohoto tvrzení byl fakt, že rodiče zpravidla dopředu neví, kolik budou za zařízení hradit. Respondentka č. 9 k tomu řekla: „*Systém poukázek CSA využíváme, ale příliš jasný, jednoduchý a transparentní mi nepřipadá. Když jsem šáněla jesle a chtěla předem vědět, kolik budu platit, nebyl mi nikdo schopný říct. Ředitelka mě odkázala na radnici, radnice na kancelář CSA. První faktura byla překvapením.*“

Zároveň dva z rodičů zmínili také skutečnost, že výše příspěvků vychází jinak při doložení výplatních pásek než při zohlednění daňového přiznání (zejména pro zaměstnance evropských institucí). Na ně se totiž vztahuje jiný daňový režim a v jejich případě se jako příjem rodiny počítá pouze příjem partnera. Dostanou se pak do pásma vyšší podpory. Respondentka č. 6 to k tomu dodává: „*... Myslím, že vláda to ví, ale nic s tím nedělají. Lidé toho využívají, aby dosáhli vyšší podpory. S každým dítětem se tato podpora zvyšuje, a nakonec teď, když máme 3 děti, platíme jen o něco málo více se 3 dětmi než poprvé se synem. Systém není špatný, ale je potřeba se opravdu informovat a poptat.*“

Přístup (zajištění místa) a dostupnost (vzdálenost)

V případě přístupu – ve smyslu zajištění místa v instituci zajišťující neformální vzdělávání – rodiče nebyli zcela spokojeni. Jejich odpovědi by se daly shrnout do následujících zjištění:

- a) Veřejné jesle a družiny v hlavním městě jsou dlouho dopředu plné a je velice obtížné zde získat místo pro dítě. To stejné platí pro soukromé jesle s dobrým hodnocením a pedagogickým konceptem. Ve svých odpovědích to zmiňovaly zhruba $\frac{3}{4}$ rodičů.

Respondentka č. 1 v této souvislosti uvedla: „*V tomhle máme štěstí, na vesnici u nás není problém, je tu velká kapacita. Když si vzpomeneme, můžeme zapsat...*“

Respondentka č. 2 (M) to komentuje: „*Trh funguje tak, že dobrá zařízení mají dlouhé čekací listy...*“ a dále „*...kontaktovala jsem jesle (crèche), kam chodil syn, když jsem byla ve 3.měsíci těhotenství s dcerou. A už byly plně rezervované na rok a 3 měsíce...*“

- b) Matky řeší výběr a místo v jeslích zpravidla v raném stádiu těhotenství (toto je podobná situace jako v sousední Belgii a Německu). Respondentka č. 2 (M) to okomentovala takto: „*Je to zvláštní, vlastně ještě ani nevíte, jestli to bude kluk nebo holka a jak se dítě bude jmenovat, ale už jej zapisujete.*“

- c) Rodiče vnímají negativně velikou různorodost ve způsobu a podmínkách rezervace a získávání místa v jednotlivých zařízeních. Respondentka č. 7 k tomu sdělila: „*Obvolávali jsme spoustu jeslí, není v tom jednotný systém u každých to mají trochu jinak. Trvalo to strašně dlouho...*“

- d) Instituce pro starší děti (družiny, kombinovaná zařízení) mají rozdílné podmínky pro hlavní město Lucemburk a ostatní města. Zařízení ve městě jsou hodně naplněná, a tak stanovují zpravidla přísnější podmínky přijetí. Aby dítě mohlo zařízení navštěvovat, je zpravidla požadováno, aby oba rodiče pracovali. Také děti v nepovinném předškolním vzdělávání (*précoce*) organizovaném školami nemusí automaticky dostat místo v zařízení typu veřejné družiny (*foyer scolaire*). Pro rodiče to znamená, že musí děti na oběd vyzvednout, odvést domů, naobědvat se a poté (v dlouhé dny) děti odvézt zpět. Respondentka č. 8 zmiňuje: „*...veřejné družiny (foyer scolaire) – ty jsou ve městě hodně plné – a aby se tam dítě dostalo, tak opravdu musí pracovat oba rodiče. Každopádně tito rodiče mají možnost si zařídit družinu soukromou (foyer du jour). To jsou často vlastně*

jesle, které nabízí navíc tuto službu pro rodiče školáků. Takže to není tak, že by nebyla jiná možnost. Je to spletité. Že veřejná družina (foyer scolaire) taky donedávna nebylo pro děti mezi 3-4 rokem, i když už spadaly do povinného vzdělávání.“

Pokud jde o vzdálenost, rodiče v zásadě neměli problém a byli spokojení. Instituce měli v docházkové vzdálenosti od domu anebo na cestě do práce autem (do 5–10 min) nebo na kole. Pouze 2 z respondentů uvedli, že mají jesle dál. Čtyři respondenti navíc zmínili, že mají možnost využít autobusy (zpravidla pro děti v povinném vzdělávání).

7.1.2 Procesní podmínky

Přístup pedagogů k dětem a rodičům

Přístup v jeslích hodnotila naprostá většina (deset) respondentů jako více než dobrý. Rodiče oceňovali přístup, vstřícnost, ochotu, pozornost a péči, která se jejich dětem dostávala. Pozitivní hodnocení je také spojeno s tím, že vychovatelky s dětmi realizovaly hodně aktivit (viz další bod). Respondentka č. 14 to popsala: *„Já jsem nezažila nikdy nic lepšího. Byla jsem úplně nadšená. Oni i když tam byla jazyková bariéra, pouštěli české písničky, přeložili si slovíčka, ptali se na češtinu...chovali se k němu – objímali je pořád, furt nosili na rukou, pozorné, milé. Nikdy nic lepšího jsem nezažila. Pomáhali, utěšovali, starali se...“*

Naproti tomu u zařízení pro starší děti udávali tři respondenti pozitivní zkušenost a čtyři respondenti spíše negativní zkušenost. Negativní hodnocení bylo u všech čtyř respondentů založeno na tom, že pedagogové spíše „vykonávají dozor“ a v porovnání s jeslemi nejsou tak aktivní a nenabízí dětem tolik činností (toto hodnocení se částečně kryje s následujícím bodem). Respondentka č. 10 to vyjádřila takto: *„V jeslích jsou všichni skvělí a komunikují dobře, jen já mám problém jazykový. Oni komunikují lucembursky, a se mnou francouzsky. A děti jsou hrozně spokojené, chodí tam rády, nemůžu říct nic špatného. V kombinovaném zařízení (Maison Relais) je to jiné. Máme problém, že jesle nám nastavily hodně vysokou laťku, byla to taková „rodina“.“*

Obsah vzdělávání, nabídka aktivit a režim dne

Názory na tuto oblast se výrazněji lišily při hodnocení jeslí a institucí pro starší děti (družiny, kombinovaná zařízení).

V případě jeslí velmi často (u 9 respondentů) zaznělo, že rodiče jsou spokojení nebo více než spokojeni. Respondenti jesle popisovali jako velmi aktivní, přičemž popisy aktivit se u nich často lišily a souvisely zejména se zaměřením jeslí. Rodiče uváděli především pohybové, zajímavé tvořivé (výtvarné) a hudební aktivity, dále časté výlety do přírody, na farmy a za zvířaty, pečení, malování na tělo, plavání (dětí od 10 měsíců). Často zaznívaly také aktivity na podporu osvojení si jazyka a komunikace (říkanky, básničky, písničky, ...). Dokládá to například výrok respondentky č. 3: *„Vysoce oceňuji zapojení i malého dítěte (2 roky) do všech kreativních aktivit (tvorba přáníček pro rodiče, ozdob k výročí, vybarvování, lepení, modelína...) a nezměrnou trpělivost a empatii paní učitelek nejen s dětmi, nejen během pobytu v zařízení, ale i při někdy velmi náročném ranním loučení především s malými dětmi.“*

Při odpovědích na režim a aktivity v institucích pro starší děti je rodiče často srovnávali právě s jeslemi, které jim „nastavily laťku vysoko“ (toto výslovně uvedli 3 respondenti, viz např. citace respondentky č. 10 výše na této stránce). U více než třetiny z nich zaznívalo, že jde spíše o dozor nad dětmi než aktivní vzdělávací nabídku. Měli pocit, že pedagogové se dětem nevěnují tak intenzivně, jako v jeslích, a nechávají děti víceméně dělat to, co chtějí. Jako ilustrace poslouží například odpověď respondenta č. 2 (O): *„Ne že by učitelé (ve veřejné družině; foyer scolaire) nebyli milejší, ale není to tak aktivní, je to víceméně dozor. Faktem je, že primárně je to místo, kde dítě má být bezpečné, jejich úkolem není vzdělávat. Také je tam více dětí, náklady, ... náš syn se nyní normálně vzdělává ve škole, družina (foyer scolaire) je spíš pro hru, odpočinek, volný čas. Něco dělají, ale ne v takové míře, jak jsme byli zvyklí. Je tam i více dětí/učitele. Byli jsme trochu šokovaní, zklamaní. Bylo to asi i tím, že jesle byly nadprůměrně aktivní.“*

Autorka této práce vnímá toto hodnocení jako projev nastavení lucemburské společnosti, kdy se rodiče snaží zajistit, aby jejich dítě umělo a dokázalo co nejvíce a pokud možno mělo každý den alespoň nějakou zájmovou aktivitu. Je třeba si uvědomit, že oproti jeslím jde v tomto případě o děti, které absolvují poměrně náročný program povinného předškolního vzdělávání a potřebují (zejména v mladším věku) také odpočinek a relaxaci formou volné hry, kterou jim nabízí právě neformální instituce. Dále je třeba si uvědomit úlohu institucí zajišťujících neformální vzdělávání. Mají umožnit plnohodnotné trávení času, nikoliv

primárně vzdělávání. Autorka této práce se domnívá, že čas lze plnohodnotně trávit i volnou hrou s vrstevníky, pokud pro to má dítě vhodné podmínky. Ačkoliv rodiče by upřednostnili více nabízených aktivit a aktivnější přístup ze strany pedagogických pracovníků (a cílem této práce je zjistit názor a spokojenost rodičů), v tomto případě je namístě uvést i otázku, zda v lucemburském systému nejsou děti v předškolním věku nadměrně zatěžovány.

Komunikace s rodiči (informovanost) o dítěti a dění v instituci

Také v tomto případě rodiče uváděli rozdílnou míru a frekvenci poskytovaných informací v případě jeslí a institucí pro starší děti. V jeslích byli pravidelně na denní bázi (při vyzvedávání dítěte) a podrobně informováni o tom, co a kdy dítě jedlo, kdy a jak dlouho spalo, jakou mělo náladu, kolikrát bylo přebaleno, co dělalo, zda nebylo nemocné apod. Vychovatelky si v jeslích zaznamenávaly podrobné informace v průběhu dne (také proto, že díky dlouhé provozní době často pracují na směny a záznamy sloužily pak jejich kolegyním). Jesle také dopředu informovaly o chystaných výletech a akcích. Často zveřejňovaly také fotky, videa v uzavřených skupinách na sociálních sítích, jedna respondentka zmínila dokonce aplikaci na mobilní telefon s informacemi o denním režimu dítěte. Pouze jeden respondent nebyl spokojen s komunikací jeslí a jeden respondent by uvítal sdílení fotek např. na sociálních sítích.

V případě zařízení pro starší děti rodiče uváděli, že v průběhu roku dostávají minimální informace o dítěti. Na druhou stranu ale zmiňovali, že když se zeptají, vždy informace dostanou. Respondentka č. 2 (M) k tomu uvádí: „*Hodně se starají, hodně vysvětlují – slovně, když předávají večer dítě. Ale také vidíte activity, protože zveřejňují týdenní plán, takže víte, že jdou ven, na farmu, mají hudební activity. Dávají fotky i do uzavřené skupiny na Facebook, takže vidíte, co a jak dělají. Také natáčejí videa, takže vidíte, jak děti interagují, jak s nimi pedagogové mluví a co dělají...*“ „*...Pro rodiče, který má pak dítě ve foyer, je to docela pěkný skok z toho, že máte všechny informace až k opačnému extrému.*“

Dva respondenti uvedli jako problém v komunikaci jazykovou bariéru, kdy personál v jeslích nemluvil anglicky (v tomto případě rodiče nemluvili jedním z lucemburských jazyků).

7.1.3 Jazykové vzdělávání

Osm respondentů uvedlo, že v jeslích byla hlavním jazykem francouzština. Pouze jeden respondent uvedl lucemburštinu (šlo o veřejné jesle) a jeden portugalštinu (šlo o místní jesle, ve kterých působily portugalské vychovatelky). Ve veřejných institucích pro děti starší 4 let se mluví pouze lucembursky, ve výjimečných případech pedagogové použijí francouzštinu. V této souvislosti je třeba poznamenat, že použití francouzštiny jakožto hlavního jazyka v jeslích je doménou téměř výhradně soukromých jeslí a je způsobeno nedostatkem pedagogických pracovníků lucemburského původu (nebo lucembursky mluvících). Ti z dávají přednost buď veřejným jeslím (kde se mluví lucembursky) anebo veřejným školám, kde je ještě vyšší plat. V jeslích tak zpravidla učí vychovatelky z frankofonních sousedních zemí (Francie, Belgie), pro které jsou zase atraktivnější mzdy v soukromém lucemburském sektoru.

Rodiče se shodli na tom, že děti v raném věku velmi rychle zvládnou porozumět cizímu jazyku a produkovat i jednoduché věty. Jsou schopné vnímat melodii, tempo a přízvuk. V podstatě všichni kromě jednoho respondenta uváděli, že děti na konci jeslí rozuměly a mluvily francouzsky (zčásti to ovšem byly rodiny, kde je francouzština používána i doma). Dva respondenti uvedli, že když jejich děti na konci jeslí mluvily francouzsky a poté v povinném vzdělávání přešly na lucemburštinu, ztratily s francouzštinou kontakt a později se k ní hůře vracely. V jeslích se děti seznamovaly i s lucemburštinou – s využitím zpravidla jednoho pedagoga, který mluvil pouze (a plynně) lucembursky⁴⁸.

Pokud jde o zapojení samotných rodičů, pouze dva respondenti uvedli, že byly ze strany institucí zapojeni, jeden uvedl podporu různých kultur přímo v zařízení:

Respondentka č. 5: „*Ano, v rámci programu (program vícejazyčného vzdělávání) rodiče chodí číst v různých jazycích, taky pořádají barbecue, vánoční stánky s národními specialitami, které připraví rodiče...*“

Respondentka č. 10: „*Vzpomněla jsem si v jeslích (crèche), když můj syn začínal mluvit, tak jedna z vychovatelek mě prosila, abych jí napsala slova v češtině, které on říkal, aby mu*

---

⁴⁸ Respondentka č. 10 uvedla, že v jeslích (pozn. šlo o veřejné jesle, s hlavním jazykem lucemburštinou) používali loutku, která mluvila výhradně francouzsky, aby se děti seznámily i s francouzštinou.

rozuměli. To mi přišlo hodně vstřícné. Tak jsem jim to psala i foneticky (s pomocí manžela), aby rozuměli. Asi to moc nepoužívali, ale přišlo mi to jako vstřícný krok, že je to zajímavé. Také jsme psali pozdravy na dveře – ve všech jazycích. Ta stejná vychovatelka se mě ptala, jestli bych byla ochotná přijít dětem někdy číst knížku v češtině. Jenom jako ukázkou jiného jazyka. Sice na to nikdy nedošlo, ale že takto přemýšlí, to se mi líbí.“

7.1.4 Celkové zhodnocení rodiči

Na základě analýzy výše uvedených rozhovorů bylo možné sledovat určité společné kategorie. Ačkoliv k naprosté shodě respondentů docházelo málokdy, bylo možné shrnout podstatné informace do následující tabulky. Zelená označená pole znamená, že s nastavením jsou rodiče spokojeni. Žlutá pole označují podmínky, u nichž byla spokojenost jen částečná a byly k nim výhrady.

Tabulka č. 1 – zhodnocení spokojenosti rodičů s podmínkami v předškolních institucích poskytujících neformální vzdělávání.

Strukturní podmínky	Přístup (místo)	Odlišný pro hlavní město a ostatní obce. V hl. městě je různorodá nabídka institucí, ale ty kvalitní a veřejné jsou plné. Nejednotné podmínky a systém přijímání dětí
	Vzdálenost	Spokojeni
	Otevírací doba	Spokojeni
	Zázemí, vybavení	Spokojeni
	Cena	Cena podmínky výpočtu se liší u veřejných a soukromých institucí. Cena je přijatelná až po započítání státního příspěvku.
	Státní podpora	Spokojeni s výší příspěvku Částečné výhrady k systému
Procesní podmínky	Režim dne a aktivity	Spokojeni v jeslích, v institucích pro starší děti málo aktivit.
	Přístup pedagogů	Spokojeni v jeslích, v institucích pro starší děti spíše dozor
	Komunikace s rodiči	Spokojeni v jeslích, nespokojeni v zařízeních pro starší děti
	Jazykové vzdělávání	Spokojeni, děti rozumí a naučí se mluvit. Většinou ve francouzštině.

Z výše uvedené tabulky vyplývá několik skutečností:

- V případě strukturních podmínek byly zjištěny rozdíly mezi soukromými a veřejnými institucemi (cena a její stanovení, podmínky přijetí) a mezi hlavním městem a ostatními obcemi (kapacita)
- U institucí zajišťujících neformální vzdělávání (zejména dětí do 3 let) se projevuje působení tržních mechanismů. Rodiče se snaží pro děti zajistit co nejvýhodnější zařízení (často zvažují poměr kvality a ceny). Instituce se snaží zaujmout rodiče atraktivní nabídkou nadstandardních služeb nebo užší profilací pedagogického konceptu a zaměření. Soukromá zařízení se chovají tržně – účtují dohodnutý počet hodin (bez ohledu na přítomnost /nepřítomnost dětí), stanovují vyšší cenu oproti veřejným - ve snaze o dosažení zisku. Veřejná zařízení využívají přímé státní podpory a konkurují zejména cenou. Zařízení mají také různé postupy a lhůty pro přijetí, což rodiče hodnotí negativně.
- V případě procesních podmínek byla vidět v odpovědích respondentů odlišná spokojenost v případě jeslí a institucí pro starší děti. Jesle jsou hodnoceny pozitivně a rodiče byli zpravidla spokojeni. U institucí pro starší děti by rodiče uvítali více aktivit nabízených dětem a aktivnější přístup pedagogů. Toto zjištění je zajímavé i ve světle toho, že neformální zařízení se co do obsahu a vzdělávací nabídky řídí stejným kurikulem.

V závěru části věnované neformálnímu vzdělávání byli rodiče požádáni o hodnocení systému předškolních institucí zajišťujícího neformální vzdělávání, případně o připomínky k nastavení systému. Rodiče hodnotili na škále od 1 do 5 (1 = naprosto spokojeni, 5 = naprosto nespokojeni). Pokud rodiče hodnotili v rámci osobní zkušenosti více institucí, byl použit aritmetický průměr. Celkové hodnocení je velmi dobré – průměrná známka je 1,8, podrobnější výsledky jsou v následující tabulce:

Tabulka č. 1: Celkové hodnocení systému institucí zajišťujících neformální vzdělávání z pohledu respondentů

Hodnocení (známka)	1	1,5	2	2,5	3
četnost	5	1	3	2	2

Jako kladné nejčasněji hodnotili přístup a chování personálu, aktivitu jeslí a kvalitu služeb a vyčerpávající informace, kterých se jim dostalo.

Jako důvod horšího hodnocení rodiče uváděli například naplněnost institucí a dlouhé čekací lhůty, přístup pedagogů a také obecné nastavení systému, které předpokládá a podporuje brzké zapojení matky do pracovního procesu a odkládání dětí do institucí zajišťujících neformální vzdělávání. Na tomto se shodli tři z respondentů. Respondentka č. 5 k tomu uvedla: „... je normální, aby žena pracovala. Pomáhá k tomu, aby žena mohla dělat to, co má. Myslím, že ministr k tomu řekl, že každá žena má právo jít pracovat.... Ale chybí právo zůstat doma.“ Respondentka č. 9 sdělila: „...Uvítala bych, kdyby existovala větší podpora pro matky/rodiče, kteří si přejí věnovat se výchově dětí osobně. Později také širší možnosti částečných úvazků na trhu práce. Nemyslím si, že výchova dětí je úlohou státu. Měla by to být role rodiny. Ideální věk k tomu, aby dítě začalo denně navštěvovat nějaké formální nebo neformální zařízení, je z mého pohledu až kolem 3-4 let.“

7.2 Formální vzdělávání

7.2.1 Strukturní podmínky

V rámci této části bylo analyzováno 11 rozhovorů, jelikož 3 z rodičů (resp. jejich děti) nemají zkušenost s formálním vzděláváním. V textu je používán termín škola, přestože že předškolní formální vzdělávání je realizováno ve školách (společně s primárním vzděláváním).

Věk zahájení povinné docházky

Věk započetí povinné školní docházky hodnotili všichni respondenti jako přiměřený. Většina z nich (10 z 11) zapisovala děti již do nepovinného předškolního vzdělávání (*précocé*), zejména kvůli kontaktu s lucemburštinou, například respondent č. 2 (M): „Syn byl od 3 let v nepovinném předškolním vzdělávání (*précocé*), protože jsme považovali za důležité, aby se seznámil s lucemburštinou.“

Časové rozvržení v týdnu (organizace 2 krátkých a 3 dlouhých dnů, polední přestávka)

Rodiče vnímají časové rozvržení jako problematické, pokud dítě zároveň nemá místo v instituci zajišťující neformální vzdělávání, která se stará o děti a poskytuje stravování

během polední pauzy. V tom případě musí rodič přizpůsobit svůj denní režim organizaci formálního vzdělávání (zajistit vyzvednutí, oběd a návrat do školy).

Zhruba polovina respondentů uvedla, že děti bývají po dlouhých dnech unavené, a to zejména v nepovinném předškolním vzdělávání (*précoce*). V tomto případě se v odpovědích rodičů promítají také jejich zkušenosti ze země původu. Respondentka č. 8 (česká národnost) to zhodnotila takto: „...*V nepovinném předškolním vzdělávání (précoce) je to obecně na děti hodně. Ty děti jsou nadměrně zatížené. Jsou zatížené i oddělením té družiny. Tzn. že přijdou do školy, tam něco dělají, pak jdou do družiny na oběd (nebo domů). A pak jdou zpátky. V Čechách chodí děti po obědě spát ještě, nikam nemusí chodit. Po obědě jsou děti unavené a mají se vrátit, a ještě dělat vzdělávací aktivity. Jsou úplně hotové a ani se tam nechtějí vracet. Asi až v 5 letech se to láme. Ale dobré je, že si odpočinou učitelky – že jsou naprosto nevyhořelé...*“

Respondentka č. 2 (M, francouzská národnost) na to má jiný názor: „...*Řekla bych, že i ty dlouhé dny nejsou tak dlouhé – jsou to pouze 2h odpoledne a končí ve 4. Ve Francii měli celé odpoledne až do 17h někdy do 17.30h, to bylo opravdu dlouhé – vlastně tady rozloží odpoledne do 5 dní. Pro děti to vypadá jako dobrá balance...*“

Cena

K tomuto tématu neměli rodiče žádnou připomínku, jelikož povinné vzdělávání je poskytováno zdarma. Pět respondentů uvedlo, že na začátku školního roku hradí pouze příspěvek v rozsahu od 20,- do 50,- EUR na pomůcky. Rodiče se shodli i na tom, že v systému (resp. ve vzdělávání obecně, potažmo i v předškolním) jsou peníze a je to vidět i na kvalitě budov, jejich zázemí i vybavení. Respondentka č. 5 to zhodnotila následovně: „*Je to zdarma, na začátku roku akorát vyčíslí cenu pomůcek. Je tu taky bazén propojený se školou – nepovinné předškolní vzdělávání (précoce) má bazén zdarma a taky gymnastiku. Děti chodí i na představení nebo výlety. Za venkovní akce se nikdy nic neplatí. Na konci roku tu měli cirkus – týden tady bylo šapitó a děcka trénovala – zdarma. Je vidět, že v systému jsou peníze. Ve čtyřech letech se učí na tablet.*“

Přístup (garance místa) a dostupnost (vzdálenost)

Také v tomto panovala mezi rodiči shoda – školy měli všichni v dostupné vzdálenosti. Pět respondentů navíc uvedlo, že pro dopravu lze využít také obcí organizované autobusy. Dva z nich k tomu měli výhradu, že školní autobusy nejsou určeny pro děti v nepovinném předškolním vzdělávání (*précoce*).

S místem neměl problém nikdo, jelikož je garantováno státem. Rodiče uváděli, že zápisy automaticky zařizuje obec, která zajišťuje také veškerou administrativu.

Velikost a složení skupiny

Všichni rodiče byli spokojeni s počtem dětí ve třídě, který ani v jednom případě nepřesáhl 20 dětí. Někteří rodiče kladně hodnotili heterogenní třídy v povinném předškolním vzdělávání, kdy starší děti mladším pomáhají a mladší se od starších učí. Dva rodiče nebyli spokojeni se způsobem rozdělení dětí do tříd v povinném předškolním vzdělávání, kdy nebyly respektovány vztahy dětí z prvního nepovinného roku, ale jazyk, jakým mluvily, a děti tak přicházely o kamarády. Respondentka 2 (M) k tomu zmínila: *„Také někdy přeskupují děti – a tohle je smutné – přeskupují děti podle toho, jakými jazyky mluví. Takže například jedno lucemburské dítě oddělili od kamaráda, protože v další třídě potřebovali víc lucembursky mluvících dětí. Potřebují zachovat rovnováhu, ale je to nefér vůči dětem. Obvykle se snaží držet kolektiv, ale tento pohled převažuje.“*

7.2.2 Procesní podmínky

Přístup pedagogů k dětem a k rodičům

S pedagogy měli rodiče různou zkušenost. Jeden respondent uvedl pouze negativní zkušenost, pět respondentů mělo pozitivní i negativní zkušenost a pět respondentů mělo pouze pozitivní zkušenost. Rodiče zmiňovali velkou autonomii učitelů ve volbě aktivit a možnostech, co s dětmi dělat. Respondentka č. 1 ji popisuje takto: *„V systému mají dost peněz, takže když si učitel vzpomene a chce s dětmi na výlet nebo cokoli, není problém si zavolat autobus, peníze na to jsou a my nic nedoplácíme. Ale je to o tom, aby byl iniciativní učitel. Když má nápady, může toho s dětmi dělat opravdu hodně. Tady mají naprosto volnou ruku, co a jak budou dělat.“* Tři z respondentů zmínili pravidlo, že stejný učitel vzdělává automaticky další mladší sourozence, což může být dobré i špatné. Zazněl i názor, že učitelé

v předškolním povinném vzdělávání mají vysoký status i příjem. Je mezi nimi také více mužů. Negativní hodnocení poukazovaly například na dlouhý čas, který stráví děti u pracovních stolků, jednostranně zaměřené aktivity a přísnější, ne tolik „mateřský“ přístup k dětem. Oproti tomu rodiče oceňovali u učitelů vstřícný přístup, komunikaci s dětmi a jimi samotnými. Několikrát v rozhovorech zaznělo, že ačkoliv rodiče ne zcela přesně ví, co se ve škole aktuálně děje, děti jsou spokojené. Respondentka č. 3 to popisuje: „*V našem případě jsme spokojeni – milé, vstřícné vůči rodičům – možná operativní komunikace přes what's app - i k potřebám dětí, dcera si učitelky oblíbila, výrazně pomohly s integrací dětí v novém prostředí při přechodu z nepovinného předškolního vzdělávání (précoce).*“

Obsah vzdělávání, aktivity, denní program

V zásadě všichni rodiče se shodli, že v rámci formálního vzdělávání jsou již stanoveny cíle, program je relativně náročný a mnohem více organizovaný než v jeslích. Vnímají také rozdíl mezi prvním nepovinným rokem, kdy jsou aktivity mnohem hravější, děti se nemusí zapojit, pokud nechtějí a mají více prostoru pro hru, a druhým rokem, kdy jsou program a jednotlivé činnosti už víceméně povinné.

Sedm respondentů je v zásadě spokojeno s aktivitami, které učitelé s dětmi realizují. Rodiče zpravidla uváděli, že děti hodně tvoří (stříhají, lepí, pracují s modelínou, kreslí, pečou), chodí ven, mají pohybové i hudební aktivity. Učitelé s nimi hodně komunikují a k osvojení si lucemburštiny využívají říkanky, básničky a písně. Oproti tomu dva respondenti měli rozdílnou zkušenost, kdy děti nějaký čas pracovaly u stolků, pak měly krátkou přestávku na svačinu, toaletu a hraní. Poté opět pracovaly. Tito rodiče pak zmiňovali, že děti se nestíhaly najíst, ani pohrát si. Dva respondenti také poukázali na to, že stejný program se opakuje každý rok, ovšem s vyššími nároky na starší děti.

Tři respondenti vnímají negativně to, že ve formálním vzdělávání odpadá odpolední spánek, na který jsou některé 3-leté děti zvyklé. Tři respondenti uvedli, že ve formálním vzdělávání je kladen velký důraz na samostatnost a sebeobsluhu dítěte. Dětem není pomáháno při oblékání, jídle ani na toaletě, nejsou pobízeny, aby se převlékly, pokud se při hře venku příliš zašpiní nebo promočí. Děti, zejména menší často zapomínají při přesunu na oběd a z něj pomůcky potřebné pro odpolední program. Autorka této práce vnímá, že rodiče by alespoň u nejmenších dětí uvítali více pečující přístup. Dokládá to odpověď respondentky č. 8:

„Mám zkušenost, že všechno bylo hodně názorné. Měli spoustu výletů na farmy, dílny, chodily do lesíka a dělaly mandaly z kaštanů a listů. A co je zajímavé – opravdu to bylo vázané na roční období. Učitelky měly pevné osnovy a jedou to furt dokola. Je to hodně svázané s ročním obdobím...“ „...a „...záleží na tom, co se té učitelce chce dělat. Ono je to práce oblékat děti do nepromokavých kalhot a jít s nimi ven, anebo jim nakopírovat omalovánky. Nemám pocit, že by grafomotorika byla specifikem lucemburského systému. Naopak jsem měla pocit, že to dělají skandinávsky, že je obléknou a jdou někam ven atd. hodně třeba vařili – na Vánoce třeba dělají cukroví. Navlíknou děti do zástěrek a děti tam patlají těsto. Na podzim dělali mošt z jablek. Jedou někam sbírat jablka - je to názorné. Mají osnovy, co má po 5 roce dítě umět a je toho dost - třeba všechny čísla do 20 atd.“

Respondentka č. 3 se zmínila, že vedení k samostatnosti se projevuje i tím, že pedagogové ani ve formální ani v neformální instituci nekontrolují, zda se dítě po příchodu z venku převlékne z mokrého oblečení nebo zda si z družiny přinese na odpolední program ve škole vše potřebné. Komentuje to takto: *„Na jednu stranu to učí děti samostatnosti a zodpovědnosti za sebe, ale nevím, zda je zrovna toto vhodná forma, když pak 4leté dítě stráví zbytek dne v mokrých ponožkách z lesa....“*

Komunikace s rodiči (informovanost) o dítěti a dění v instituci

V této oblasti panovala víceméně shoda ohledně způsobu informování – zpravidla na začátku roku dostanou rodiče e-mailem nebo na schůzce úvodní informace. V průběhu roku mají 3 schůzky s učitelem (respondenti často používali výraz „bilan“), případně má každé dítě notýsek, ve kterém si mohou vyměňovat informace na denní bázi. Tři respondenti uvedli, že průběžné informace o dění dostávají pouze od dětí. Dva rodiče zmínili, že učitelé se divili, když se jich rodiče ptali průběžně, není to zde běžné. Respondent č. 2 (O) to popisuje takto: *„Učitelka je ochotná, vždy říká – když něco potřebujete, zeptejte se, ale vlastně asi ani moc nepočítají s tím, že se budete ptát. Vlastně ani nevím, jaký mají režim dne, přestávky, kdy chodí ven – nevím. Vím prostě jen to, co nám to syn řekne. Toto jsou informace, které nám chybí.“* Do velké míry se zde ztrácí kontakt s učiteli, jelikož děti po skončení školy odchází ve většině případů do neformálních zařízení, a tak není možné informovat se při vyzvedávání dítěte. Čtyři respondenti by uvítali častější komunikaci. V zásadě ale všichni pozitivně hodnotili pravidelné schůzky s učiteli („bilan“), kdy dostali

podrobné informace a k nahlédnutí také portfolio jejich dítěte. Respondentka č. 11 vnímá jako pokrokové, že učitelé hodnotí formativně (a to i ve vyšších cyklech vzdělávání, není zde známkování). Většina rodičů také zmiňovala to, že v případě jakéhokoliv problému jsou ze strany učitelů informováni a problémy se řeší hned.

7.2.3 Jazykové vzdělávání

Všichni respondenti při hodnocení jazykových dovedností a pokroku jejich dětí uvedli, že děti se za dva roky povinného předškolního vzdělávání stihly naučit víceméně plyně mluvit lucembursky, některé rychleji, jiné pomaleji. Rodiče, jejichž děti byly předtím ve frankofonních jeslích nicméně zmiňovali, že v povinném předškolním vzdělávání se používá výhradně lucemburština. Děti (pokud francouzsky nemluví doma) tak ztrácí kontakt s francouzštinou a později v primárním vzdělávání se k ní hůře vrací. Dokládají to například následující výroky: Respondentka č. 6: „*Syn i dcera se naučili lucembursky – dcera udělala enormní pokroky díky dobrému učiteli ve škole (spillschoul).*“ Respondentka č. 9: „*Ve francouzštině nedělají moje děti žádné pokroky. Ve škole (spillschoul) je hlavním komunikačním jazykem lucemburština, kterou si během těch 2 let zvládnou osvojit tak, aby v ní dokázaly aktivně komunikovat.*“

7.2.4 Celkové hodnocení

Celkové zhodnocení podmínek ve formálním vzdělávání je uvedeno v následující tabulce.

Tabulka č. 3 Zhodnocení spokojenosti rodičů s podmínkami v zařízeních formálního vzdělávání

Strukturní podmínky	Přístup (místo)	Spokojení (garance od 3 let, povinnost od 4)
	Vzdálenost	Spokojení
	Organizace dne/týdne	Dlouhé dny mohou být pro malé děti náročné Bez místa v neformálním zařízení komplikované polední přestávky
	Zázemí, vybavení	Spokojení
	Cena	Spokojení
	Věk	Spokojení
	Jazykové vzdělávání	Spokojení s lucemburštinou, vytrácí se francouzština.
Procesní podmínky	Režim dne a aktivity	Více organizované, bez odpočinku, důraz na samostatnost.
	Přístup pedagogů	Spíše pozitivní, ale záleží na učiteli.
	Komunikace s rodiči	Rodiče by uvítali vyšší frekvenci informací

V hodnocení rodičů lze najít tyto společné body:

- Rodiče vnímají pozitivně, že ve formálním vzdělávání je garantované místo a je státem poskytováno zdarma. Systém přijímání dětí je jednotný, jednoduchý a jasný. Také věk započetí školní docházky hodnotí jako dobrý.
- Organizace týdne může být pro rodiče komplikovaná v případě, že nemají místo v neformálním zařízení v době polední pauzy. Na druhou stranu všichni rodiče, kteří pracovali, uváděli, že jejich dítě nemělo problém dostat se do družiny nebo kombinovaného zařízení.
- Program je náročný zejména pro nejmladší děti, nemusí respektovat jejich potřeby (první rok je ale nepovinný, a tak rodiče děti mají možnost zapsat děti na odpoledne do neformálních institucí, kde je režim volnější).
- Již od nepovinného předškolního vzdělávání (*précocé*) je kladen důraz na velkou samostatnost dětí ve srovnání s přístupem personálu v jeslích, což dle názoru rodičů může ztížit přechod dětí z jeslí do nepovinného předškolního vzdělávání.
- Rodiče by uvítali častěji informace o tom, co jejich dítě dělá a jak mu to jde. Možnou příčinou může být také to, že děti po skončení školy jdou do neformálních institucí a rodiče se s učiteli nepotkávají. Není zde bližší a každodenní kontakt s učitelkou tak, jako například v České republice.
- Z předškolního formálního vzdělávání se v vytrácí francouzština. Zčásti je toto odůvodněno zejména tím, že děti se musí naučit především lucembursky. V primárním vzdělávání pak začínají s němčinou (která využívá podobnosti s lucemburštinou).

Respondenti opět hodnotili na škále od 1 do 5 jejich spokojenost se systémem formálního vzdělávání. V případě, že respondent hodnotil odděleně nepovinné a povinné předškolní vzdělávání, byl použit aritmetický průměr. Výsledné průměrné hodnocení formálního vzdělávání je 2,4 četnost hodnocení je znázorněna v následující tabulce. Jako důvody pro udělení nižší známky zazněly: menší informovanost ze strany pedagogů, přílišný důraz na samostatnost dětí, nadměrné zatížení dětí zejména v nepovinném roce a polední přestávky. U dvou respondentů zaznělo také, že učitelé by mohli daleko lépe využívat možnosti, které mají, a to zejména autonomii a finanční prostředky.

Tabulka č. 4: Celkové hodnocení formálního vzdělávání z pohledu respondentů

Hodnocení (známka)	1,5	2	2,25	2,5	3	4
četnost	1	4	1	2	2	1

7.2.5 Oddělenost systémů a doporučení rodičů

Jednou z otázek bylo hodnocení skutečnosti, že v Lucembursku vedle sebe existují dva oddělené systémy. Osm rodičů uvedlo, že s tímto nemají problém. Dva respondenti zmínili, že jim to zpočátku přišlo zvláštní, ale zvykli si. Další dva uváděli, že oddělení nevnímají, jelikož jde často o jednu budovu, v níž je i škola i družina, jako například respondentka č. 9: *„Já školu a neformální kombinované zařízení (Maison Relais) nevnímám odděleně, nýbrž jako celek. Naše škola se zařízením (Maison Relais) velmi úzce spolupracuje, vše funguje velmi plynule – tedy i přesuny, režim, návaznost aktivit atd.“* U jednoho respondenta došlo k uvědomění si toho, že jde o oddělené systémy až v průběhu rozhovoru. Podle názoru rodičů si děti rychle zvyknou a přesuny tolik neřeší. Tři respondenti nebyli s odděleným systémem spokojeni. Důvodem pro jejich tvrzení byla nepraktičnost a časová náročnost přesunů (a zapomínání věcí v jedné nebo druhé instituci) zejména u nejmenších dětí (3-4 roky) a dále to, že učitelé a pedagogové v institucích zajišťujících neformální vzdělávání spolu nijak blíže nespupracují (nekomunikují). Nedochází k výměně informací o dětech. Rodiče nijak zvlášť nehodnotili odlišné podmínky a způsob přijímání, jiné pedagogy, nutnost mít dvojí pomůcky nebo náhradní oblečení apod.

V závěru rozhovoru byli rodiče dotázáni na to, co by na systému předškolního formálního a neformálního vzdělávání změnili. Nejčastěji (4x) zaznělo zkrácení zejména odpolední části. Tři z rodičů by chtěli mít od učitelů častěji informace o dětech. Tři rodiče uváděli, že jejich hodnocení a spokojenost dětí závisí do velké míry na přístupu konkrétního pedagoga. Dva rodiče zmiňovali také relativně náročný režim a tlak na lucemburštinu v prvním nepovinném roce. Dále zazněla také možnost matek zůstat s malými dětmi déle doma a jejich podpora, která nyní chybí. Jeden z rodičů by uvítal možnost uvolnit děti z povinného předškolního vzdělávání např. na dovolenou mimo školní prázdniny – jde již o povinné vzdělávání a uvolňování dětí například na týden proto, aby mohli s rodiči navštívit příbuzné ve vzdálenějších zemích, je pro rodiče obtížné.

8 Vyhodnocení výzkumných otázek

Na začátku empirické části byly stanoveny výzkumné otázky, zaměřené na hodnocení systému předškolních institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání. Hodnocení poskytli rodiče převážně původem z České republiky, často žijící s partnerem jiné národnosti. V rámci hodnocení zaznělo téměř ve všech oblastech jak pozitivní, tak i negativní hodnocení, nicméně v rámci analýzy bylo možné odpovědi shrnout do následujících závěrů. V dalším textu budou nejdříve vyhodnoceny specifické výzkumné otázky (tedy hodnocení neformálního a formálního vzdělávání a systému předškolních institucí), poté hlavní výzkumná otázka.

8.1 Vyhodnocení první specifické výzkumné otázky: nastavení systému předškolních institucí zajišťujících neformální vzdělávání

Rodiče vnímají pozitivně pestrou nabídku neformálních institucí, jejich zaměření a z něj vyplývající široké možnosti pro neformální vzdělávání svých dětí.

V rámci strukturních podmínek rodiče hodnotili přístup (místo), vzdálenost, otevírací dobu, cenu a systém státní podpory.

S přístupem (tj. zajištění místa, podmínky přijetí) byli spíše nespokojeni kvůli dlouhým čekacím lhůtám, nutnosti včasné rezervace místa v institucích a nepřehlednému systému rezervací (podobná situace je v sousední Belgii a některé rysy jsou patrné i v Německu).

Cenu soukromých předškolních institucí považují rodiče za nadhodnocenou a stává se pro ně přijatelnou až se státní podporou, i když ne všichni rodiče považují systém státní podpory za jasný a přehledný. Cena za služby veřejných předškolních institucí je podle nich dobrá.

Ostatní strukturní podmínky institucí zajišťujících neformální vzdělávání hodnotili rodiče jako výborné. Instituce jsou podle nich v blízkosti jejich bydliště, případně práce (některé zajišťují i dopravu), v kvalitních prostorách a nadstandardně vybavené – ve srovnání s jejich zkušenostmi z rodných zemí. Provozní doba je více než dostatečná, často přesahující potřebu rodičů.

V rámci procesních podmínek byl hodnocen přístup pedagogů, obsah vzdělávání a informovanost rodičů o dítěti a dění v instituci. V této oblasti byl zjištěn rozdíl v hodnocení jeslí a zařízení pro starší děti (dětí od 4 let, které už mají povinné formální vzdělávání).

Přístup pedagogů je podle rodičů rozdílný v případě jeslí a institucí pro starší děti. U jeslí byli rodiče v naprosté většině spokojeni, pedagogy hodnotili jako aktivní, velmi vstřícné, pečující a věnující dítěti dostatek pozornosti. Naproti tomu u pedagogů v zařízeních pro starší děti byli hodnoceni jako méně aktivní a spíše „dozorující“.

Také obsah vzdělávání a aktivity byly lépe hodnoceny v případě jeslí. Rodiče by uvítali více aktivně nabízených činností v zařízeních pro starší děti.

Frekvence a obsah informací byly také podle názoru rodičů výborné v jeslích, zatímco informace o dětech v institucích pro starší děti byly minimální.

Rodiče velmi dobře hodnotili jazykové vzdělávání. Všichni potvrdili, že děti v raném věku jsou schopny velmi rychle porozumět a odlišit jednotlivé jazyky a naučí se je bez problémů používat.

Přes výše uvedené rozdíly hodnotili rodiče **systém předškolních institucí zajišťujících neformální vzdělávání jako velmi dobrý s průměrnou známkou 1,8.**

8.2 Vyhodnocení druhé specifické výzkumné otázky: nastavení systému předškolních institucí zajišťujících formální vzdělávání

Rodiče hodnotili v rámci strukturních podmínek věk započetí povinné školní docházky, přístup (místo), vzdálenost, časovou organizaci, cenu a velikost skupiny.

S výjimkou časové organizace hodnotili rodiče všechny ostatní oblasti pozitivně. Věk započetí povinné školní docházky je podle nich dostatečný. Děti mají automaticky garantované místo, veškerou administrativu ohledně přijetí vyřizují obce. Školy jsou blízko a jsou zdarma. Počet dětí rovněž vnímali jako dobře nastavený.

Rodiče, kteří neměli zároveň dítě v instituci zajišťující neformální vzdělávání nebyli spokojeni s rozvržením doby v rámci formálního vzdělávání, zejména s poledními přestávkami. Instituce formálního vzdělávání nezajišťují oběd ani dozor v době polední

přestávky, a rodiče dětí, které nebyly zároveň v instituci zajišťující neformální vzdělávání, museli sami zajistit vyzvednutí dítěte, oběd a návrat zpět na odpolední program.

V rámci procesních podmínek rodiče hodnotili opět přístup pedagogů, obsah vzdělávání a informovanost.

Pedagogy hodnotili spíše dobře, ale zazněla také negativní hodnocení. Hlavní výtky rodičů spočívala v tom, že zejména u nejmladších dětí byl velký tlak na samostatnost a postrádali pomoc a více „mateřský přístup“. Podle názorů rodičů mají učitelé k dispozici velkou svobodu rozhodování i prostředky k realizaci nejrozličnějších činností a akcí. Záleží tedy čistě na každém jednotlivém učiteli a jeho nasazení.

Obsah vzdělávání je podle rodičů zejména u dětí mezi 3. a 4. rokem (a ve spojení s odpoledními vzdělávacími aktivitami) nadměrně zatěžující. U starších dětí (4-6 let) jej za náročný považovali zejména rodiče pocházející ze zemí bývalého východního bloku, přesněji z České republiky a Polska). V těchto zemích není běžný odpolední program se vzdělávacími aktivitami v předškolním vzdělávání, dokonce ani na začátku primárního vzdělávání.

V případě formálních zařízení oceňují podrobnost a kvalitu informací při pravidelných schůzkách pedagogů s rodiči na konci trimestru, nicméně by uvítali častější (průběžné) informace ze strany učitelů.

Jazykové vzdělávání hodnotili rodiče dobře, někteří by uvítali vedle lucemburštiny také používání francouzštiny.

Celkově hodnotili rodiče **systém předškolních institucí zajišťujících formální vzdělávání jako velmi dobré s průměrnou známkou 2,4.**

8.3 Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky: celkové hodnocení systému předškolních institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání

V případě strukturních podmínek hodnotili rodiče lépe systém a instituce zajišťující formální vzdělávání.

V případě procesních podmínek bylo hodnocení poměrně vyrovnané, spíše ve prospěch institucí zajišťujících neformální vzdělávání. S pedagogy měli rodiče v obou vzdělávacích systémech pozitivní i negativní zkušenosti.

V zásadě nejproblematictější byl pro ně přechod z neformálního do formálního vzdělávání – zejména do nepovinného předškolního vzdělávání (ve 3 letech). Rodiče uváděli, že pro jejich děti je to velká změna směrem k autonomii, ale také změna denního režimu, obsahu a metod pedagogické práce.

Rodiče hodnotí vesměs pozitivně jazykové vzdělávání, kterého se jejich dětem dostává. Domnívají se, že právě vícejazyčným vzděláváním v předškolním věku dávají svým dětem do budoucna určitou výhodu. V souvislosti s vícejazyčností také oceňují určitou otevřenost a toleranci vůči jiným národnostem a kulturám, kterou jejich děti v lucemburském vzdělávacím systému získají.

Oddělenost systému rodiče nepovažují za problematické, vnímají jej jako jeden systém. Obtížné pro ně je pouze to, že dětem ve formálním vzdělávání není automaticky garantováno místo v institucích zajišťujících neformální vzdělávání alespoň v době polední přestávky.

V celkovém shrnutí hodnotili rodiče neformální vzdělávání o něco lépe než formální, v zásadě ale hodnotili oba systémy jako velmi dobré.

9 Diskuze

V průběhu rozhovorů s rodiči bylo odkryto několik témat, které je možné diskutovat a stojí za další prozkoumání.

V souvislosti se vzorkem respondentů by bylo jistě zajímavé zjistit, jak se na institucionální předškolní vzdělávání dívají a jak jej hodnotí rodilí Lucemburčané. Zda by se jejich názory ztotožňovaly s rodiči, kteří mají odlišný socio-kulturní původ a také mluví jinými než lucemburskými oficiálními jazyky.

V průběhu rozhovorů bylo u rodičů poznat vysoké očekávání na institucionální předškolní výchovu. Autorka této práce se domnívá, že je to spojeno s životní úrovní, která je v Lucembursku vysoká. Toto se projevovalo například v celkovém hodnocení, kdy u tří respondentů při hodnocení doslova zaznělo, že byli v zásadě spokojeni, ale vždy se našlo něco, co podle nich nebylo úplně perfektní.

Také byla vidět jejich snaha zajistit dětem to nejlepší možné vzdělávání. V rozhovorech zmiňovali, že jesle s dobrým hodnocením jsou dlouho dopředu rezervované a je velmi těžké v nich získat místo. Rodiče také připustili, že ve snaze dopřát dětem lepší předškolní vzdělávání obchází systém a přihlašují se k pobytu tak, aby místně spadali pod „lepší“ školy. Školy mají zejména v hlavním městě různou pověst. Jeden z respondentů uváděl, že lepší hodnocení mají zejména školy v bohatší (lukrativnější) čtvrti než školy v chudších oblastech Lucemburku. Může tak docházet k další segregaci a jisté formě diskriminace, ač systém je koncipován tak, aby zajistil rovné příležitosti.⁴⁹

Z odpovědí rodičů také vyplývá další tendence ve výchově dětí, a to vyšší nároky rodičů kladené na děti. Děti zde mají velmi často po skončení povinného vzdělávání ještě další zájmové aktivity a zbývá jim méně času na relaxaci, volnou hru a odpočinek (ve vyšším věku také na úkoly). Rodiče by si přáli, aby i v zařízeních poskytujících neformální vzdělávání pro školou povinné děti bylo více organizovaných a nabízených aktivit a kroužků i pro děti mladší 6 let. Lze říct, že tato tendence se projevuje i v České republice (Helus, 2004).

---

⁴⁹ Podobnou zkušenost má autorka i v hlavním městě České republiky.

Zajímavé dále je, že ačkoliv respondenti ve svých odpovědích často zmiňovali spíše výhrady a připomínky, v případě celkového hodnocení na škále od 1 (nejlepší) do 5 (nejhorší) se většina hodnocení pohybovala na úrovních 1-3, které odpovídají výbornému až dobrému hodnocení.

V této souvislosti stojí také za povšimnutí názory rodičů na to, co by změnili na nastavení systému institucí zajišťujících předškolní výchovu. V průběhu rozhovorů zaznělo mnoho negativních názorů, například na cenu soukromých zařízení, nepřehledný systém rezervací místa nebo více nabízených aktivit v zařízeních zajišťujících neformální vzdělávání pro děti mezi 4-6 lety. V závěru rozhovoru však rodiče nejčastěji uváděli, že by chtěli zkrátit odpolední části povinného předškolního vzdělávání, častější informace o dítěti, zlepšení přístupu pedagogů a méně zatěžující program pro děti mezi 3-4 rokem.

Nezazněly návrhy, které by se týkaly nastavení ceny, systému státní podpory a nepřehledného systému rezervace míst v soukromých neformálních institucích (zejména jeslích), ani více nabízených aktivit v zařízeních pro starší děti nezaznívaly, ačkoliv by se to dalo z odpovědí rodičů na otázky k těmto oblastem předpokládat.

Poslední zajímavou skutečností, kterou rodiče v odpovědích zmiňovali, je problematika školní zralosti při vstupu dítěte do primárního vzdělávání. Toto téma by bylo vhodné prozkoumat, protože souvisí nejen s předškolní výchovou, ale také s následným primárním vzděláváním. Z rozhovorů vyplynulo, že při zahájení povinné předškolní docházky není úroveň dítěte nikterak posuzována a přijetí do školy se děje pouhým zasláním vyplněných formulářů bez přítomnosti dítěte. Na konci povinného předškolního vzdělávání (cyklu 1) dostávají děti závěrečné hodnocení vyhotovené kmenovým učitelem. Toto je rozdílné v České republice, kdy při zápisu do základní školy dítě hodnotí pedagog ze základní školy. Podle odpovědí rodičů v zásadě všechny děti automaticky nastoupí do cyklu 2 (primární vzdělávání). Odklady mezi předškolním a primárním vzděláváním jsou v Lucembursku spíše výjimečné. Dva rodiče dokonce zmínili, že častější je, že děti přeskočí jednu třídu předškolního vzdělávání a nastoupí po jednom roce rovnou do primárního vzdělávání (cyklu 2). Výsledkem absence odkladů a uspíšení primárního vzdělávání je dle názoru a zkušeností rodičů mnohem častější opakování ročníků právě ve vyšších cyklech. Velmi dobře to popisuje respondentka č. 8, viz Příloha č. 15.

Závěr

Tato práce poskytla základní přehled o nastavení institucionální předškolní výchovy v Lucembursku. Byly přitom použity oficiální dokumenty vydané zejména lucemburskými státními orgány a dále vybrané komparativní studie Evropské komise a OECD. V teoretické části byla popsána východiska, základní charakteristika i specifika lucemburského vzdělávacího systému a jeho rozdělení na formální a neformální vzdělávání. Formální vzdělání garantuje stát a je integrováno do elementárního vzdělávání. Je určeno dětem od 4 let (nepovinně, ale s nárokem na místo od 3 let). Neformální vzdělávání není povinné, nejsou zde garantovaná místa a je zpoplatněno. Slouží dětem od narození do 12 let věku.

Dále byly zmapovány vybrané podmínky fungování zařízení zajišťující formální a neformální vzdělávání. Přestože lucemburský systém institucionální předškolní výchovy je v mezinárodním srovnání hodnocen jako kvalitní, jsou zde patrné rozdíly v podmínkách soukromých a veřejných institucí zajišťujících neformální vzdělávání.

Lucemburský vzdělávací systém zohledňuje multikulturní a vícejazyčný charakter obyvatelstva a používání tří oficiálních jazyků. V rámci institucionální předškolní výchovy nabízí podporu a osvojování úředních jazyků již od 1 roku věku dítěte.

Empirická část práce byla zaměřena na hodnocení systému institucí zajišťujících předškolní výchovu v Lucembursku z pohledu rodičů a potřeb rodin. Rodiče v polostrukturovaných rozhovorech hodnotili vybrané strukturní a procesní podmínky a jazykové vzdělávání.

Odpovědi rodičů potvrdily rozdílné podmínky v zařízeních zajišťujících neformální vzdělávání a podmínky v hlavním městě a na venkově. Samotnou oddělenost formálního a neformálního vzdělávání příliš nepocítují.

Rodiče hodnotili pozitivně převážně strukturní podmínky (malou vzdálenost od bydliště nebo práce, akceptovatelnou cenu při zohlednění státní podpory, velikost skupin dětí, prostory, vybavení, pomůcky apod.), které vytváří jejich dětem dobrý základ a prostředí.

Hodnocení procesních podmínek bylo do velké míry ovlivněno osobou pedagoga. Rodiče uváděli jak dobré, tak i špatné zkušenosti. Shodli se ale na tom, že je to právě pedagog, který má v Lucembursku značné možnosti a záleží na jeho iniciativě a přístupu.

Jazykové vzdělávání hodnotili rodiče pozitivně. Vícejazyčnost, toleranci a otevřenost, kterou děti ve zdejším vzdělávacím systému získají, považovali rodiče za výhodu v jejich budoucnosti.

Z teoretické části vyplynula snaha Lucemburska vytvořit kvalitní systém institucionální předškolní výchovy. V empirické části bylo zjištěno, že přestože se objevovalo pozitivní i negativní hodnocení, rodiče v zásadě považují nastavení systému předškolních institucí zajišťujících formální a neformální vzdělávání za velmi dobré.

Seznam použitých informačních zdrojů

Tištěné zdroje:

EUROPEAN COMMISSION/EACEA/EURIDYCE. *Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. ISBN 978-92-9492-974-7.

EUROPEAN COMMISSION/EACEA/EURYDICE. *Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe – 2016/17. Eurydice Facts and Figures*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018a. ISBN 978-92-9492-813-9.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. 232 s. ISBN: 80-7178-888-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-040-02.

CHARLOTTE BÜHLER INSTITUT FÜR PRAXISORIENTIERTE KLEINKINDFORSCHUNG, SERVICE NATIONAL DE LA JEUNESSE (SNJ), UNIVERSITÉ DU LUXEMBOURG (UNILU). *Cadre de référence nationale sur l'éducation non formelle des enfants et des jeunes. Édition 2018*. Steinfurt: Accentaigu. 2018. ISBN: 978-99959-1-109-6.

MENJE. Luxembourg Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse, 2018. *Plan cadre pour l'éducation précoce au Luxembourg*. Luxembourg: Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse (MENJE), 2018. ISBN 978-99959-1-232-1. Dostupné také z: <https://men.public.lu/fr/publications/enseignement-fondamental/informations-generales/plan-cadre.html>

MENJE. Luxembourg Ministry of Education, Children and Youth, Service presse et communication, 2020a. *The Luxembourg Education System*. Luxembourg: Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse (MENJE), 2020a. ISBN: 978-99959-1-267-3. Dostupné také z: <https://men.public.lu/fr/publications/divers/informations-generales-offre-scolaire/systeme-educatif-luxembourgeois.html>

OBERHUEMER, Pamela a Inge SCHREYER. Kita-Fachpersonal in Europa. Ausbildungen und Professionsprofile. Leverkusen: B. Budrich, 2010.

PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN: 80-7367-155-7

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

VÁŇOVÁ, M. *Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích: výstup stěžejního úkolu PedF UK v Praze*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 80-7066-848-2.

Elektronické zdroje:

CES. Conseil économique et social. *Transport-Mobilité-Logistique 2017. Perspectives économiques sectorielles. Le transport et la mobilité des personnes aux niveaux national et transfrontalier*. [online]. Luxembourg: CES, 2020. [cit. 2020-10-18] Dostupné z: <https://www.ces.public.lu>

GIVORD Pauline a Markus SCHWABE. *PISA Country Note – Luxembourg*. [online]. Paris: OECD Publishing, 2018. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CNT_LUX.pdf

EURYDICE. *National Education Systems. Luxembourg. Early Childhood Education and Care*. [online]. Brusel: EACEA, 2018. [cit. 2020-09-04]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/early-childhood-education-and-care-46_en

EURYDICE. *National Education Systems. Luxembourg. Political and economic situation*. [online]. Brusel: EACEA, 2020a. [cit. 2020-09-04]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/political-and-economic-situation-46_en

EURYDICE. *National Education Systems. Luxembourg. Population and demographic situation. Languages and religions*. [online]. Brusel: EACEA, 2020b. [cit. 2020-09-04]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-46_en

EURYDICE, EUROSTAT. *National Policies. Share of non-nationals in the population.* [online]. Brusel: EACEA. 2020d [cit. 2020-09-05]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/sites/eurydice/files/share_of_non-nationals_in_the_population_1.png

Evropská komise/EACEA/EURYDICE. *National Education Systems: Luxembourg.* [online]. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/luxembourg_en

European Commission. Employment, Social Affairs and Inclusion. *Moving and working in Europe.* [online]. Brusel: Directorate-General for Employment, social affairs and inclusion, 2020. [cit. 2020-11-03]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1110&langId=en&intPageId=4533>

EVROPSKÁ RADA. *Doporučení Rady ze dne 22.5.2019 o vysoce kvalitních systémech předškolního vzdělávání a péče.* In: Úřední věstník Evropské Unie, zn. C 189/4. Brusel, 2019.

HONIG, M. - S. a T. BOCK. 2017. *Luxembourg – ECEC Workforce Profile.* [online]. In: *Workforce Profiles in Systems of Early Childhood Education and Care in Europe*, edited by P. Oberhuemer and I. Schreyer. [cit. 2020-09-22]. Dostupné z: www.seepro.eu/English/Country_Reports.htm

HONIG, M. – S., HAAG, Ch. a P. KAPPENSTEIN. *Strukturen der Bildung, Erziehung und Betreuung für Kinder bis zu 12 Jahren. Non formale Bildung und Betreuung in früher Kindheit und im Schulalter.* Band 1. [online]. Luxembourg: Ministère de la Famille et de l'Intégration, 2011. [cit. 2020-09-27]. Dostupné z: <https://men.public.lu/fr/publications/statistiques-etudes/enfance/1404-enf-betreuung-band1.html>

KIRSCH, Claudine. *Éducation multilingue dans la petite enfance. Conditions-cadres et pratiques professionnelles.* [online]. In: *Rapport national sur l'éducation au Luxembourg.* 2018. Luxembourg: University of Luxembourg/Luxembourg centre for educational testing (LUCET), 2018. [cit. 2020-11-17]. ISBN: 978-99959-1-140-9. Dostupné z: <https://men.public.lu/fr/actualites/communiqués-conference-presse/2018/12/14-bildungsbericht.html>

MENFP. Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation professionnelle, Service de l'enseignement fondamental 2011. *Règlement grand-ducal du 11 août 2011 fixant le plan d'études pour les quatre cycles de l'enseignement fondamental*. [online]. In: Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg, 2011. [cit. 2020-10-20]. Dostupné z: <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/trep/2014/09/04/n12/jo>

MENJE. Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse. *Sprache und Sprachen in der frühen Kindheit. Konzept früher sprachlicher Bildung im luxemburischen Kontext*. [online]. Luxembourg: Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse 2016. [cit: 2020-10-15]. Dostupné z: <https://men.public.lu/fr/actualites/communiqués-conference-presse/2016/03/23-langues-petite-enfance.html>

MENJE. *Staark Kanner – Enfance*. [online]. Luxembourg: MENJE, 2020b. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://men.public.lu/fr/enfance/03-qualite.html>

MENJE. *Chèque-service accueil*. [online]. Luxembourg: MENJE, 2020c. [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://men.public.lu/fr/enfance/02-cheque-service.html>

MENJE. *L'enseignement luxembourgeois en chiffres: année scolaire 2019/2020*. [online]. Luxembourg: MENJE/SCRIPT, 2020d. [cit 2020-09-02]. Dostupné z: <https://men.public.lu/fr/publications/statistiques-etudes/themes-transversaux/19-20-enseignement-chiffres.html>

OECD. *Starting Strong IV. Early childhood education and care. Data. Country Note. Luxembourg. Social Expenditure Database*. [online]. OECD, ©2016. [cit 2020-10-14]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/edu/school/ECECDCN-Luxembourg.pdf>

SHREYER, Inge a Pamela OBERHUEMER. *Luxembourg – Key Contextual Data*. [online]. In *Workforce Profiles in Systems of Early Childhood Education and Care in Europe*, edited by P. Oberhuemer and I. Schreyer. Luxembourg, 2017. [cit. 2020-09-13]. Dostupné z: www.seepro.eu/English/Country_Reports.htm

Statistický úřad Lucemburského velkovévodství (STATEC). *Le Portail des Statistiques*. [online]. Luxembourg: STATEC, Dernière mise à jour de cette page: 2020-04-01. [cit. 2020-09-17]. Dostupné z:

https://statistiques.public.lu/stat/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=12853&IF_Language=fra&MainTheme=2&FldrName=1

WILTZIUS, M. and M. – S. HONIG. *Privatwirtschaftliche Kindertagesbetreuung in Luxembourg. Non formale Bildung und Betreuung in früher Kindheit und im Schulalter*. Band 4. [online]. Luxembourg: Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse, 2015. [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: <https://men.public.lu/fr/publications/statistiques-etudes/enfance/1702-enf-kindertagesbetreuung-band4.html>

LUCEMBURSKO. MINISTERSTVO NÁRODNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE. *MENJE: Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enfance et de la Jeunesse*. [online]. MENJE. Dernière modification le 10.11.2020. [cit. 2020-11-17]. Dostupné z: <http://www.men.public.lu>

Centre des technologies de l'information de l'Etat (CTIE). *Guichet*. [online]. Luxembourg: CTIE, 2020a. [cit. 2020-10-28]. Dostupné z: <http://www.guichet.lu>

Centre des technologies de l'information de l'Etat (CTIE). *Guichet. Famille: Toutes les démarches*. [online]. Luxembourg: CTIE, 2020b [cit. 2020-10-30]. Dostupné z: <https://guichet.public.lu/fr/citoyens/famille.html>

Legislativní

LUCEMBURSKO. *Constitution du Grand-Duché de Luxembourg*. In: Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg. Luxembourg: État 1868.

LUCEMBURSKO. *Loi du 8 septembre 1998 réglant les relations entre l'Etat et les organismes oeuvrant dans les domaines social, familial et thérapeutique*. In: Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg. Luxembourg: MENFP, 1998.

LUCEMBURSKO. *Loi du 4 juillet 2008 sur la Jeunesse*. In: Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg. Luxembourg: MENFP, 2008.

LUCEMBURSKO. *Loi du 06.02.2009 portant organisation de l'enseignement fondamental*. In: Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg. Luxembourg: MENJE, 2009.

LUCEMBURSKO. *Règlement grand-ducal modifié du 14 novembre 2013 concernant l'agrément à accorder aux gestionnaires de services d'éducation et d'accueil pour enfants.*
In: Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg. Luxembourg: MENJE, 2013.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Seznam použitých pojmů a zkratk

Příloha č. 2 - Složení obyvatelstva podle pohlaví a národnosti

Příloha č. 3 – Podíl cizích národností v zemích EU (graf)

Příloha č. 4 – Přeshraniční pracovníci v Lucembursku (obrázek)

Příloha č. 5 – Veřejné výdaje na vzdělávání dětí ve věku 0 – 5 let ve vybraných zemích OECD

Příloha č. 6 - Vybrané statistiky lucemburského vzdělávacího systému v číslech (školní rok 2019/2020)

Příloha č. 7 – Stručný přehled podpory poskytované rodinám s dětmi

Příloha č. 8 – Přehled zemí EU podle garance místa v závislosti na věku dítěte (obrázek)

Příloha č. 9 – Přehled zemí EU podle počtu dětí na jednoho pracovníka a velikosti skupiny u dětí ve věku 2 a 4 let (graf)

Příloha č. 10 – Základní charakteristiky kurikulárních dokumentů (tabulka)

Příloha č. 11a – Týdenní počty hodin garantované v předškolním vzdělávání ve vybraných evropských zemích (tabulka)

Příloha č. 11b – Počet hodin průměrně strávených v zařízeních předškolní výchovy, vzdělávání a péče ve vybraných evropských zemích (tabulka)

Příloha č. 12 – Základní charakteristiky jednotlivých respondentů (tabulka)

Příloha č. 13 – Přehled respondentských otázek

Příloha č. 14 – Fotodokumentace průběhu analýzy dat

Příloha č. 15 – Rozhovory respondentů

Příloha č. 1 – Přehled použitých pojmů a zkratk

Seznam pojmů použitých v bakalářské práci

Český výraz	Francouzský výraz	Lucemburský výraz	Vysvětlení, pozn.
Družina, veřejná	Foyer scolaire	není	Určena dětem od 4 let (někdy od 3 let) v době mimo povinné vzdělávání, zejména v hlavním městě. Zřizovatelem je obec nebo nezisková (charitativní) organizace. Více viz kap. 2.8.
Družina, soukromá	Foyer du jour	není	Určena dětem od 4 let (někdy od 3 let) v době mimo povinné vzdělávání, zejména v hlavním městě. Zřizovatelem je soukromá fyzická nebo právnická osoba. Více viz kap. 2.8.
Formální vzdělávání	Éducation formelle	není	Vzdělávání organizované a garantované státem. Povinné pro děti od 4 let. Tvoří jej: i) nepovinné předškolní vzdělávání, (trvá 1 rok, pro děti od 3 let) ii) dva povinné roky předškolního vzdělávání (pro děti od 4 let) iii) tři cykly povinného primárního vzdělávání Je realizováno ve školách.
Institucionální předškolní výchova			Systém všech zařízení, které poskytují výchovu, vzdělávání a péči dětem do 6 let věku mimo rodinu.
Jesle	Crèche	není	Instituce zajišťující výchovu dětem od narození do 4 let (zahájení povinné školní docházky). Spadají do systému neformálního vzdělávání. Zřizovatelem mohou být veřejné nebo soukromé osoby. Více viz kap. 2.8.
Kombinované zařízení	Maison Relais	není	Instituce určená dětem ve formálním vzdělávání (od 3, resp. 4 let), až do 12 let. Jsou zřizovány obcemi nebo neziskovými (charitativními) organizacemi. Vyskytují se zejména mimo hlavní město. Více viz kap. 2.8.
Neformální vzdělávání	Éducation non-formelle	není	Je určeno dětem od narození do 12 let. Jde o vzdělávání doplňující a navazující na formální vzdělávání. Instituce zajišťující neformální

			vzdělávání jsou např. jesle, družiny, kombinovaná zařízení, ale patří sem i mimoškolní zájmové aktivity.
Povinné předškolní vzdělávání	Enseignement préscolaire, cycle 1	Spillschoul	2 roky povinného předškolního vzdělávání, realizované jako součást formálního vzdělávání. Určeno dětem od 4 do 6 let.
Nepovinné předškolní vzdělávání	Éducation précoce, précoce	není	1 nepovinný rok předškolního vzdělávání, součást formálního vzdělávání. Určeno dětem od 3 do 4 let.
Škola	École	Schoul	Typ zařízení zajišťující formální vzdělávání (předškolní i primární)

Seznam použitých zkratk

CSA, pouázky CSA	Státní podpora určená dětem v institucích zajišťujících neformální vzdělávání. Více viz kap. 2.7.
EACEA	Výkonná agentura pro vzdělávání, kulturu a audiovizuální oblast
EU	Evropská Unie
MENJE	Lucemburské ministerstvo školství
OECD	Organizace spojených národů
PISA	Program pro mezinárodní hodnocení studentů, realizovaný v rámci OECD.

Příloha č. 2 – Složení obyvatelstva v Lucembursku podle pohlaví a národnosti

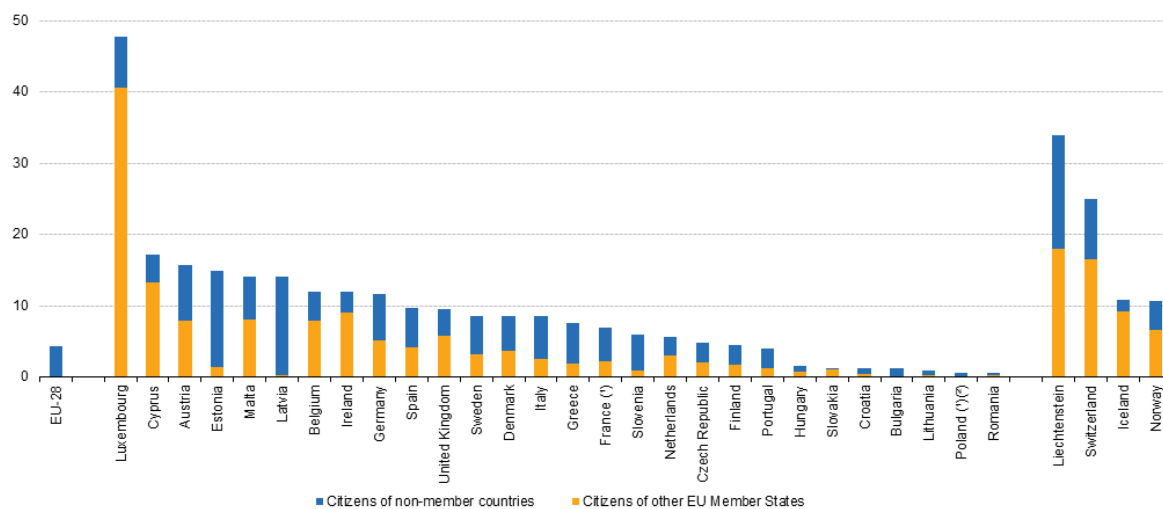
- Tabulka: Složení obyvatelstva podle pohlaví a národnosti (v tis. obyvatel)

Rok	1981	1991	2001	2011
Celkový počet obyvatel	364.6	384.4	439.5	512.4
- z toho ženy	186.7	196.1	223.0	257.4
- z toho Lucemburčané	268.8	271.4	277.2	291.9
- z toho cizinci celkem	95.8	113.0	162.3	220.5
Portugalsko	29.3	39.1	58.7	82.4
Francie	11.9	13.0	20.0	31.5
Itálie	22.3	19.5	19.0	18.1
Belgie	7.9	10.1	14.8	16.9
Německo	8.9	8.8	10.1	12.0
Velká Británie	2.0	3.2	4.3	5.5
Nizozemí	2.9	3.5	3.7	3.9
Ostatní země EU	10.6	6.6	9.2	21.5
Jiné – nečlenské země EU	...	9.2	22.5	28.7
Cizinci v %	26.3	29.4	36.9	43.0

Zdroj: STATEC, 2020.

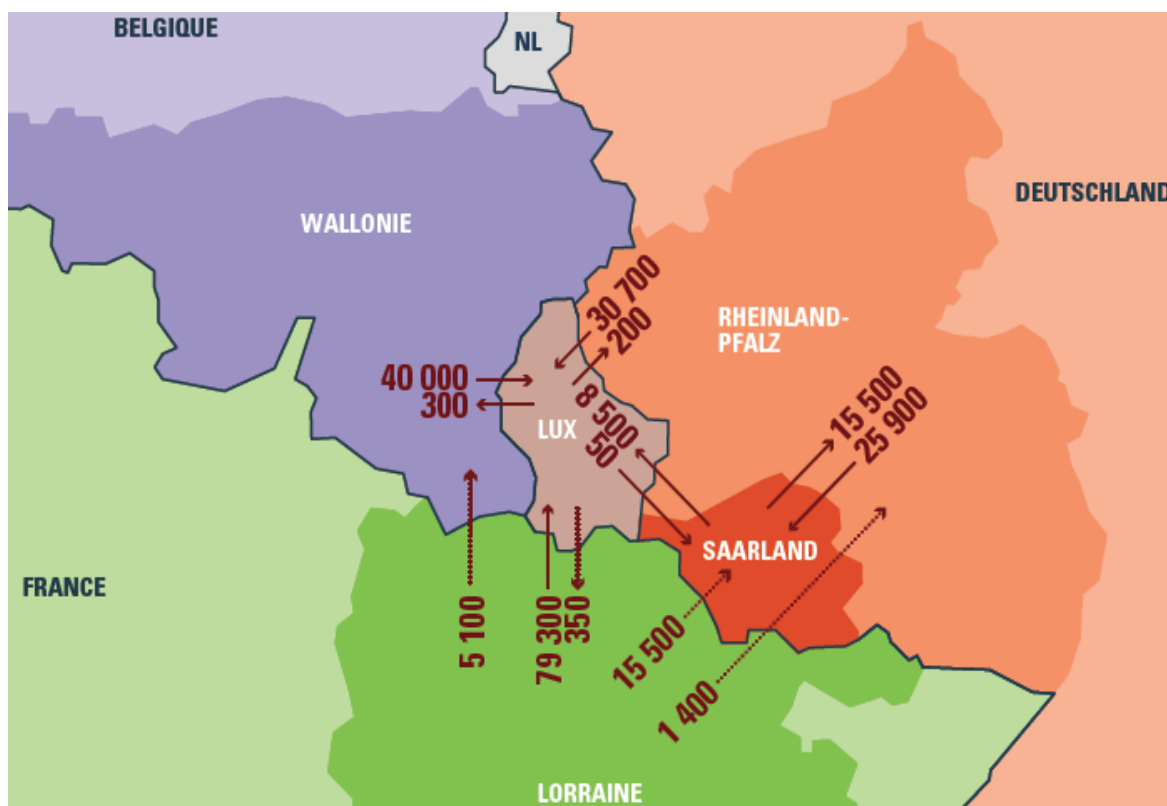

Příloha 3 – Tabulka: Podíl cizích národností v zemích EU v %

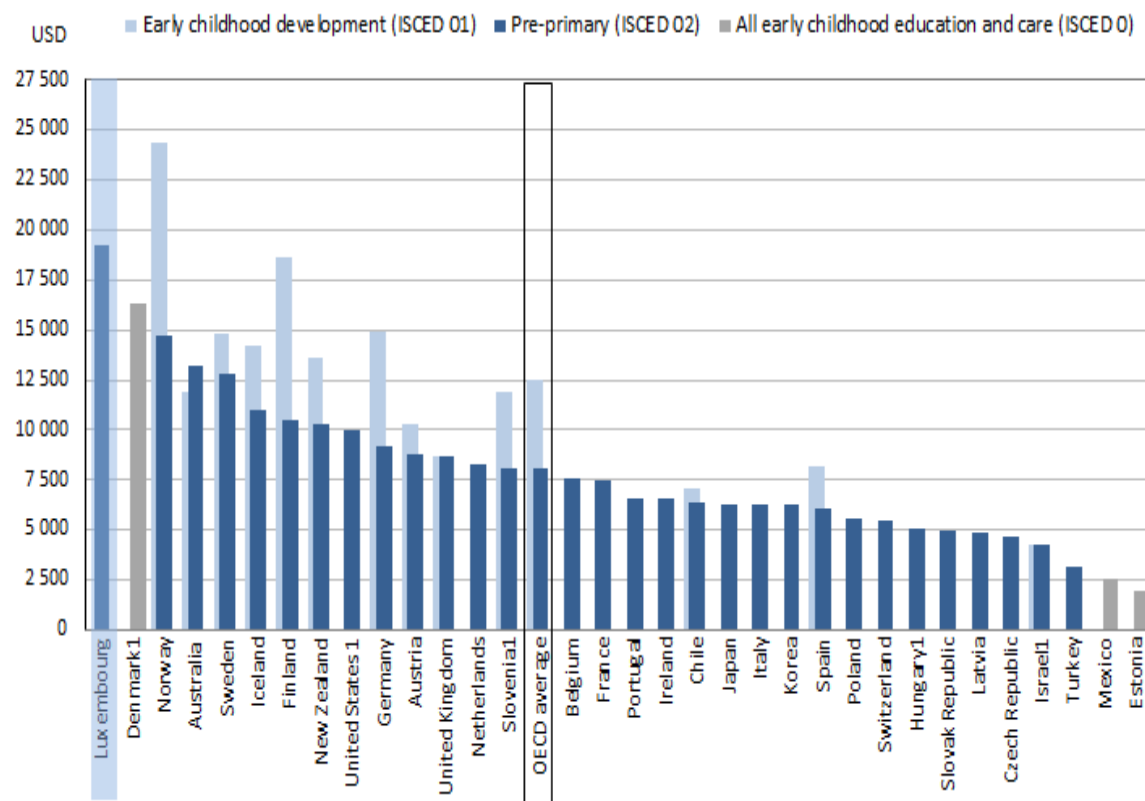
Zdroj: EURYDICE, 2020d.

Příloha 4 – Obrázek: Přeshraniční pracovníci v Lucembursku (počet a směr)

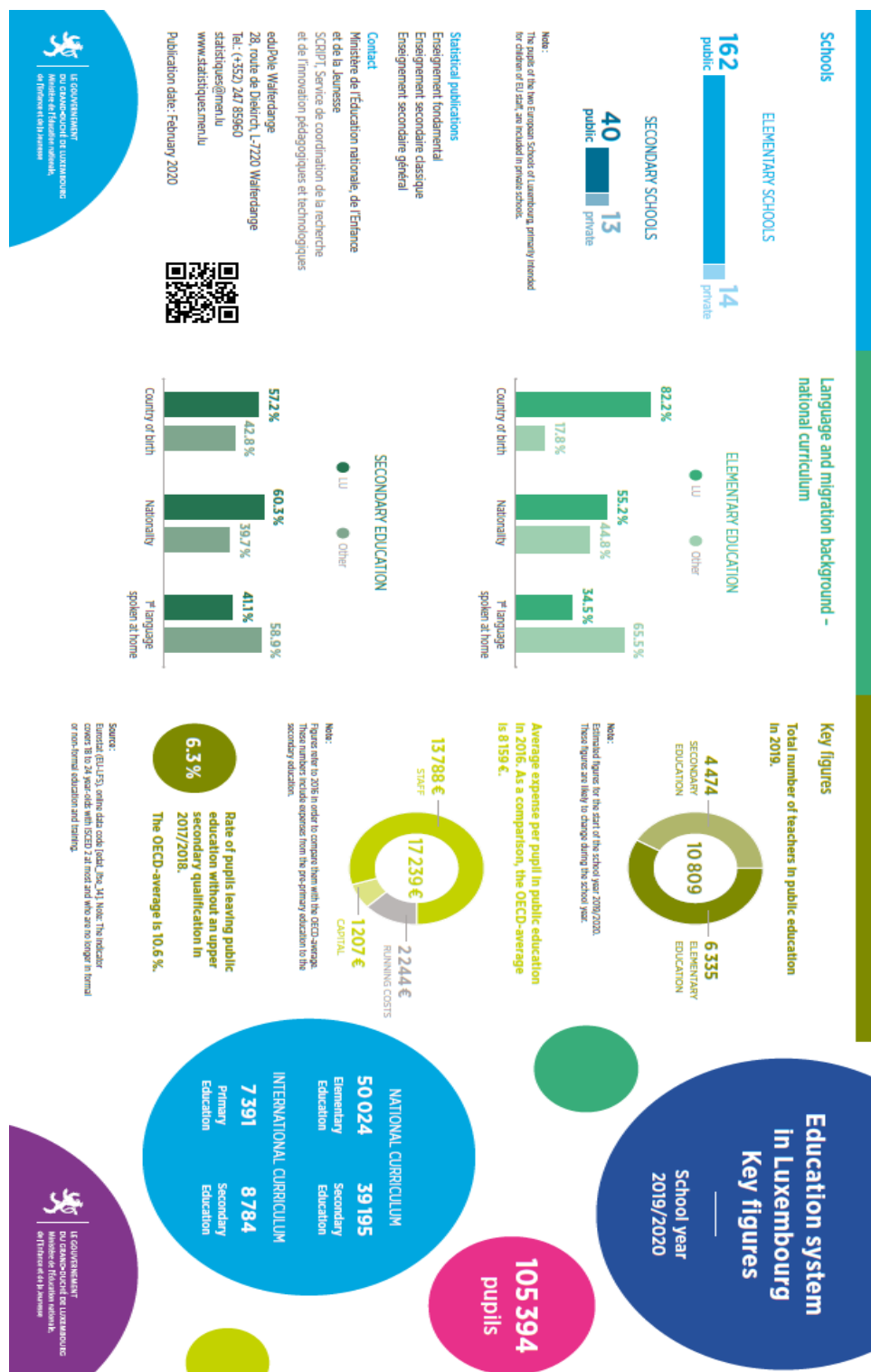
Zdroj: CES, 2020.

Příloha 5 – Graf: Roční výdaje na dítě let v zemích OECD (v USD) za rok 2013

Zdroj: OECD, 2016.

Príloha 6 – Vybrané statistiky lucemburského vzdelávacieho systému v číslach (školní rok 2019/2020)

Zdroj obrázku: MENJE, 2020d.

Příloha 7 – Stručný přehled podpory poskytované rodinám s dětmi

Příspěvek v mateřství. Po dobu mateřství dostávají matky v Lucembursku tzv. Příspěvek v mateřství. Příspěvek je vyplácen ve 3 splátkách: Prenatální část, část porodní a postnatální část. Poskytnutí příspěvku je vázáno kromě jiného na absolvování povinných lékařských prohlídek a testů v průběhu těhotenství, a dále absolvování povinných lékařských prohlídek a očkování dítěte.

Mateřská dovolená (MD). Podléhají ji zaměstnané nebo samostatně výdělečné matky. Nárok na ni vzniká, pokud matka měla v posledních 12 měsících před nástupem na MD uzavřené povinné nemocenské pojištění alespoň po dobu 6 měsíců. Dále se musí prokázat zdravotním (těhotenským) průkazem. Výše příspěvku se pak vypočítává podle nejvyššího platu za poslední 3 měsíce před nástupem na MD, nebo průměr za 12 měsíců. Spodní hranice příspěvku je omezena úrovní měsíčního sociálního minima, maximum pak 5-násobkem sociálního minima (sociální minimum činí pro rok 2020 2.141,99EUR/měsíčně). MD začíná 8 týdnů před očekávaným termínem porodu a trvá celkem 20 týdnů.

Otcovská dovolená. Otec dítěte má nárok na čerpání volna ve výši 10 dní (toto volno je definováno jako placená překážka v práci). Volno lze čerpat po narození dítěte buď najednou, anebo postupně, nejpozději však do dvou měsíců věku dítěte.

Rodičovská dovolená (RD). Může ji čerpat každý z rodičů (dovolenou lze převádět mezi rodiči). Každý z rodičů si může vybrat buď tzv. „první“ rodičovskou dovolenou ihned po skončení mateřské dovolené, anebo tzv. „druhou“ rodičovskou dovolenou – kdykoliv do dovršení 6 let věku dítěte (v případě adopce/osvojení je tato hranice prodloužena na 12 let). Nárok na RD vzniká pouze pokud byl rodič účastníkem na lucemburském sociálním pojištění (v okamžiku narození dítěte a také bez přerušení (max 7 dní přerušení) alespoň 12 měsíců před začátkem RD. Další podmínkou je pak pracovní smlouva alespoň na 10h/týdně, která je platná i po dobu RD. První rodičovskou dovolenou musí alespoň jeden z partnerů čerpat po skončení MD. Tento benefit je v praxi využíván (zejména v době letních prázdnin) a je zde běžné střídání partnerů při péči o děti. Délka RD je variabilní podle typu úvazku. Při úvazku 40 h / týdně může rodič zvolit buď dovolenou po dobu 4-6 měsíců bez přerušení, nebo 8-12 měsíců v hodnotě ½ úvazku, nebo 4 jednoměsíční období během 20 měsíců nebo

1 den nebo 2 půldny týdně v průběhu období 20 měsíců. Se zaměstnavatelem je nutné dovolenou odsouhlasit a s předstihem vytvořit plán rodičovské dovolené.

Náhrada platu je rodičům hrazena z fondu CAE (Caisse pour l'Avenir des enfants) – základem pro výpočet je průměrná výše mzdy za posl. 12 měsíců. Během RD je zaměstnanec chráněn proti výpovědi.

Přídavek na dítě. Příspěvek na dítě je poskytován rodinám s dětmi od narození do dosažení 18 let (v případě sekundárního vzdělávání a dalších situací vyjmenovaných v zákoně je poskytován do 25 let). Na tento příspěvek nemají nárok studenti vyššího než sekundárního vzdělávání. Příspěvek na dítě slouží ke kompenzaci výdajů na výchovu a vzdělávání.

Přídavek se vztahuje na děti s trvalým pobytem v Lucembursku, ale také na děti vychovávané v zahraničí, pokud alespoň jeden z rodičů pracuje v Lucembursku. V tomto případě je ale nutné zohlednit podporu, kterou dítě získává ve své zemi.

Od srpna 2016 platí příspěvek na každé dítě 265,- EUR měsíčně. Po dosažení 6 let věku dítěte se tato částka zvyšuje o 20 EUR, po dosažení 12 let věku o 50 EUR.

V minulosti byl příspěvek na dítě vyšší, stát jej snížil v souvislosti se zavedením poukázek CSA.

Příspěvek na školní potřeby (tzv. rentrée scolaire) je vyplácen všem dětem, které jsou příjemci přídatku na dítě. Jedná se o jednorázovou dávku vyplácenou vždy v srpnu. Částka je závislá na věku dítěte a činí 115 EUR pro děti ve věku 6-11 let a 235,- EUR pro děti od 12 let. Po ukončení školní docházky (tím je myšleno sekundární vzdělávání) dále není vyplácen.

Poukázky na služby dětské péče (childcare vouchers; chèque-service accueil – zkratka CSA) slouží zejména k vyrovnání příležitostí a dostupnosti péče a vzdělávání pro všechny. Vztahují se na systém neformální edukace, spadají do něj akreditovaná veřejná i soukromá zařízení typu jesle, garderie, domy mládeže apod. Do systému CSA mohou vstoupit rodiny žijící v Lucembursku, jejichž děti jsou mladší 13 let (anebo ještě navštěvují elementární vzdělávání). Výše poukázek/příspěvků je kalkulována podle příjmu rodiny tak, aby rodiny s nižšími příjmy dosáhly na vyšší slevy za ranou péči a vzdělávání.

Daňové zvýhodnění. Jednotlivci i páry mohou uplatnit i daňové zvýhodnění ve formě srážky z daně z příjmu. Standardní srážka činí až 922.5 EUR, pokud jde o rodiče samoživitele, je srážka kalkulována degresivně podle příjmu rodiče a pohybuje se mezi 1500 a 750 EUR ročně.

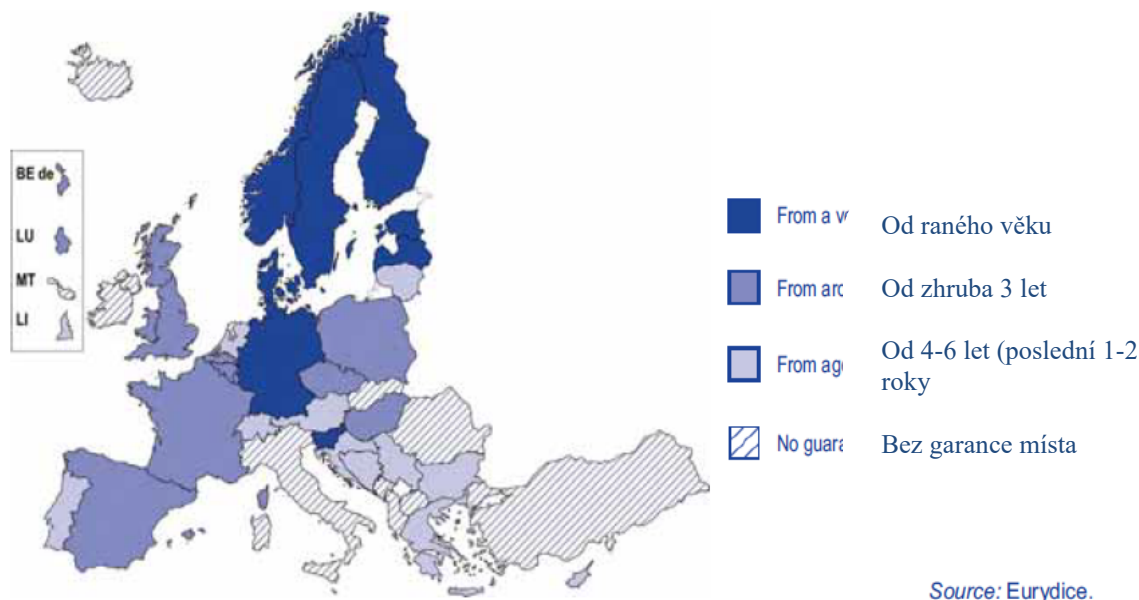
Další formy podpory:

Na základních školách jsou dětem poskytovány učebnice a didaktický materiál zdarma (toto zajišťuje obec).

Donedávna byla pro děti a studenty až do 20 let zdarma veřejná doprava. S účinností od 1.3. 2020 Lucembursko jako první země zavedlo veřejnou dopravu zdarma pro všechny rezidenty i nerezidenty. Týká se vlakové, autobusové a tramvajové dopravy (s výjimkou cestování první třídou).

Zdroj: CTIE, 2020b.

Příloha 8 - Přehled zemí EU podle garance místa v zařízeních vzdělávání a péče podle věku dítěte

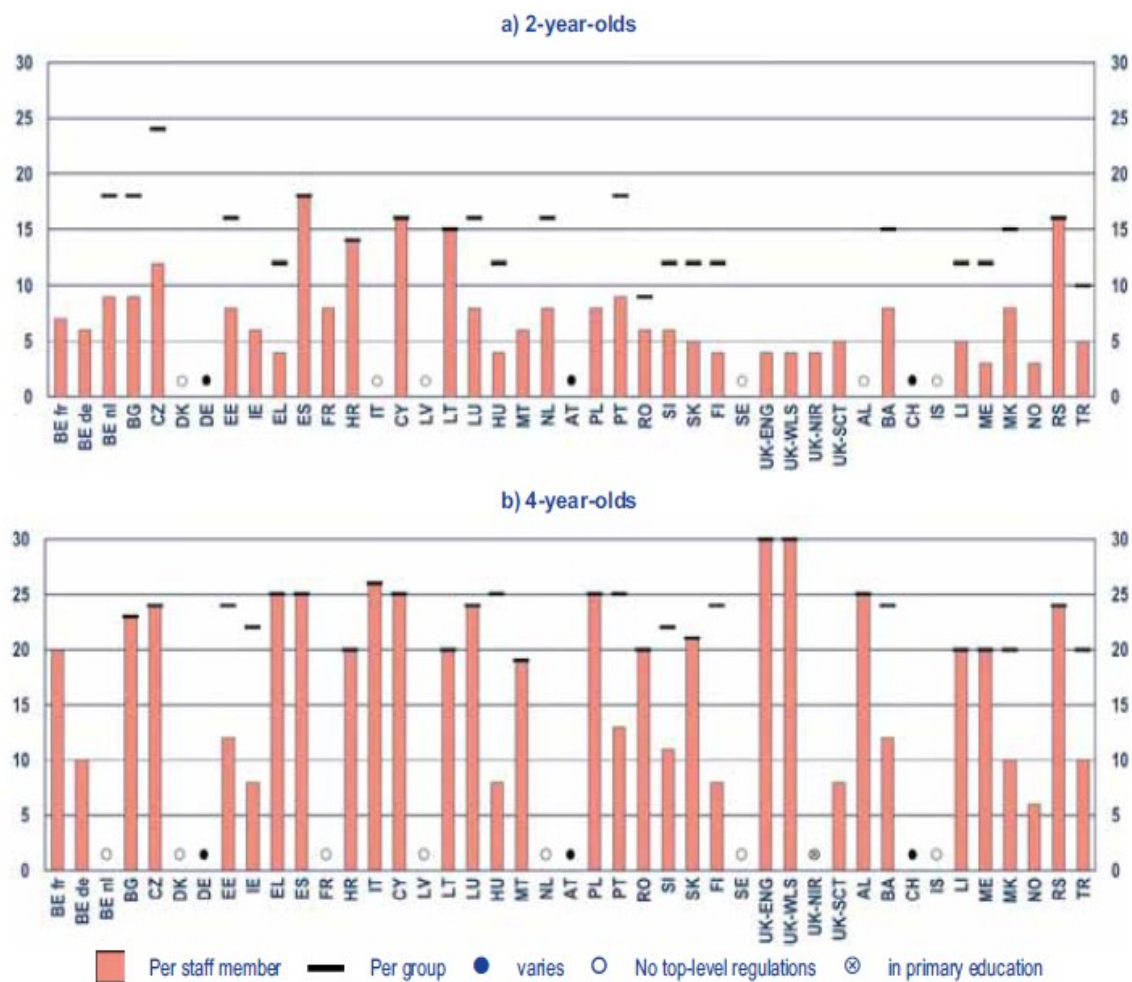
	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT
Starting age (in years) of guaranteed ECEC place	2.5	3	2.5	5	3	0.5	1	1.5	-	4	3	3	6	-	4.7	1.5	6	3	3	-	5	5
	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG	UK-WLS	UK-NIR	UK-SCT		AL	BA*	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
Starting age (in years) of guaranteed ECEC place	3	4	-	0.9	-	0.8	1	3	3	-	3		-	5	4	-	4	-	-	1	5.5	-

BE fr – Belgie – francouzská komunita	ES – Španělsko	NL – Nizozemí	AL - Albánie
BE de – Belgie – německy mluvící komunita	FR – Francie	AT - Rakousko	BA – Bosna a Hercegovina
BE nl – Belgie – vlámská část	HR – Chorvatsko	PL – Polsko	CH – Švýcarsko
BG – Bulharsko	IT – Itálie	PT – Portugalsko	IS – Island
CZ – Česká republika	CY – Kypr	RO – Rumunsko	LI – Lichtenštejnsko
DK – Dánsko	LV – Litva	SI – Slovinsko	ME – Černá Hora
DE – Německo	LT – Lotyšsko	SK – Slovensko	MK – Severní Makedonie
EE – Estonsko	LU – Lucembursko	FI – Finsko	NO – Norsko
IE – Irsko	HU – Maďarsko	SE – Švédsko	RS – Srbsko
EL - Řecko	MT - Malta	UK – Spojené království	TR – Turecko

Zdroj: European Commission/EACEA, 2019

Příloha č. 9 – Přehled zemí EU podle počtu dětí na jednoho pracovníka a velikosti skupiny u dětí ve věku 2 a 4 let

Zdroj: European Commission/EACEA, 2019

Příloha č. 10 – Základní charakteristika kurikulárních dokumentů

	Národní rámec – neformální výchova a vzdělávání	Plán formálního vzdělávání – cyklus 1	Plán nepovinného předškolního vzdělávání (précoce)
Pedagogické principy	<p>Individualizace a diferenciacie – chápání dítěte jako jedinečné bytosti a přizpůsobení metod, obsahu a forem jemu</p> <p>Diverzita – rozdílnost (pohlaví, jazyk, kulturní zázemí, národnost) jako podnět pro společné obohacování, rovnost a spolupráci bez ohledu na rasu, původ apod.</p> <p>Inkluze – umožnit rozvoj každému člověku s ohledem na jeho možnosti</p> <p>Vícejazyčnost – jako fenomén lucemburské společnosti, se kterým se dítě setkává</p>	<p>Přístup založený na získávání kompetencí</p> <p>Práce v pedagogických týmech (nejen individuální výuka)</p> <p>Důležitost hry a hraní – vzdělávání založené na hře a hravém poznávání</p> <p>Jazyky a interkulturní učení – cílem je získat pozitivní vztah k jiným kulturám a dokázat vnímat, rozpoznat a akceptovat podobné a rozdílné (jednak ve vztahu k lingvistice a jednak ve vztahu k multikulturnímu prostředí).</p>	<p>Orientace na dítě a jeho potřeby, talent, způsob učení</p> <p>Orientace na proces (nikoliv výsledek) učení</p> <p>Zaměření se na skutečnou účast dětí</p> <p>Dostatečný prostor hře</p> <p>transdimensionální a multidisciplinární přístup</p> <p>Zohlednění rozmanitosti (jazyková, kulturní, ...)</p>
Oblasti rozvoje	<ul style="list-style-type: none"> Emoce a sociální vztahy Demokracie, participace a hodnoty Jazyk, komunikace a média Kreativita, estetika a umění Pohyb, zdraví a zdravý životní styl Věda a technika 	<ul style="list-style-type: none"> - Logické myšlení, uvažování a matematika - Jazyky a komunikace, lucemburština, úvod do francouzštiny⁵⁰ a jazyková otevřenost - Objevování světa všemi smysly - Tvořivé vyjadřování, objevování estetiky a kultury - Psychomotorické schopnosti, objevování těla a zdraví - Život ve společnosti a hodnoty. 	Plán propojuje oblasti stanovené pro neformální a formální výchovu a vzdělávání
Klíčové kompetence	<p>Individuální – sebedůvěra, chuť a iniciativita k učení, sebehodnocení, schopnost odhadnout své možnosti, odpovědnost, schopnost rozhodování se</p> <p>Sociální – sem patří schopnosti jednat a rozhodovat se v různých sociálních rolích a prostředí (spolupráce, řešení konfliktů)</p> <p>Technické –</p>	Plán formálního vzdělávání definuje pro každou z oblastí specifické kompetence a také jejich úroveň. Např. v oblasti jazykových a komunikačních dovedností stanovuje ...	

⁵⁰ V cyklech 2-4 se přidává psaná forma francouzštiny a němčina

	<p>Metodologické – rozumí se jimi dovednost vybrat postup, metodu řešení situace nebo problému, metodu učení se něčemu, vyhodnotit zvolený postup a případně dále aplikovat.</p>	<p>Vedle těchto kompetencí plán definuje i tzv. metakompetence, které se prolínají celým procesem a všemi oblastmi vzdělávání.</p> <p>Jsou to:</p> <p>Mentální procesy - dovednost získat, zpracovat, zapamatovat si, použít a komunikovat informace a také vytvořit novou informaci (kognitivní schopnosti třídění, analýzy, syntézy, ...)</p> <p>Dovednost učit se – učit se vědomě, řídit proces svého učení, dokázat spojit učení a relaxaci</p> <p>Vztahy a postoj k druhému – poznat a akceptovat rozdíly druhého, umět přizpůsobit své chování, žít podle hodnot demokratické společnosti</p> <p>Afektivní přístup – poznání sama sebe, zdravé sebevědomí a sebedůvěra, umění sebemotivace, identifikace s rolí „žáka“</p>	
--	--	---	--

Zdroj: Charlotte Bühler Institut, SNJ, Université de Luxembourg, 2018; MENJE, 2018, MENFP, 2011)

Příloha č. 11 – Počty hodin garantované a průměrně strávené v zařízeních předškolní výchovy, vzdělávání a péče ve vybraných zemích

A - Povinné / garantované týdenní počty hodin v předškolní výchově a vzdělávání ve vybraných zemích EU (děti od 3 let)

	Belgie	Německo	Francie	Nizozemí	ČR	Lucembursko
Právní nárok	23	Není centrálně stanoveno	24	-	32,5-60	26
Povinné PV	-	-	-	Není centrálně stanoveno	20	26

B- Průměrný počet hodin, které děti týdně tráví v předškolních a formálních zařízeních (institucionalizovaná péče), bez zahrnutí péče soukromých osob (pečovatelů, rodičovských asistentů)

	EU	Belgie	Německo	Francie	Nizozemí	ČR	Lucembursko
Děti do 3 let	27,4	31,1	32	31,1	16,7	24,1	32
Děti nad 3 roky	29,5	33,3	31	30,5	21,6	32,7	34,6

Zdroj: European Commission/EACEA, 2019

Příloha č. 12 - Přehled základních údajů o respondentech

číslo	pohlaví	věk	dosažené vzdělání	počet dětí	jazyky používané v rodině	národnost respondentů a partnerů	hodnocení - neformální zařízení		hodnocení - formální zařízení
1	žena	27	SŠ - maturita	2	čeština	česká	soukromé crèche, veřejné crèche	Komb.zař.	spillschoul, bez précocé
2 (O)	muž	36	VŠ-MGR	2	francouzština, čeština	česká, francouzská	soukromé jesle	Veřejná družina	précocé, spillschoul
2 (M)	žena	35	VŠ-MGR	2	francouzština, čeština	česká, francouzská	soukromé jesle	Veřejná družina	précocé, spillschoul
3	žena	44	VŠ-Bc	1	česká	česká	soukromé jesle	Soukr. družina	précocé, spillschoul
4	žena	40	VŠ-MGR	2	italština, slovenština	italská, slovenská	soukromé jesle	Soukromá družina	evropská škola
5	žena	32	VŠ-MGR	2	čeština, francouzština	česká, francouzská	soukromé i veřejné jesle		précocé, spillschoul
6	žena	38	VŠ-MGR	3	polština, němčina	polská, německá	soukromé jesle		précocé, spillschoul
7	žena	36	VOŠ	3	čeština francouzština	česká, francouzská	soukromé jesle	Veřejná družina	précocé, spillschoul
8	žena	41	VŠ-MGR	3	čeština	česká	soukromé jesle		précocé, spillschoul
9	žena	37	VŠ-Bc	2	čeština, francouzština	česká		Komb. zařízení	précocé, spillschoul
10	žena	42	VŠ-Bc	2	čeština, němčina, angličtina	česká, belgická	veřejné crèche	Komb .zařízení	précocé, spillschoul
11	žena	41	VŠ-MGR	3	čeština, ruština, francouzština	česká, ruská	soukromé jesel	Komb. zařízení	précocé, spillschoul
12	muž	33	VŠ-MGR	2	čeština	česká	ne		précocé, spillschoul
13	žena	36	VŠ-MGR	1	čeština	česká	soukromé jesle		ne
14	žena	45	VŠ-BC	3	čeština	česká	soukromé jesle		evropská škola

Příloha č. 12: Respondentské otázky:

Úvodní část:

- Kolik Vám je let?
- Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?
- Kolik máte dětí?
- Pečujete o děti ve společné domácnosti s manželem/partnerem?
- Jaká zařízení Vaše dítě (děti) navštěvuje nebo navštěvovalo do 6 let věku (typ zařízení a typ zřizovatele – soukromý/veřejný)?
- Jakými jazyky doma mluvíte vy a děti?
- Jaká je Vaše národnost, případně je Váš partner/ka nebo děti jiné národnosti?

Hlavní část:

1. Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí zajišťujících **neformální** vzdělávání? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

a) Strukturní podmínky (otevírací/provozní doba, cena, státní podpora, dostupnost, kompetentnost pracovníků)

- Vyhovuje Vám otevírací doba, je z Vašeho pohledu dostatečná? Využíváte i toho, že zařízení funguje po dobu školních prázdnin? Můžete dítě vyzvednout flexibilně, dle Vašich potřeb?
- Je pro Vás akceptovatelná cena? Využíváte státní podpory – Chèque Service Accueil? Je pro Vás systém CSA transparentní, jasný a férový?
- Máte zařízení blízko bydliště/práce? Kdo zajišťuje dopravu do/ze zařízení?
- Byl pro Vás problém zapsat dítě do zařízení, měli dostatek míst?

b) Procesní podmínky

- jak hodnotíte pedagogické pracovníky (přístup, komunikace, kompetentnost)?
- Máte představu a jak jste spokojeni s režimem a aktivitami Vašeho dítěte?
- Máte k dispozici jasné a úplné informace o dění v zařízení? Jak často komunikujete a máte zpětnou vazbu o vývoji dítěte od učitelky/vychovatelky?

c) Osvojování jazyka

- Jak hodnotíte u Vašeho dítěte pokroky dítěte v lucemburštině nebo ve francouzštině? Je v zařízení aplikován program vícejazyčného vzdělávání?
- Jste Vy nějakým způsobem zapojeni do procesu jazykového vzdělávání? Komunikuje s nimi zařízení/učitel ohledně jazykového vzdělávání? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími neformální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

2. Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí poskytujících **formální vzdělávání**? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

a) Strukturní podmínky

- Jak hodnotíte věk započetí povinné docházky – je z Vašeho pohledu akorát / příliš brzy / pozdě
- Vyhovuje Vám organizace formou krátkých/dlouhých dnů?
- Vyhovuje Vám cena (hradíte ve veřejné škole něco?)
- Je škola blízko? Kdo zajišťuje dopravu (zařízení/rodiče)?
- měli jste problém dítě do školy zapsat?
- Je z Vašeho pohledu velikost skupiny přiměřená (nebo je dětí hodně/málo)?

b) Procesní podmínky

- jak hodnotíte pedagogické pracovníky (přístup, komunikace, kompetentnost)?
- Jak hodnotíte režim a organizaci dne, máte představu, co děti dělají? Mají prostor si pohrát?
- Máte k dispozici jasné a úplné informace o dění ve škole? Jak často komunikujete a máte zpětnou vazbu o vývoji dítěte od učitelky?

c) Osvojování jazyka (zjištění: jakými jazyky mluví doma, jaký je 1.jazyk dítěte)

- Jak hodnotíte pokroky Vašeho dítěte v lucemburštině/francouzštině?
- Jste nějakým způsobem zapojeni do procesu osvojování si jazyka? Komunikuje s nimi škola/učitel ohledně jazykového vzdělávání?

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími formální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

3) Vyhovuje Vám (Vaším dětem) oddělení formálního a neformálního vzdělávání? (jiné zařízení, přechod/převoz během oběda, jiní pedagogové, kolektiv)

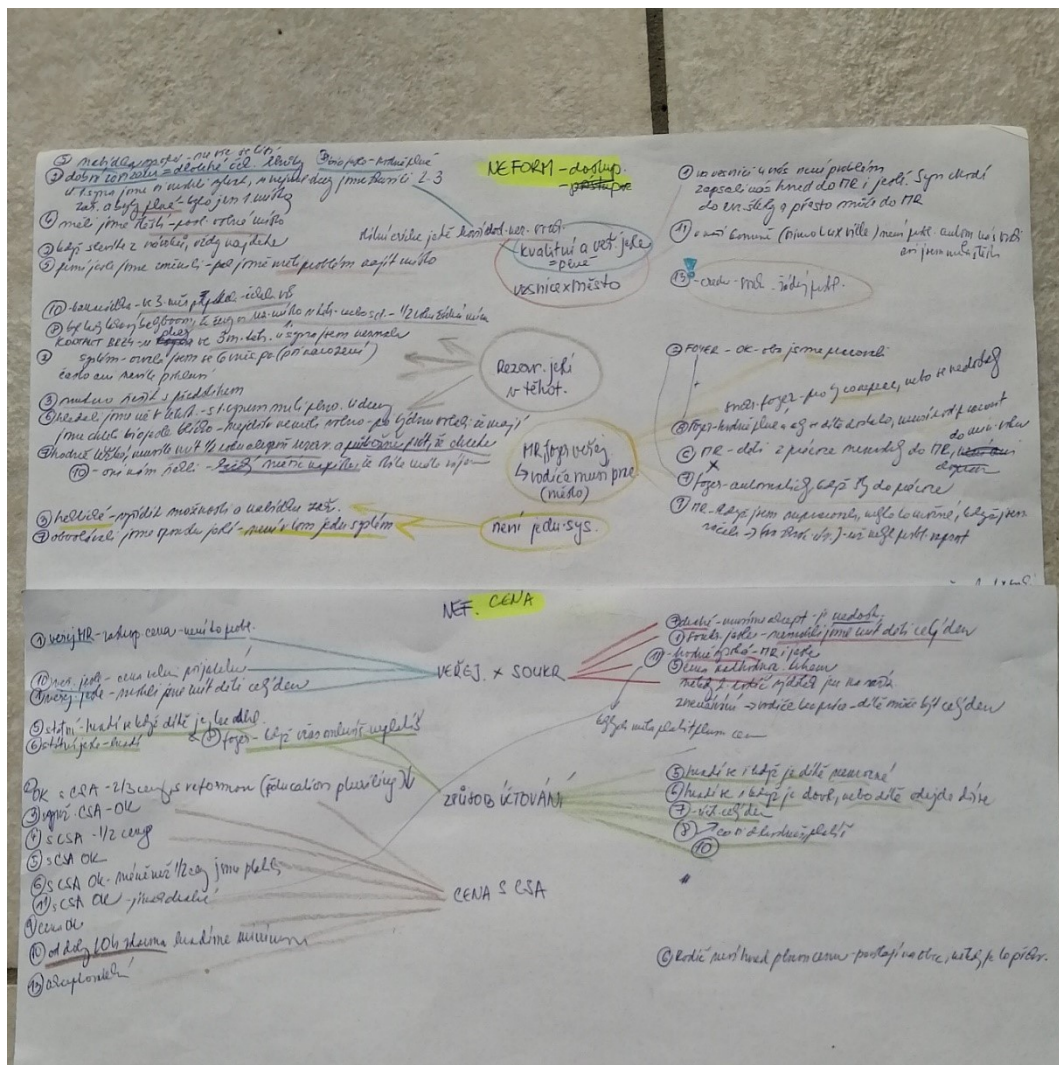
4) Co byste případně změnili, kdyby mohli? Co by pomohlo Vám, kdyby bylo jinak?

Třídění dle základních kategorií

Příloha č. 14 b) – Fotodokumentace - Kódování, hledání podobných názorů v odpovědích

Příloha č. 15 – Vybrané rozhovory s respondenty

V příloze nejsou uvedeny všechny přepisy rozhovoru, zejména z důvodu obsáhlosti. Byly vybrány rozhovory s respondenty, ze kterých bylo častěji citováno v empirické části této práce. Dále byly vybrány také rozhovory respondentů, které obsahovaly zajímavé názory na systém institucionální předškolní výchovy v Lucembursku. Jde o tyto respondenty

- a) Respondentka č. 1
- b) Respondentka č. 3
- c) Respondentka č. 6
- d) Respondentka č. 8
- e) Respondentka č. 9

Příloha 15 a) Odpovědi **respondentky č. 1**

Demografické informace o respondentovi:

Věk: 27

Dosažené vzdělání: SŠ - maturita.

Počet dětí: 2

Jazykové pozadí (mateřský jazyk rodičů, jiné jazyky používané v rodině): čeština

Národnost: česká

Hodnocená zařízení: soukromé jesle, veřejné kombinované zařízení, povinné předškolní vzdělávání bez nepovinného roku

Blok1: Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí zajišťujících **neformální** vzdělávání? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Vyhovuje Vám otevírací doba? Je zařízení otevřeno dostatečně brzy ráno / dost dlouho odpoledne? Flexibilně?

„Ano, u nás jsou extrémně flexibilní. Nějakou dobu jsme měli dítě ve státních jeslích, tam to bylo ještě flexibilnější.“

Vyhovuje Vám (využíváte) tato zařízení v době školních prázdnin?

„Nevyužíváme, nepracuji máme děti doma.“

Je cena, kterou hradíte zařízení pro Vás akceptovatelná?

„Kombinované zařízení (maison relais) je veřejné, tam je jasně zastropovaná cena, platíme část podle našeho platu. Není to pro nás finanční problém.“

V soukromých jeslích jsme si nemohli dovolit mít děti celý den, bylo to pro nás finančně nedostupné. Ve státních jeslích to bylo možné, nějakou dobu jsme tam i měli děti, ale nevyhovoval nám nedostatek personálu, skupiny dětí... V tom byly soukromé lepší. Ale děti tam byly jen část dne, abychom si to mohli dovolit.“

Využíváte státní podporu? Je z Vašeho pohledu dostatečná? Je systém úhrad (využití podpory – Chèques service accueil) pro Vás jasný, jednoduchý a transparentní?

„V jeslích (crèche) – v těch soukromých jsme hradili vše nad 6,- EUR, + příspěvek 1,- EUR. Systém jsme vnímali jako komplikovaný (stát platí 6,- EUR, ale jesle si účtují třeba až 15,- EUR). Je to problém pro nízkopříjmové rodiny jako my, podpora někdy nestačí na celý den.“

Odpovídá podle Vás cena, kterou hradíte kvalitě poskytovaných služeb?

„Ano“

Je zařízení blízko? (případně podílí se zařízení nějakým způsobem na dopravě do/z)

„Ano, je blízko a máme i školní autobus, který vozí školní děti – v rámci vesnice.“

Byl pro Vás problém najít / zapsat dítě do zařízení (bylo dostatek míst, dostatečná nabídka)?

„V tomhle máme štěstí, na vesnici u nás není problém, je tu velká kapacita. Když si vzpomeneme, můžeme zapsat – to je úplně výjimečné. Zapsali nás hned do kombinovaného zařízení (maison relais)i jeslí. Dítě chodí do evropské školy, a přesto může chodit do lucemburského kombinovaného zařízení (maison relais).“

Jak hodnotíte pedagogické pracovníky zařízení? (přístup, komunikace, kompetentnost)

„Děti jsou moc spokojené v kombinovaném zařízení i v jeslích, nikdy jsme neměli žádný problém s učiteli.“

Jste spokojeni s denním režimem (organizací dne) – vyhovuje Vám, Vašemu dítěti?

„U nás jsou flexibilní, kombinované zařízení (maison relais) má 8 tematických místností, dítě si může vybrat podle nálady, na co má chuť, jsou v tom flexibilní. V kombinovaném zařízení (maison relais) nechávají větší volnost, aktivity mají zejména během školních prázdnin. V normální čas je nechávají si volně hrát, nemají moc organizovaný program.“

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„Vůbec žádné. V kombinovaném zařízení (maison relais), kam začal syn chodit v září, jsem neslyšela ani slovo, ani jsem je neviděla (ale syn tam chodí přes oběd, a 2x týdně ho tam vyzvedáváme a nemůžeme dovnitř – ale možná je to situace jen teď díky COVIDu.“

„V jeslích to byla pořád jedna věta dokolečka, že všechno bylo v pořádku. Ale děti jsou spokojené, občas řeknou, co dělaly, a tak bereme, že je všechno v pořádku.“

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Máme dost rozdílnou zkušenost, jeden má poruchu řeči, a druhý se zas učí velmi rychle. Starší měl francouzštinu v jeslích, pak v lucemburském systému měl jen lucemburštinu. Když odcházel z jeslí, mluvil plynně francouzsky. V povinném předškolním vzdělávání (spillschoul) měl pouze lucemburštinu, a francouzštinu zapomněl a teď se k tomu těžce vrací. Rozumí hodně, ale není to jako předtím. To samé s lucemburštinou mezi 4-6 rokem. Uměl komunikovat plynně lucembursky. Změnu ale moc neprožíval a celkem rychle se integroval. U druhého syna je to horší, ale taky to neřeší – nikdy se nenaučil ani francouzštinu pořádně. Ale překvapuje mě, že to vůbec neřeší a nevadí mu, že neumí říct ani slovo. Toto jsem docela s nimi řešila a oni mi říkali, že je jedno v jakém jazyce budou pracovat – když se ve škole zlepší v lucemburštině, zlepší se pak i v češtině. Ve škole mají výborný systém, kdy je tam logoped, který s těmito dětmi 2x týdně pracuje a když by to nestačilo, tak by ho sami vozili do nějakého specializovaného centra nebo školy – my to nehradíme. Dávají mi zpětnou vazbu, jak se zlepšuje a jak oni pracují a já nemusím dělat nic abych tuto podporu dostala.“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Ne, vůbec, škola si organizuje sama. Oni jsou ti, kdo vzdělávají a zajišťují to, aby se dítě naučilo jazyk. V povinném předškolním vzdělávání (spillschoul) mají to, že děti, které nejsou lucemburské a nemluví lucembursky, tak ty si vytahují 1x týdně ve skupinkách, kde s nimi více pracují. Snaží se postrčit ty s hendikepem (tj. že vůbec nemají lucemburštinu).“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími neformální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„Dala bych 2.“

Blok 2 Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí poskytujících **formální vzdělávání**? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Jak hodnotíte věk započetí povinné docházky – je pro Vás (Vaše dítě) akorát, nebo příliš brzy/pozdě?

„Já myslím, že hodně záleží na dítěti a učiteli – my máme odlišné. První už musel sedět v lavici a bylo to pro něj těžké, chtěl si hrát a nemohl pochopit, že musí sedět v lavici a pracovat. Zatímco tu druhou učitelku, co má, tam je to více otevřené, mnohem víc si hrají, je to méně násilné. Je zvědavý a rád zkouší nové věci.“

Vyhovuje Vám rozložení vyučování (krátké/dlouhé dny, začátek/ konec, prázdniny)?

„Já bych preferovala, kdyby to bylo delší čas každý den, než takhle dlouho 3x týdně do odpoledne, ale moje děti s tím nemají problém, ale mně to přijde jako dlouhé. Ale poměrně dost času si tam hrají. Když se vezme a spočítá přestávka a oběd, tak v součtu nakonec v lavicích a třídě nejsou tak moc.“

Jste spokojení s cenou? (hradíte něco ve formálním vzdělávání– pomůcky, učebnice, ...?)

„Tam je to zdarma, není problém.“

Je škola ve Vaší blízkosti? Jak je zajištěna doprava do / ze školy?

„My máme autobus, který sváží děti – malé děti z povinného předškolního vzdělávání (spillschoul) jsou schopné jet autobusem, v rámci obce.“

Byl / nebyl problém zapsat dítě do dané školy (byl dostatek míst?)

„U nás berou každé dítě.“

Jak hodnotíte pedagogy ve škole (přístup, komunikace, kompetentnost)?

„Já mám právě rozdílné zkušenosti, a mám pocit, že tady mají učitelé dost velkou svobodu, co s dětmi dělat, to je dobré, pokud má učitel nápady a je kreativní. A je to katastrofa, když nápady nemá a neví, co s dětmi dělat. Tak to bylo u našeho staršího syna, kdy seděli věčně v lavici a pořád kreslili od rána až do čtyř a nemohli skončit. Syn tam trpěl neskutečně, spokojený byl v kombinovaném zřízení (maison relais, neformální vzdělávání), ale ne tady. Teď jsme s mladším spokojeni, protože učitelka se snaží. V systému mají dost peněz, takže když si učitel vzpomene a chce s dětmi na výlet nebo cokoli, není problém si zavolat autobus, peníze na to jsou a my nic nedoplácíme. Ale je to o tom, aby byl iniciativní učitel. Když má nápady, může toho s dětmi dělat opravdu hodně. Tady mají naprosto volnou ruku, co a jak budou dělat.“

Je podle Vás vyhovující velikost kolektivu?

„Je jich tam 18, předtím jich bylo více, starší měl asi 20 dětí.“

Jste spokojeni s režimem dne / organizací dne?

„U nás v obci mají aktivity, že 1x týdně chodí do lesa, 1x týdně chodí na tělocvik a 1x 14 dní trampolíny, tak je toho dost i mimo školu. U mladšího syna ve škole nemají hodiny a přestávky jako ve škole. Ale starší to měl opravdu tak, že začali v 8, kreslili, pak měli krátkou přestávku, pak si opět sedli a pracovali. Ale každá škola to má asi jinak.“

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„Tak my máme s paní učitelkou notýsek, kam píšeme dotazy a kam ona nám píše, co se bude dít. 2x nebo 3x za rok jsou třídní schůzky, kde probíráme, jak na tom je.“

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Hlavně lucemburština, měli by trochu i francouzštinu, ale moc tomu nedávají. Syn se ale za 2 roky naučil lucemburštinu plynně.“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Ne, organizují si to sami učitelé.“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími formální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„Je to těžké, mám rozdílné zkušenosti – mladšímu bych dala 2, obecně asi 3.“

Závěrečné otázky:

Vyhovuje Vám (Vašim dětem) oddělenost formálního a neformálního vzdělávání? (jiné zařízení, jiní pedagogové, přesuny, režim, financování, ...)

„Já jsem u mladšího měla strach, přišlo mi, že těch změn je na něj moc, co bude muset absolvovat. Přes oběd se přemísťuje, nová škola atd. můj strach byl větší, než děti ve výsledku zvládly. Dávají to bez problémů, ale já jsem z toho měla strach.“

Co by případně změnili, kdyby mohli? Co by jim (jako rodině) pomohlo?

„Nevím.“

Příloha č. 15 b) Odpovědi **respondentky č. 3**

Demografické informace o respondentovi:

Věk 44

Dosažené vzdělání Bc.

Počet dětí 1

Jazykové pozadí (mateřský jazyk rodičů, jiné jazyky používané v rodině) čeština

Národnost česká

Hodnocená zařízení: soukromé jesle, ranné nepovinné vzdělávání, 1.rok předškolního povinného vzdělávání

Blok 1 Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí zajišťujících **neformální** vzdělávání? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Jaké zařízení navštěvuje Vaše dítě (soukromé/veřejné, typ – creche, maison relais, jiné)?
„Navštěvovala – Soukromé jesle (creche) xxx“

Vyhovuje Vám otevírací doba? Je zařízení otevřeno dostatečně brzy ráno / dost dlouho odpoledne? Flexibilně?

„Ano, s výhradou, že není možné dítě zapsat jen na 6 či 8 hodin, ale pouze na půl dne (4h) či 12h.“

Vyhovuje Vám (využíváte) tato zařízení v době školních prázdnin?

„Ano“

Je cena, kterou hradíte zařízení pro Vás akceptovatelná?

„Při využití poukázek CSA (cheque-service accueil) ano.“

Využíváte státní podporu? Je z Vašeho pohledu dostatečná? Je systém úhrad (využití podpory – Chèques service accueil) pro Vás jasný, jednoduchý a transparentní?

„Ano“

Odpovídá podle Vás cena, kterou hradíte kvalitě poskytovaných služeb?

„V našem případě ano, jen drobné výhrady k z mého pohledu nedostatečnému větrání, resp. přetopení místností, možná bych preferovala více pobytu v přírodě a ne jen na dvoře zařízení. Na druhou stranu vysoce oceňuji zapojení i malého dítěte (2 roky) do všech kreativních aktivit (tvorba přáníček pro rodiče, ozdob k výročí, vybarvování, lepení, modelína...) a nezměrnou trpělivost a empatii paní učitelek nejen s dětmi nejen během pobytu v zařízení, ale i při někdy velmi náročném ranním loučení především s malými dětmi.“

Je zařízení blízko? (případně podílí se zařízení nějakým způsobem na dopravě do/z)

„Ano, v docházkové vzdálenosti.“

Byl pro Vás problém najít / zapsat dítě do zařízení (bylo dostatek míst, dostatečná nabídka)?

„Nutno zapsat, resp. řešit umístění dítěte v několikaměsíčním předstihu, spíše bylo ze začátku hektické vytrídit možnosti a nabídky jednotlivých zařízení.“

Jak hodnotíte pedagogické pracovníky zařízení? (přístup, komunikace, kompetentnost)

„Výborně, neznám zázemí ani přesnou pracovní náplň, ale dětem se plně věnovaly a byly pro ně vždy k dispozici.“

Jste spokojeni s denním režimem (organizací dne) – vyhovuje Vám, Vašemu dítěti?

„Velmi milí, vstřícní, bylo „vidět“, že je práce baví. K dětem přistupovaly individuálně, neměly problém se s nimi pomazlit, pochválit jim něco (krásný tričko, novou sponku, plyšáka..), zajímali se o jejich aktivity např. o víkendy, co se jim líbilo, co je zajímá....na „jejich“ režim jsme přešli nenásilně, bez problémů během cca 2 týdnů, nicméně nebyl nijak významně jiný od „našeho“ doma.“

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„Informace jsou předávány pouze ústní formou při vyzvednutí dítěte, postrádám např. možnost sdílení aktivit přes komunikační síť, prohlédnutí fotek dětí z průběhu dne apod. Oceňuji včasné informování o výjimečných akcích – Mikuláš, karneval, výlety apod.“

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Velice dobře, v podstatě byla dcera přirozeně zapojována hned od začátku do dění ve skupině, do cca 2 měsíců již plně rozuměla, když na ni učitelka hovořila francouzsky.“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Zapojování jsme nebyli, probíhalo přirozeně pobytem v jeslích. V „našem“ zařízení podporovali původní identitu dítěte (např. formou výzdoby vlaječkami a pozdravy v mateřské řeči dítěte, dobrovolná beseda pro ostatní s rodiči/dítětem k např. st. svátku dané země, povídání o tom, jak se kde slaví různé svátky, tradice apod.) s důrazem na plné zapojení do místních zvyklostí.“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími neformální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„mezi 1-2. Byli jsme velmi spokojeni, především empatickým a individuálním přístupem k dítěti, mile nás překvapila míra kreativity a množství činností, které s dětmi dělali, možnost přihlásit i malé dítě v rámci zařízení do pohybové a hudební výchovy.“

Tykání učitelům - na úrovni jeslí/mateřské školy je asi v pořádku, pomáhá se „skamarádit“ s prostředím a učitelem/autoritou. Bohužel tento trend pokračuje (alespoň v našem případě) i ve škole a to myslím, není vhodné, minimálně, protože, dětem nikdo nevysvětlil rozdíly formální komunikace (učitelé, sousedé, paní doktorka....) vs. neformální komunikace (v rodině, se známými, s kamarády...)

Úplně nám nevyhovovalo výjimečné odpolední „slučování“ tříd do jedné skupiny zahrnující děti od miminek do 4 let (především během prázdnin, kdy bylo málo dětí) a návyk pro děti pít vodu z vodovodu na WC.

Stresové může být ze začátku čekání na verdikt přijetí/nepřijetí. Alespoň u „nás“ bylo vedení velmi milé, ale dlouho značně neurčité, definitivní potvrzení přišlo cca týden před nástupem.

Blok 2 Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí poskytujících **formální vzdělávání**? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Jak hodnotíte věk započetí povinné docházky – je pro Vás (Vaše dítě) akorát, nebo příliš brzy/pozdě?

„Za mě vyhovující – je více času vše probrat a opakovat formou hry, vytvoření „denních rituálů“ atd ..“

Vyhovuje Vám rozložení vyučování (krátké/dlouhé dny, začátek/ konec, prázdniny)?

„Všeobecně s tím nemáme problém.“

Jste spokojeni s cenou? (hradíte něco ve formálním vzdělávání– pomůcky, učebnice, ...?)

„Zatím jsme hradili pouze menší půlroční příspěvek na materiál.“

Je škola ve Vaší blízkosti? Jak je zajištěna doprava do / ze školy?

„Škola je v docházkové vzdálenosti.“

Byl / nebyl problém zapsat dítě do dané školy (byl dostatek míst?)

„Na místo ve státní škole dle bydliště je nárok, horší to je s místem ve státní družině – právě to oddělení na dvě samostatné na sobě nezávislé instituce bych viděla jako velký problém. Často se stává, že dítě je přijato do státní školy, ale ne již do státní družiny a rodiče velmi problematicky a draze hledají řešení, kam s dítětem.“

Jak hodnotíte pedagogy ve škole (přístup, komunikace, kompetentnost)?

„V našem případě jsme spokojeni – milé, vstřícné vůči rodičům – možná operativní komunikace přes what's app - i k potřebám dětí, dcera si učitelky oblíbila, výrazně pomohly s integrací dětí v novém prostředí /při přechodu z nepovinného předškolního vzdělávání.“

Kompetenčnost neumím úplně ohodnotit, protože vlastně nevím, co by děti umět měly. Není tradiční rozvrh hodin, což na jednu stranu oceňuji, protože poznání se netříští ve stylu ... “- ted’ je 45min počítání, barvy až příští hodinu, ... “.

Je podle Vás vyhovující velikost kolektivu?

„Ano – 17 dětí“

Jste spokojeni s režimem dne / organizací dne?

„V celku ano, problém nevidím v rozvržení na 3 „dlouhé“ a 2 „krátké“ dny, ale spíše v konkrétním rozvržení aktivit a v ochotě reflexe pedagogů na potřeby dětí. U nás např. loni připadla celodopolední sportovní aktivita ve škole na pátek dopoledne - tedy logicky v pátek odpoledne byly všechny děti unavené, roztěkané, v principu vlastně odpolední škola neměla moc smysl. Naštěstí jsme měli fajn paní učitelky, které s tím pracovaly a dětem vlastně jen povídaly příběhy apod.

Nedořešený/nepraktický mi přijde systém ad hoc přinášení věcí na aktivity, resp. přenášení ze školy do foyer a zpět, jsou-li potřeba na odpoledne (loni nám z tohoto důvodu trochu „drhlo“ převlékání do/z školy – škola u 4letého dítěte nezkontrolovala, zda-li si odnáší do družiny, co je potřeba (taška se špinavým oblečením z lesa), příp. zda-li si vyměnilo promoklé oblečení, a i na opak – Družina (foyer) neřeší, co si dítě má přenést do školy např. na odpolední výuku. Na jednu stranu to učí děti samostatnosti a zodpovědnosti za sebe, ale nevím, zda je zrovna toto vhodná forma, když pak 4leté dítě stráví zbytek dne v mokřích ponožkách z lesa....

Moc oceňuji a líbí se mi styl práce/sezení dětí u stolečku či na lavicích „kolem dokola“ (a ne v lavicích po 2 či 1), důraz na prostor a podporu každého žáka – respektovat a být respektován (respecter et etre respecter). Pokud někdo něco říká, vypráví, odpovídá – i když mu to moc nejde - jsou ostatní vedeni k podpoře spolužáka, naslouchání mu příp. za podpory učitele). Též spojení dvou ročníků dětí v jedné třídě zatím spíše oceňujeme – menší děti se snaží „dohnat“ znalosti těch větších, naopak ti větší jsou vedeni nevysmívat se, ale pomoci slabším. Nicméně neumím říci, jak by tento školní systém fungoval, kdyby byl konfrontován s jedním, příp. více žáky s problematickým chováním. Také může někdy vést k tomu, že ty větší děti se trochu nudí, protože opakují – byť s vyššími nároky na jejich výkon - aktivity, které již loni absolvovaly.“

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

Jako slabinu tohoto systému беру fakt, že – až na informace od dcery – vlastně nemám přehled, co „konkrétně ve škole celý den dělají, o čem mluví, co se učí nového. Již „ucelené“ informace ve smyslu slovního hodnocení o fungování dítěte v daném trimestru se dozvíme na třídních schůzkách.“

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Výborně, během nepovinného předškolního vzdělávání se naučila rozumět lucembursky a nyní již plně komunikuje“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Nejsme, vše probíhá v rámci školy - vzhledem k tomu, že dcera navštěvuje lucemburskou státní školu již třetím rokem, lucembursky plynne rozumí a hovoří, v prvním ročníku cyklu 1 (povinné předškolní vzdělávání je kladen důraz na správný syntax a výslovnost. Zároveň pozorují, že pro děti ze třídy (které jsou původem z různých zemí) se lucemburština čím dál více stává přirozeným komunikačním jazykem, přestože ještě občas mezi sebou používají „původní“ jazyk, se kterým do školy „přišly“ z předchozího prostředí - v našem případě vzhledem k francouzským jeslím - francouzština.“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími formální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„2-2,5

Kvůli oddělenosti – problému, když dítě v povinném vzdělávání nedostane místo ve státní družině

Zároveň je z mého pohledu je kladen již na „malé“ děti moc velký důraz na vlastní zodpovědnost (nikdo moc nedohlíží, zda-li děti dostatečně pijí, myjí si ruce, mají čepici, zapnutou bundu, když je venku zima...

Trošku problematický je pro nás striktní zákaz nepřítomnosti i takto malých dětí ve škole mimo lucemburských prázdnin – naprosto jej chápu, pouze v praxi toto nařízení naráží na realitu v zaměstnání, kdy rodiče dětí dopředu „bojují“ o dny volna“.

Vyhovuje Vám (Vaším dětem) oddělenost formálního a neformálního vzdělávání? (jiné zařízení, jiní pedagogové, přesuny, režim, financování, ...)

„Viděla bych to jako problém, hlavně když dítě nevezmou do družiny. Rodiče pak draze a problematicky řeší, kam s dítětem. „

Co by případně změnili, kdyby mohli? Co by jim (jako rodině) pomohlo?

„Zvážit možnost většího využití sociálních sítí pro sdílení denních činností dětí s rodiči/možnost krátkých šotů, fotky, pár řádek, co jsme si dnes říkali nového, ...“

„Jinak si myslím, že ostatně, jako všude, spíše záleží na osobách než systému – když se chce, cesta se vždy najde...“

Příloha č. 15 c) Odpovědi **respondentky č. 6**

Základní údaje o respondentovi:

Věk: 38

Dosažené vzdělání: VŠ, Mgr.

Počet dětí v rodině: 3 (věk 8, 6, 3.5)

Jazykové pozadí (mateřský jazyk rodičů, jiné jazyky používané v rodině): polsky, německy

Národnost: polská, německá

Hodnocené zařízení: všechny 3 děti soukromé jesle (frankofonní) a družinu soukromou (foyer du jour), dvě starší děti prošly raným vzděláváním, dcery aktuálně v nepovinném předškolním vzdělávání a v 2.ročníku povinného předškolního vzdělávání, syn na 1.stupni základního

Blok 1 – Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí zajišťujících **neformální** vzdělávání? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Vyhovuje Vám otevírací doba? Je zařízení otevřeno dostatečně brzy ráno / dost dlouho odpoledne? Flexibilně?

„Synovy první jesle byly od 7 h, další jesle 7.30-18.30 h. nám to stačilo, máme v práci pružnou pracovní dobu (flexible hours). Rodiče si často stěžují, ale já si myslím, že když se chce, tak to jde. Práce je tu více flexibilní, vždy je možné se zaměstnavatelem dohodnout.

Soukromé jesle nebo družiny si účtují si plný počet hodin, i když tam dítě není. Mají tu multijazyčný – program, a to umožní jeslím být levnější. U prvního syna jsme se s manželem střídali, jeden odváděl ráno, druhý vyzvedával (kolem 16h). U druhého dítěte jsem změnila úvazek na 80%.

Nyní nepracuji, přestala jsem před 2 lety. Ze začátku jsme se střídali jsme se s manželem při zavážení/vyzvedávání dětí. Se třemi dětmi je to obtížné.“

Vyhovuje Vám (využíváte) tato zařízení v době školních prázdnin?

„Přes prázdniny využíváme.“

Je cena, kterou hradíte zařízení pro Vás akceptovatelná?

„Pro rodiče ve státních jeslích je to výhodné v tom, že platí opravdu za hodiny, které tam dítě stráví. V soukromých jeslích máte třeba 11h denně a rodiče platí plnou sazbu (plný počet hodin, i když tam dítě není reálně plných 11 hodin). Naše současné jesle v rámci programu vícejazyčného vzdělávání (éducation plurilingue) nabízejí několik hodin v lucemburštině, asi mají podporu od státu. Naučili se základní slova v lucemburštině - barvy, čísla, ... Většina dne byla ve francouzštině, ale chodil tam párkrát týdně učitel, který mluvil jen lucembursky.

Veřejné jesle – zpravidla účtují opravdu strávené hodiny. U soukromých účtují plný počet hodin bez ohledu na to, kolik hodin tam dítě stráví (např. je účtována i dovolená). Není to vždy jednoduché. Většina jeslí neřekne hned plnou cenu – posílají vás na obec, aby spočítaly příjmy a podporu. Někdy je to pak překvapení, je to hodně. Většina lidí dostane podporu, ale někdy to není moc. U prvního syna záleží na kalendářním měsíci (někdy je to 5 týdnů, někdy 4 týdny). Hradili jsme cca 1,2-1,4tis EUR. Pracovala jsem jako externí najatý zaměstnanec (bez pracovní smlouvy na dobu neurčitou, contract agent) pro EU a přestože mzda byla nižší, byla dost vysoká pro kalkulaci podpory CSA. Nikdo nám neřekl, že máme 2 možnosti – 1) buď předložit výplatní pásky (poslední 3) anebo 2) poslední daňové přiznání. Dali jsme výplatní pásky a byli jsme skoro v nejvyšší cenové skupině, nakonec jsme platili dost. Podle mě, když oba rodiče pracují, těžko dosáhnou na vyšší podporu. Po 2 letech jsme zkusili dát daňové přiznání - zjistili jsme, že je tu tato druhá možnost - a kalkulace byla úplně jiná – pracuji v EU a vztahuje se na mě jiné zdanění, proto v daň přiznání byly pouze příjmy manžela a dostali jsme se úplně na jinou úroveň podpory. Myslím, že vláda to ví, ale nic s tím nedělají. Lidé toho využívají, aby dosáhli vyšší podpory. S každým dítětem se tato podpora zvyšuje, a nakonec teď, když máme 3 děti, platíme jen o něco málo více se 3 dětmi než poprvé se synem. Systém není špatný, ale je potřeba se opravdu informovat a poptat. Informace o tom, co je třeba předložit jsou veřejné, ale není samozřejmě popsany ten dopad.“

Využíváte státní podporu? Je z Vašeho pohledu dostatečná? Je systém úhrad (využití podpory – Chèques service accueil) pro Vás jasný, jednoduchý a transparentní?

„Většina jeslí neřekne na začátku cenu. Posílá vás na úřad. Soukromé jesle jsou drahé – 1,5tis EUR +- většina lidí dostane podporu, někdy ale není velká. Se synem to bylo opravdu drahé (oba jsme pracovali – já jako externí pracovník (contract agent) a měla jsem nižší plat. Do agentury CSA dáte buď poslední 3 výplatní pásky (neměla jsem zas tak vysoký plat, ale přesto jsme byli v nejvyšší skupině. Anebo poslední roční zúčtování daní, které máte, ale toto jsou jiná čísla než výplatní pásky, a můžete se dostat do jiného pásma. Zejména pro lidi pracující v institucích EU – hradí daně jinak -nejsou zahrnuti do reportu, proto úřad kalkuloval pouze příjem manžela, ne můj. Když jste v EU – nemáte daňové přiznání, pouze výplatní pásky. Toto je díra v lucemburském systému CSA. U druhého dítěte jsme již platili téměř polovinu a se 3 dětmi - protože s každým dítětem je podpora vyšší - platíme jen o málo více, skoro stejně jako u 1 syna na začátku.“

Odpovídá podle Vás cena, kterou hradíte kvalitě poskytovaných služeb?

„Záleží na tom, kolik se hradí za jesle. Potkala jsem lidi, co platili nejvyšší částku a měli dvě děti, ti zpravidla si stěžovali hodně. Na druhé straně – když si zvolí jesle soukromé s málo dětmi, je potřeba počítat s vyššími standardy a vyššími částkami. Když se volí veřejné, levnější jesle, slevuje se z požadavků. Za nás je to ale OK, kvalita odpovídá ceně.“

Je zařízení blízko? (případně podílí se zařízení nějakým způsobem na dopravě do/z)

„První jesle byly 10 min daleko. Pak jsme se přestěhovali o 2 km a chtěli jsme v jeslích zůstat, ale pak jsme našli jiné, 200 m od bydliště, hned na rohu, 3 min od našeho bytu. Pro mě bylo důležité mít jesle (crèche) blízko bydliště (můžeme pěšky, nemusíme autem). Naše současné jesle (creche) jsou taky blízko, na cestě, Kirchberg (na cestě). Naše jesle mají taky koncepci bio, hodně lidí si je právě proto vybralo, že jsou bio a jsou na cestě na Kirchberg (pozn. městská část Lucemburku, kde mají sídla hlavní instituce EU.“

Byl pro Vás problém najít / zapsat dítě do zařízení (bylo dostatek míst, dostatečná nabídka)?

„Měli jsme s tím trochu problémy. Když můj syn se narodil, byly to nové jesle. Chtěli jsme ho tam zapsat, ale měli plno. Zapsali jsme o jinam. Po narození dcery jsme nakonec změnili na ty blízko nás – nejdříve neměli místa, ale po týdně volali, že se místo uvolnilo. Je to jejich

politika. Hledali jsme už v těhotenství. Potom, po prvním dítěti už je to lepší. S dalšími dětmi je to lepší – obvykle jesle přijímají sourozence prioritně a rovnou se i ptají, zda sourozenec půjde opět k nim.

Kombinovaná zařízení jsou jen veřejná, zajištěná obcemi anebo neziskovkami-charitativními osobami. Pracují jinak než jesle – u nás musí dítě být zapsáno do školy (povinné vzdělávání), aby mohlo navštěvovat kombinované zařízení. U nás to funguje tak, že děti z nepovinného předškolního vzdělávání nemohly do kombinovaného zařízení, až do minulého roku – záleží to na obci.“

Jak hodnotíte pedagogické pracovníky zařízení? (přístup, komunikace, kompetentnost)

„Vždy to záleží na učiteli, ale myslím, že se snažili. Někdy když někdo přišel na zkušenou, děti si ho oblíbili a pak najednou zmizel. Naše první učitelka byla dobrá, poté ale odešla. Najednou ale odešla a nikdo nás neinformoval, ani nevím proč odešel. Byli jsme rozzlobení, protože ta osoba najednou zmizela. Děti si zvyknou, a pak je to pro ně nepříjemné, když ze dne na den zmizí. Neřeknou vám to, ale vidíte z nich, jestli jsou spokojení. Někdy ale děti mají jiné instinkty než já – například já mám někdy pocit, že někomu nevěřím, nebo se mi daná osoba na první pohled nezamlouvá, ale ve většině případů tuto osobu moje děti milovaly. Asi vidíme některé věci jinak. Když je vidím, že jsou spokojené, šťastné, objímají se, je to pro mě dobré, těší se na učitelku. Někdy my posuzujeme příliš rychle a náš dojem není správný. Když jsme změnili jesle, byla jsem trochu pesimistická, ale děti byly spokojené.“

Jste spokojeni s denním režimem (organizací dne) – vyhovuje Vám, Vašemu dítěti?

„První jesle něco dělali, ale bylo to spíš takové dozorování a čekání na rodiče. Druhé jesle měly plán a denní rutinu, režim a aktivity (psychomotorika, písmenka, barvy, písničky,...) byla jsem velmi překvapená a nadšená. Osobně si myslím, že to nezáleží na koncepci nebo konceptu zařízení, ale opravdu na učiteli. Pak se najednou vyměnil personál - nevěděli jsme proč. Přišli jiní pedagogové a s těmi aktivitami přestali. Jsou skvělí, chodí hodně ven za každého počasí, což vítám. Nikdy mi to neřekli, ale chtěli trochu změnit jesle (crèche) na lesní. Trochu přestali zpívat, dělat říkanky, tancovat. Její francouzština byla hodně slabá – a to asi díky covidu a uzavření ekonomiky na jaře (lockdownu). Někdy jsem měla pocit, že

učitelé jen dávali pokyny, ale byly jaksi unavení nebo znučení, neměli iniciativu dělat aktivity a mluvit s dětmi více, aby se učily jazyk. Syn už v tomto věku mluvil francouzsky, dcera ne.

Myslím ale že v kombinovaných zařízeních (maison relais) jsou spíš jako dozor. “

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„Ano, zpravidla řeknou všechno, když vyzvedáváme dítěte. Záleží na osobě, ale poskytují relativně hodně informací hlavně o denním režimu – jídlo, spánek atd.. Organizují i výlety do parku, města např. zdobení vánočního stromu. U prvních jeslí chodil syn plavat ve věku 10 měsíců každé 2 týdny. U prostředního dítěte chodili hodně ven nejen na hřiště, ale i do okolí. Vždy nás den předtím informují a dají instrukce, co je třeba přinést nebo podepsat.

V raném vzdělávání (précoce) byl u jednoho dítěte nakonec byl problém s odvozem do naší družiny.

Tak jsme změnili jesle (crèche), a zvolili které zajišťují odvoz ze školy. Tyto jesle (crèche) nechodí tak často ven. Co se mi líbí, že dělají hodně tvořivých činností, hrají si se světlem aktivity jsou velmi zajímavé, mají například Picasso day, povídají si o Picassovi a pak tvoří – mají hrozně moc zajímavých nápadů a přijdou mi úžasné a originální.

Máme zkušenosti s více jeslemi a můžu říct, že každé byly úplně jiné. Myslím, že různé jesle se snaží přitáhnout rodiče různými „specifiky“ – lesní, venkovní, tvoření (crafting), pohyb, Montessori. Současné jesle – chtějí být blíže venku, lesu, možná také v souvislosti s covidem, kdy se kladl velký důraz na pobyt venku. Jsou teď venku opravdu hodně. Druhé jesle mají kromě jeslí i družinu (foyer) – vyzvedávají děti ze školy (spilschoul a précoce) až do 12 let (z různých škol, veřejných, soukromých i evropských). Mají asi 3 autobusy a servis je opravdu široký. Mají i starší děti a z toho vyplývá i trochu jiný koncept. “

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Měli jsme fankofonní jesle – naučili se francouzsky, ale záleží na personálu. Po výměně mluvili méně. U nejmladší je i trochu lucemburština. “

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Myslím, že prvotním důvodem, proč jsou děti v jeslích je, aby se o ně někdo postaral, když rodiče pracují. Učit se jazyk je druhý důvod. Toto je asi nejvíce, co motivuje lidi. Teď moje dcera už nemusí být v jeslích nebo družině foyer odpoledne, ale není to tak drahé, můžeme si to dovolit. Chceme, aby děti uměli francouzsky, a proto stále využíváme frankofonní soukromou družinu (foyer du jour), protože chceme, aby jí francouzština zůstala, ve starším věku už se to nenaučí tak dokonale...A také je to levnější než individuální jazykové kurzy, pokud bychom je platili. Někteří rodiče se diví, protože francouzsky se stejně budou učit ve škole. Ale já jsem viděla hodně dětí v jejím věku, které začaly nepovinné předškolní vzdělávání (précoce) a ztratily kontakt s francouzštinou. Potom se to sice naučily, ale měly velkou přestávku. Chtěla jsem, aby dcera neměla tak dlouhou přestávku (2-3 roky), proto jsme zachovali frankofonní soukromou družinu (foyer). A moje dcera dosud francouzštinu používá.“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími neformální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„Současné 2 - vždy tam bylo něco, co nebylo úplně perfektní, na to abych dala 1. Ale možná je to tím, že máme příliš vysoké očekávání.“

První jesle – tam byly potíže s učiteli – kteří tlačili na syna, posílali ho do rohu, nedovolili mu dělat některé aktivity, ale to byl spíše problém, který se týkal jednoho učitele, netýkal se jeslí jako takových. Pak jsem ale mluvila s ředitelem a hned se snažili to změnit. V létě byli hodně venku, pořádali výlety. Chodili hodně ven, v létě byly celé dny na zahradě, ale v zimě to přestalo a byli hodně uvnitř. Moc ven nechodili.

Druhé jesle (ty blízko nás, chodili tam všechny děti) – dala bych 2. Starali se, ale mohli by s dětmi více komunikovat, mám pocit, že se omezili jen na pokyny, co mají děti dělat a co nedělat. Podle mě mohli používat více říkanek, písni, nejen dávat pokyny.

Třetí jesle – 2,1 začali jsme v září – ráda bych, aby chodili více ven. Ale tím, že se starají i o starší děti - mají i družinu (foyer) – musí se přizpůsobovat škole a jejím dlouhým dnům – musí vyzvedávat školní děti v 16h – tak chodí ven jen ve krátké dny, protože je to pro ně těžké s organizací v dlouhé dny – není tolik času. Je to ale jen moje osobní věc. Dcera tam také

není každý den, jen některá odpoledne. Ale myslím, že je šťastná, a to je pro mě nejdůležitější.“

Blok 2 – Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí poskytujících formální vzdělávání? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Jak hodnotíte věk započetí povinné docházky – je pro Vás (Vaše dítě) akorát, nebo příliš brzy/pozdě?

Je to tak, že k 31.8 –jim musí být 4 roky. Když je narozen 1.9. půjde až další rok. Moje dvě starší děti patřily k těm nejstarším. Čekali na školu až skoro do 5 let a byli ve skupině s mladšími a nebylo to úplně dobré. U syna jsem trochu váhala. U mladších dětí jsou ale velké rozdíly mezi 3 – 5 lety, takže jeho kamarádi vlastně odešli o rok dříve a zůstali tam právě jen ti mladší. Moje poslední dcera je narozena v květnu, a zdá se mi, že je lépe připravena, ale je to možná také tím, že je nejmladší a učí se i od sourozenců. Ale koncec konců i to zpoždění u těch předchozích bylo asi nakonec dobře – lépe tu změnu zvládají, mnoho věcí pochopí rychleji.

Měla jsem vlastně problém (issue), protože se zde nechodí úplně přesně ve 4 letech (musí být 4 roky

31.8.) takže dítě, které se narodí 1.9. jde do povinného předškolního vzdělávání - školy (spilschoul) až v 5 letech. Moje 2 první děti se narodily na podzim, a tak musely téměř rok na školu čekat. Stalo se ale to, že skoro všichni jejich vrstevníci (kamarádi) odešli do školy (spillschoul) a zůstaly tam jen „malé“ děti, se kterými si tolik nepohráli. Nebylo to jednoduché. Ale moje třetí je narozena v květnu – šla do nepovinného předškolního vzdělávání (précoce), ale vidím na ní, že je opravdu připravena. Možná je to tím, že je třetí, ale rostla a vyvíjela se tak rychle, že to pro ni bylo úplně v pořádku, když začala chodit do nepovinného předškolního vzdělávání précoce. Pro ni by bylo daleko horší čekat další rok.

Ale když se na všechny tři dívám, myslím, že to bylo dobře, že to tak dopadlo, protože když začali chodit do školy (spillschoul), byli jaksi vyspělejší a lépe akceptovali a chápali některé věci a také to asi lépe zvládali, lépe se chovali. Nejmladší jen zatím nechápe a někdy je to problém, že je to povinné a že tam musí každý den.

Také proto si myslím, že jsem dosud slyšela jen samé pozitivní hodnocení u dvou starších ve škole (spillschoul) – učí se, komunikují, chovají se dobře. Trochu jsem se bála, že se ve 2.ročníku školy (spillschoul) budou nudit, protože mi na konci 1. roku bylo řečeno, že zvládli celý program povinného předškolního vzdělávání. A když se děti nudí, začnou zlobit a toho jsem se bála. Zapsala jsem je také do polské školy v sobotu – tam už mají úkoly a výzvy tak trochu mimo školu. A také záleží na učiteli, to už jsem říkala.“

Vyhovuje Vám rozložení vyučování (krátké/dlouhé dny, začátek/ konec, prázdniny)?

„Tři dlouhé dny jsou příliš. V kombinovaném zařízení (maison relais) je to více relaxující, v pátek bývají velmi hluční, je z nich cítit jakýsi tlak v pátek. Přestali spát přes den, děti potřebují relaxaci. Hrají si, to ano, ale škola (spillschoul) je mnohem organizovanější, méně vlastních her, času, více přísná. Děti už mají být samostatné – není to jako v jeslích, nikdo se nestará, nikdo nepomáhá do bundy, při toaletě – jsou to malé věci, ale hodně pomáhají. A děti v nepovinném předškolním vzdělávání (précocce) jsou podle mě ještě příliš malé, ale naprosto ponechané bez pomoci – velká změna oproti jeslím – tam více pomáhají. Moje děti byly hodně samostatné, naučily se to v jeslích, uměli se oblékat ...škola (spillschoul) je prostě více jako škola než jako jesle nebo škola.

Můj příbuzný v Polsku mi řekl, že v první třídě mají vyučování maximálně dopoledne.

Další věc jsou obědy – v našem kombinovaném zařízení jsou formou bufetu, kdy se děti obsluhují úplně samy. Nikdo jim jídlo nepodává. Vím tedy jen od syna – chodí spolu do kombinovaného zařízení, že dcera například jí jenom „těstoviny“ a nic jiného (nabírá si sama, co chce). Toto vnímám jako problém – v jeslích jim vychovatelé nabízeli a děti zkoušely různá jídla. Tady si nabírají jen to, co jim chutná (suché těstoviny, dezerty, ...). Ted' s COVIDem se to změnilo a dostávají balené jídlo, které je už pestré (kompletní), nenabírají si samy. Myslím, že ve věku 3-4 let je brzy nato, aby děti ponechali úplně samostatné – aspoň by měli nabídnout a dát příležitost ochutnat. V jeslích je opravdu nenechali o hladu – hladové děti samozřejmě zlobí více nebo jsou unavené a bez nálady, asi i proto se snažili. Ale tady ne. Také proto jsem nechtěla, aby moje nejmladší chodila do kombinovaného zařízení, protože je příliš mladá na tohle, raději ji vezmu na oběd domů. Známi si stěžují, že jejich syn vždycky pláče, když jdou na oběd. Ted' mi řekli, že je to dobře, že moje dcera chodí domů, jsou na kombinované zařízení (maison relais) prostě příliš mladé.

V nepovinném předškolním vzdělávání (précoce) – lze zapsat jen na ráno, nebo celý den. Není to povinné, nemusí chodit odpoledne...naše dítě chodilo jen dopoledne a poté chodila do družiny v jeslích (foyer). Pracovníci družiny (foyer) je vyzvedávali ve škole a odváděli do jeslí na oběd. “

Jste spokojení s cenou? (hradíte něco ve formálním vzdělávání– pomůcky, učebnice, ...?)

„Škola (Spillschoul) je zdarma, platíme jen kombinované zařízení (maison relais) a obědy – tedy službu oběd + vyzvedávání a dozor během polední pauzy (accueil). “

Je škola ve Vaší blízkosti? Jak je zajištěna doprava do / ze školy?

„Pěšky to je cca 10 min, s nejmladší je to 15 min, ale je tu i autobus (obec nabízí možnost autobusu), ale neplatí pro nepovinné předškolní vzdělávání (précoce), pouze pro děti ve škole (spillschoul). Autobus je dobře organizovaný, ale máme velkou obec a autobus jezdí okolo, takže to celkově trvá docela dlouho. Ted' chodíme pěšky protože kvůli nejmladší nemáme nárok na autobus. “

Byl / nebyl problém zapsat dítě do dané školy (byl dostatek míst?)

„Myslím, že záleží na obci – kamarádka měla problémy, protože když nepracuje má problém s kombinovaným zařízením a jídelnou, nemá přednostní právo na kombinované zařízení nebo družinu. V naší obci jsme nikdy neměli problémy, vždy nás vzali, když začal syn, tak jsem pracovala, ale nikdy se mně nikdo neptal, vždy jsme měli místo jak do školy, tak do kombinovaného zařízení (nezáleželo na zaměstnání). I když jsem je chtěla zapsat jen 1x za 3 dny, nikdy to nebyl problém). Například jsem mohla zapsat děti do kombinovaného zařízení nebo družiny i na prázdniny krátce předtím, než začaly – a děti tam šly rády, když to není povinné, tak si to tam myslím užijí. “

Jak hodnotíte pedagogy ve škole (přístup, komunikace, kompetentnost)?

„Nevím, jestli to víte, a jestli je to všude, ale v naší obci je pravidlo: když 1 dítě chodí k učiteli, ostatní k němu automaticky jdou také. Což je fajn, když jste s učitelem spokojení, ale je to zlé když ne. Dá se s tím ale něco dělat, jen se to musí řešit v předstihu, musíte napsat dopis. A oni to změní. Tedy existuje způsob, jak se tomu vyhnout, ale u dalších dětí to musíte dělat v předstihu, jinak automaticky dostanete toho stejného. A písemně. “

Můj syn měl velmi dobrou učitelku, pak otěhotněla. A byla ve škole (spillschoul) jen 1 měsíc potom, kdy nastoupila moje dcera a ještě není zpět. Nikdy jsem si nestěžovala, ale vím, že někteří rodiče si na ni stěžovali – prý není super flexibilní, někdy je na děti přísná a není vždy super milá. Já to ale nemůžu potvrdit. Ale myslím, že také záleží na dítěti. My jsme byli s ní spokojeni. Můj syn mi řekl, že ho dokonce chtěla dát do 1 třídy na konci 1. roku školy. Mluvili jsme o tom, ale nakonec si to rozmyslela, protože školní systém (primární vzdělávání) je ještě těžší, striktnější a že by bylo dobré, aby ještě měl „dětství“. Měla jsem s tím v jednu chvíli problém – nejdříve to navrhovala, ale poté změnila názor. A tak zůstal ještě ve škole, netlačili jsme, neznáme ještě dobře systém a řekli jsme si, že to necháme a uvidíme. A loni, když byl v 1 třídě cyklu 2 (1. třída primárního vzdělávání), nám učitelka nabídla, že by mohl přeskočit a v pololetí nastoupit rovnou do 2. třídy. A toto už byl vlastně problém, měl už v té době kamarády v 1. třídě, učitelka byla velmi dobrá a hodně motivující. Pokud jde o schopnosti a dovednosti, určitě měl na to, aby šel do 2. třídy. Ale prostě nechtěl a já jsem ho nemohla nutit. Proto si myslím, že učitelka ze školy udělala chybu – raději měla mlčet, anebo pak si za svým názorem stát. Myslím, že přestup uprostřed školního roku je pro dítě těžký – mělo by začít od začátku roku. Obávala jsem se, že se bude nudit, ale učitelka se snaží a dává mu extra úkoly a aktivity. Pravda je, že jednu chvíli začal „zlobit“, nebylo to moc.

Dcera šla v nepovinném předškolním vzdělávání ke stejné učitelce v jako syn. V její třídě bylo hodně dětí, které mluvily francouzsky a učitelé je nechali, skoro celý rok – asi až do května. Pak si dcera začala stěžovat – že ji bolí břicho, není jí dobře – a došlo mi, že asi nechtěla chodit do školy. Pak ale volali několikrát ze školy, že zvracela – doma ale byla úplně spokojená a vždy to přešlo. Když se to stalo potřetí, bylo to divné. Krátce nato jsme měli rozhovor s učitelkou (bilan) – byl tam manžel a chtěla jsem, aby to s učitelkou probral. Víte, děti ne vždycky řeknou pravý důvod, ale dcera mezi řečí řekla, že jim zakazují mluvit francouzsky. Moje dcera je ten typ dítěte, který respektuje pravidla, je hodná a snaží se. Manželovi to učitelka potvrdila – ve škole zavedli nové pravidlo, že se nesmí mluvit francouzsky, pouze lucembursky. Učitelé přestali reagovat na děti, které mluvily francouzsky. Reagovali jedině, když děti mluvily lucembursky. A děti v té době nebyly schopné vytvořit větu. To je v nepovinném vzdělávání (précoce) normální. Hodně rozumí a chápou, ale mluvit začínají opravdu později. Ve skutečnosti jsem se příliš nestarala, zda se v nepovinném předškolním vzdělávání (précoce) naučí lucembursky, protože od syna vím, že

během 2 let školy se to opravdu naučí dobře. Ale najednou to pro ně bylo stresující. Nakonec škola přiznala, že nepočítali s tím, že děti budou reagovat takto citlivě na toto pravidlo. Ale bála jsem se hodně, že pro ni bude těžké jít do školy. Pak byly prázdniny a před začátkem školy (spillschoul) byla velmi stresovaná, tichá. První měsíc byla také hodně unavená, usínala v autobuse. A teď mluvím jako nepracující rodič, možná pracující to tolik nepostřehnou. Já si myslím, že pro děti v tomto věku chodit do školy 3dlouhé dny je prostě příliš dlouho. V kombinovaném zařízení (maison relais) je režim jiný, více si tam odpočinou. V pátek bylo vidět na hřišti děti úplně vyřízené, prostě to na ně bylo moc.

Po 1.měsíci nám řekli (najednou), že učitelka otěhotněla a odchází. Byli jsme hodně ve stresu, dcera měla už od začátku problémy a toto nám nepřidalo. Hodně jsme se báli všichni. Pak dostali nového mladého učitele, hodně mladého - myslím, že ještě studoval, některé dny říkal, že jde do školy. Na první pohled, když jsem ho viděla, myslela jsem si, že to bude katastrofa. Nakonec to ale byla nejlepší věc, co se jí mohla stát ve škole. Učitel byl muž a já teď vidím rozdíl, jací jsou muži a ženy učitelé. Možná proto, že byl tak mladý, ale vložil do toho 150%, vždy pozorný, všechno si o dětech pamatoval, naslouchal jim, moje dcera byla nadšená a najednou velmi motivovaná.. všechno, co doma dělala, bylo pro pana učitele – vždy říkala – „já to chci ukázat Mattovi.. udělám to, protože Matt to má rád..“. Každý den bylo vidět, že děti k němu běží nadšené pro objetí. Viděl děti jako individuální bytosti a viděl v nich to dobré. A ony se s ním hodně naučily. Taký mě něco naučil. Když jsem mu například říkala, že ji tolik nebaví knihy jako mého prvního syna, řekl mi – ne, to není pravda, ona má knihy ráda. Možná byste je prostě neměla porovnávat, protože jsou prostě každý jiný... Je nám hrozně líto, že měl smlouvu jen na rok a tento rok má jinou učitelku, vlastně dvě jiné učitelky. Není to takové jako s ním. Ale dcera je o rok starší a zvládá to mnohem lépe než loni. Řekl mi také, že udělala celý program školy (spillschoul) a že řekne své nástupkyni, aby jí případně dávala i nějaké další aktivity navíc. Což se ale neděje. Ted' sice chodí bez nadšení, ale chápe to a zvládá. Také mi řekl a já jsem pochopila, proč byla tak extrémně unavená – řekl mi v prosinci na pravidelné schůzce: „ona je úžasná, každý den se toho tolik naučí.“ Každý den se naučila další slova a chodila za ním a říkala mu, co se naučila. A hned je zkoušela celý den v různých větách. Řekl mi, že během 3 měsíců udělala obrovský pokrok. Všechno viděl a vnímal, jak rychle se učí lucembursky, a že udělala obrovský pokrok, hodně se snažila. Na začátku prostě zavřela pusu, když měla mluvit lucembursky – ale po 3 měsících

už mluvila plyně. I když si hrají, musí se hodně učit, i když to tak nevnímají – a to je vysilující a náročné. Smyslem školy je naučit lucembursky. Vím, že někteří anglicky mluvící rodiče si stěžují, že ve škole (Spillschoul) toho moc nedělají – že se neučí číst, čísla, počítat, psát – a v britském systému už to v tomto věku umí. A opravdu tam pracují hodně. Ale já myslím, že je to v pořádku, že toho mají dost s lucemburštinou. “

Je podle Vás vyhovující velikost kolektivu?

„Ted’ nevím přesně, kolik jich je ted’, ale předtím to bylo vždy pod 20. okolo 18,19. Myslím, že je to fajn. Myslím, že když jsou třídy větší než 20, tak vytváří další třídu. Myslím, že ted’ mají 8 dětí z 2.třídy a zbytek je mladších. “

Jste spokojeni s režimem dne / organizací dne?

„Je to něco jako přípravná třída („zero class“), je to jako škola ale striktnější, mnohem více aktivit – více jako ve škole. U oběda - dítě si může samo vybrat co bude jíst – je to formou bufetu a děti pak jedí třeba jen dezert, nebo suché těstoviny. “

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„Ano, máme hodnocení od pedagogů, dobré. “

Obvykle máme 2x, nebo 3x (ted’ si nemůžu vzpomenout) třídní schůzku („bilan“) je to okolo prosince, pak v pololetí a pak na jaře. Vždy je to 1x1 s učitelem. Učitelka má všechno písemně – má o každém dítěti knihu, kde je dopodrobna vše popsáno. Má opravdu hodně informací, je to rozdělené podle oblastí - motorika, chování, sociální, jazykové kompetence atd. Mají metodiku, jak děti hodnotí, ale neznám ji podrobně. Trvá to min. 1/2h, všechno vám říkají, ukazují portfolia. Říkají i to, na čem je potřeba zapracovat. Dosud jsme měli vždy dobrá hodnocení, neměli jsme moc co zlepšovat, tak nevím, jak to probíhá, když je tam nějaký problém. “

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Syn i dcera se naučili lucembursky – dcera udělala enormní pokroky díky učiteli ve škole (spillschoul). “

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Ne, vše probíhá ve škole“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími formální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„Do posledního roku 1 - díky tomu našemu učiteli, tento rok nejsem moc nadšená, je to asi kvůli osobě učitele nebo možná kvůli covidu – jsou trochu méně dobře organizovaní. Moje dcera má teď učitelku, která má 3 děti. Nevím, jestli to je tím, ale ne vždy kontroluje všechny děti - někdy zapomene zkontrolovat obálku/zprávu v batohu dcery – kdo ji ten den vyzvedává a kam chodí. Děti mají speciální obálku v batohu, kde je to napsané. Do posledního roku vždy u všech dětí každý den kontrolovali obálku, jak které dítě kam chodí a starali se. Teď po nástupu nových už je to poněkoli méně, kdy zapomněli kontrolovat – a tak se stane, že pro dceru přijdu a oni mi řeknou, že šla na autobus, i když ji každý pátek vyzvedávám. Učitelka se jen zeptala dcery a ta jí řekla, že jde na autobus. Ale u tak malého dítěte je to potřeba kontrolovat. Poslední rok jsem byla nadšená, ale tento rok je to horší... dnes bych dala 1,5.“

Závěrečné otázky:

Vyhovuje Vám (Vaším dětem) oddělení formálního a neformálního vzdělávání? (jiné zařízení, přechod/převoz během oběda, jiní pedagogové, kolektiv)

„Ani ne, nepocítily jsme, vždy jsme se všude dostaly bez problémů.“

Co byste případně změnili, kdyby mohli? Co by pomohlo Vám, kdyby bylo jinak?

„Určitě dobu, základní škola možná ano, ale minimálně – nepovinné a povinné předškolní vzdělávání (précoce a spilschoul) – by neměly trvat dlouho, kdyby to mohli omezit. Děti mají i mimoškolní aktivity a někdy slyšíme – mají toho moc a jsou unavené. Ale děti ty mimoškolní věci milují, dávají jim úsměv na tváři. A dcera chodí 3x na gymnastiku, přichází domů unavená a vyčerpaná, ale na druhou stranu je nadšená vždy mi povídá, jak je to skvělé – skupina a děti – patří tam. A nakonec, nemyslím, že v nepovinném předškolním vzdělávání a v mladším věku měli tak hodně tlačit na lucemburštinu, děti se to během těch 2 let a v kombinovaných zařízeních nebo družinách naučí. Myslím, že tlak na lucemburštinu je zaprvé kvůli integraci a pak také kvůli němčině - můj syn se velmi rychle adaptoval na

němčinu. Ten systém jazyků, tak jak jej vyvinuli a co tu dělají, je skvělý. Nikdy jsem nic takového v jiné zemi neviděla.

Pro mě je to nejlepší, že se děti narodily tady a že mají tuto příležitost. Ještě jednu věc bych chtěla uvést – děti tu získají jakýsi přehled a toleranci a zvyknou si na jazykovou různorodost. Když jsme byli v Polsku, zeptal se mě můj syn - to měl 4 roky: „Mami, proč tu všichni mluví jen polsky?“ Tady ví, že mluvíme i my různými jazyky – třeba anglicky a přijde mu to normální. Tady si například nevšimnou, že lidi vypadají jinak (myšleno fyzický vzhled). Chodil do školy s chlapcem – matka z Taiwanu, otec Ital – chlapec měl exotický vzhled. Ptala jsem se ho jednou – jak vypadá F..? Zajímalo mě, jestli si ten rozdíl všimne – a on mi řekl – má dlouhé vlasy – to byla jediná věc, které si všiml, vůbec nevnímal barvu pleti atd. Pak jsem jednou ukazovala dceři houslistku – Vanessu Mae, tak jsem ji to ukázala – a ona se mě zeptala – „je to matka S..?“ (to je bratr toho kamaráda z Taiwanu) – protože vypadá podobně. Takto děti myslí.“

Příloha č. 15 d) Odpovědi **respondentky č. 8**

Demografické informace o respondentovi:

Věk: 41

Dosažené vzdělání: VŠ

Počet dětí: 3, věk 13,11,7

Jazykové pozadí (mateřský jazyk rodičů, jiné jazyky používané v rodině): čeština

Národnost: česká

Hodnocené zařízení: soukromé jesle, veřejná družina, lucemburská škola

Blok 1 Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí zajišťujících **neformální** vzdělávání? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Vyhovuje Vám otevírací doba? Je zařízení otevřeno dostatečně brzy ráno / dost dlouho odpoledne? Flexibilně?

„Provozní doba je hodně velkorysá. Družina je do půl sedmé a ráno je to od 7.30. říkají tomu dozor („accueil“). Nikdy jsme je nenechávali dlouho, ale někdy se stane, že člověk potřebuje ráno dříve do práce, nebo se tam zdrží, tak je to příjemné. Normálně jsem vyzvedávala okolo 16, 16:30h. Bylo to dobré, že člověk měl oporu. Věděl, že dítě tam v 17h neseď samo s našťvanou učitelkou.“

Vyhovuje Vám (využíváte) tato zařízení v době školních prázdnin?

„Co se týče prázdnin, tak jsme to využívali minimálně. My na prázdniny jezdíme vždycky do Čech, ale byli jsme výjimka, vím, že to rodiče využívají hodně. O velkých prázdninách, když jsem pracovala, tak tam chodily.“

Je cena, kterou hradíte zařízení pro Vás akceptovatelná?

„Klidně budu mluvit v částkách. Když tam syn rok chodil celý týden každý den, oficiálně by cena bez podpor byla cca 1200,- EUR, to je opravdu hodně peněz. S podporou to vyšlo něco přes 400,-, max. 500,- EUR. A ty jesle, není to institucionalizované, bylo to hodně rodinné.“

Byl to domeček, kde byla jedna vychovatelka na 4 děti. Měli tam skvělé jídlo, které tam vařili a pořád něco vyráběli.

Těch 1200,- bych za to nedala, ale s poukázkami CSA je to dostupné.

Využíváte státní podporu? Je z Vašeho pohledu dostatečná? Je systém úhrad (využití podpory – Chèques service accueil) pro Vás jasný, jednoduchý a transparentní?

„Jde o to, jak máš podepsanou smlouvu – řekneš si, jak potřebuješ. Třeba půl dne. Pak platíš půl dne, nebo si můžeš třeba vybrat 2-3 dny v týdnu. A ty dny potom platíš. Ale když jedeš pryč, nebo je třeba dítě nemocné, tak v jeslích to platíš – teda v soukromých. Dopředu je dohodnutá doba, po kterou tam dítě můžeš dát. A ta doba může být ztracená. Ale i v dobu, kdy tam nepřijdeš, soukromé jesle pořád účtují. Se státními jeslemi nemám zkušenost – jsou asi 4, je jich strašně málo.

V družině, když dítě včas omluvíš a máš papír od doktora, tak to neplatíš. Je to odstupňované podle příjmu rodiny. Ty si to nevyřizuješ s jeslemi, ale s komunou. Musíš doložit příjmy rodiny. Já nemám daňové přiznání a manžel dává zas výplatní pásky. My máme každý jen jeden typ dokumentu, který dodáme. Nikdy jsem to nevnímala nějak složitě. Platí to na rok a oni ti pošlou dopis, dostatečně včas, kde tě vyzývají k tomu, že máš znovu doplnit dokumenty.

Co může být nepříjemné, že ta rodina má vysoký příjem – tzn. Že doplácí relativně hodně. Potom vím, že to, co ti říkám je pro hlavní město. Pak se mění podmínky obec od obce. Ve městě není kombinované zařízení, jsou tu jen družiny (foyer scolaire), ty jsou státní. A veřejné družiny (foyer scolaire) – ty jsou ve městě hodně plné - aby se tam dítě dostalo, tak opravdu musí pracovat oba rodiče. Každopádně tito rodiče mají možnost si zařídit družinu soukromou (foyer du jour). To jsou často vlastně jesle, které nabízí navíc tuto službu pro rodiče školáků. Takže to není tak, že by nebyla jiná možnost. Je to spleť. Že státní družina taky donedávna nebylo pro děti mezi 3-4 rokem, i když už spadaly do povinného vzdělávání.

Když dítě nepřijde, v kombinovaných zařízeních na venkově jsou podmínky daleko měkčí. Rodiče tam můžou zavolat ze dne na den a dítě vezmou. A když dítě nepřijde, nic se neplatí.“

Odpovídá podle Vás cena, kterou hradíte kvalitě poskytovaných služeb?

„Ano“

Je zařízení blízko? (případně podílí se zařízení nějakým způsobem na dopravě do/z)

„Jesle, ty žádnou dopravu nezajišťují. Je to soukromý business toho zřizovatele. Je to živelný business. Tady si můžeš pronajmout dům a provozovat jesle. Je tu po nich obrovská poptávka. Tu je strašně moc soukromníků a děti se tam sváží s rodičema autem. My jsme to měli 1 stanicí vlakem nebo jsme jeli autem. U jeslí žádné svážení. V případě dopravy v družině (dopravy přes oběd), tak ve většině obcí to bývá kousek – takže děti jdou pěšky. A jednou jsme měli zkušenost takového malého autobusu. A jinak když není škola na lince běžného autobusu, tak stát zařídí školní autobus.“

Byl pro Vás problém najít / zapsat dítě do zařízení (bylo dostatek míst, dostatečná nabídka?)

„Tady byl takový babyboom, takže vím, že si ženy rezervovaly jesle ještě když byly těhotné, nebo hned s malým dítětem – třeba půl roku dopředu, a nebyla to žádná míra. Situace tu taková byla – ale bylo to před 10 lety, už je to dlouho. Vůbec nevím, jak je to teď, ale vím, že to bylo složité a že jsme museli hodně dopředu. Máme zkušenost, že nejmladší dcera byla na dopoledne a já jsem začala pracovat – a řekli mi, že už nemají místo odpoledne. A stalo se, že u nás nedaleko otevřeli nové jesle – tak jsme měli štěstí. Ale vím že je to složité, např. třeba bio jesle apod., ty jsou plné dlouho dopředu.“

Jak hodnotíte pedagogické pracovníky zařízení? (přístup, komunikace, kompetentnost)

„Vychovatelky, nebo jsme jim říkali tety. Je to jesle od jeslí, záleží na tom, jaká se tam vytvoří atmosféra ve skupině vychovatelek a z jakých okruhů má tendenci nabírat ředitelka. A já mam zkušenost, že to byli hodně pendleři – že to byly francouzské a belgické ženy, které sem dojížděly. Nemám vyloženě špatnou zkušenost, nestalo se mi, že bych kvůli někomu chtěla odcházet. Mám normální zkušenost a pak mám hodně dobrou zkušenost. Tak půl napůl.“

Jste spokojeni s denním režimem (organizací dne) – vyhovuje Vám, Vašemu dítěti?

„Já jsem byla spokojená. Kromě toho, že děti vlastně nosí průběžně výtvary, které jsou vázány na roční období a svátky – dušičky, Vánoce, Velikonoce. Vždycky jsme dostávali portfolio. Když byl plný, tak jsme ho dostali domů. A každé dítě mělo ve svém šuplíku (kastlíku) sešit a učitelka tam každý den udělala zápis, co dítě jedlo a jaká byla aktivita. Byly i nějaké pravidla apod, ty byly na nástěnce. Pak taky třeba vařily anebo jim chodila

muzikoterapie – bylo to adekvátní věku, ale je nepřetěžovaly. Všechny moje děti tam chodily rády. Bylo to tak akorát. Když byly obrovské vedra, měli děti svlečené a měli zatažené rolety, prostě se starali.“

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„ano“

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)
„Na naše děti mluvily vychovatelky jenom francouzsky, ale pak se začala zvýrazňovat lucemburština. Už když byl syn malý, tak se začala zdůrazňovat lucemburština. A teď naopak, začala se učit francouzština i v nepovinném předškolním vzdělávání a předškolním povinném vzdělávání. Šlo o to, že děti to nasají v kontextu. Takže rozuměly pokynům každodenního života, uměly písničky i básničky. Ale nikdy (ani jsem to nečekala) nemluvily francouzsky – na konci jeslí. Já jsem to spíš brala tak, že se setkají s tou atmosférou. Bylo to hodně názorné, mají hodně patlání barvami, lepení lepidlem, práce s papírem. Odpoledne jsou venku, ale dítě jim stejně nemá potřebu říkat něco zásadnějšího.“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„To jsem zažila ve formálním vzdělávání.“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími neformální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„Nevím, za co bych ubrala. Naše děti vlastně chodily do 2 jeslí – nedokážu říct, s čím bych byla nespokojená, jakkoliv mi to zní. Dám dvojku, proto že to bylo tak plné, že jsme nemohli pak chodit na plný úvazek.“

Blok 2 Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí poskytujících **formální vzdělávání**? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Jak hodnotíte věk započetí povinné docházky – je pro Vás (Vaše dítě) akorát, nebo příliš brzy/pozdě?

„Mně se to zdá ideální i v tom kontextu, že dítě se nějak musí naučit jazyk. A myslím, že jeden rok nestačí. Když odhlédneme od toho, že je to nějaká socializace, tady to má ještě ten další význam.“

Vyhovuje Vám rozložení vyučování (krátké/dlouhé dny, začátek/ konec, prázdniny)?

„Já mám tu zkušenost – když to vezmeš z pozice dítěte – tak ty dlouhé dny, kdy je tam odpoledne zaměřené na vzdělávání, tak mi to přijde hodně. A v nepovinném vzdělávání je to obecně na děti hodně. Ty děti jsou nadměrně zatížené. Jsou zatížené i oddělením té družiny. To znamená, že přijdou do školy, tam něco dělají, pak jdou do družiny na oběd (nebo domů). A pak jdou zpátky. V Čechách chodí děti po obědě spát ještě, nikam nemusí chodit. Po obědě jsou děti unavené a mají se vrátit, a ještě dělat vzdělávací aktivity. Jsou úplně hotové a ani se tam nechtějí vracet. Asi až v 5 letech se to láme.

Ale dobré je, že si odpočinou učitelky – že jsou naprosto nevyhořelé. Jsou naprosto kvalitní a trpěliví, nemám jedinou špatnou zkušenost – přes oběd si na 2,5h odpočinou...teda na 2h20min.připadá mi to moc. Ale z toho hlediska, že to berou jako vzdělávání. Není to volná hra.“

Jste spokojení s cenou? (hradíte něco ve formálním vzdělávání– pomůcky, učebnice, ...?)

„Je zdarma, platíš oběda a družinu – je to odstupňované podle platu a taky podle počtu dětí.“

Je škola ve Vaší blízkosti? Jak je zajištěna doprava do / ze školy?

„Máme to 10 min pěšky. Tady tě přiřadí do školky, podle bydliště.“

Byl / nebyl problém zapsat dítě do dané školy (byl dostatek míst?)

„Musí dítě vzít, není problém.“

Jak hodnotíte pedagogy ve škole (přístup, komunikace, kompetentnost)?

„Ani nejmenší problém, tady mají status úředníka, mají vysoký plat, prestiž a dělá to daleko víc chlapů.“

Je podle Vás vyhovující velikost kolektivu?

„Ano, nesmí být více jak 20, my jsme měli 16-17 nejvíc, heterogenní kolektiv.“

Jste spokojeni s režimem dne / organizací dne?

„Mám zkušenost, že pro děti to bylo hodně názorné. Organizace dopoledne je docela jasná. V nepovinném předškolním vzdělávání dítě může přijít až do 9 h, a když něco nechce, tak ho nechávají, nemusí dělat všechno, i odpočinout jej nechávají – i když je to v rámci školního systému. Moje zkušenost je, že na ně netlačí.

V povinném vzdělávání – mají být v 8h, do 9h je volná hra, děti se adaptují. V 9h začne program, rozdělený na malé a velké, velcí již pracují více, malí dělají šneky,...

Mám zkušenost, že všechno bylo hodně názorné. Měli spoustu výletů na farmy, dílny, chodily do lesíka a dělaly mandaly z kaštanů a listů. A co je zajímavé – opravdu to bylo vázané na roční období. Učitelky mají pevné osnovy a jedou to furt dokola. Je to hodně svázané s ročním obdobím. A tady dostaneš na konci roku úžasné portfolio. A třikrát ročně schůzka s učitelem, kde ti dají prohlédnout to portfolio. A když třeba dítě v rámci volné hry něco vytvoří, něco speciálního postaví z lega nebo kostek, oni to vyfotí, vytisknou, dají k tomu komentář a dají to do portfolio. Ale slyšela jsem – záleží na tom, co se té učitelce chce dělat. Ono je to práce, oblékat děti do nepromokavých kalhot a jít s nimi ven, anebo jim nakopírovat omalovánky. Nemám pocit, že by grafomotorika byla specifickým lucemburského systému. Naopak jsem měla pocit, že to dělají tak nějak skandinávsky, že je obléknou a jdou někam ven atd. Hodně třeba vařili – na Vánoce dělají cukroví. Navlíknou děti do zástěrek a děti tam patlají těsto. Na podzim dělali mošt z jablek. Jeli si sami někam sbírat jablka - je to hodně názorné. Mají také osnovy, co má po 5 roce dítě umět a je toho dost, třeba všechny čísla do 20 atd.“

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„Na začátku je klasická třídní schůzka pro všechny rodiče. Pak je 3x ročně schůzka s rodiči individuálně, prohlédneš si, co dítě dělá. Řeknou ti, co mu jde a co zlepšit. Ale když je něco nějaký problém, tak to řeší hned.“

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Učitelky jedou jenom v lucemburštině, ale ono je to tak, že tam mají děti třeba frankofonní. Ale když potřebují, aby děti něco pochopily, tak to třeba řeknou francouzsky. Za 2 roky to

není problém. Když tam dítě nastoupí v září, tak zkušenost učitelek ve škole i družině je, že je třeba být trpělivý a počkat až do Velikonoc, než se dítě začne projevovat v tom jazyce.“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Ano, já si myslím, že je to v rámci propracovaného programu v lucemburském školství. Že jsem přišla na hodinu, říkali jsme si, jak se řekne česky ahoj, jak se máš, jak se napočítá do deseti, oblíbené jídlo, česká pohádka (třeba Krteček) a tak.“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími formální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„Já dám 2 kvůli přetěžování v nepovinném předškolním vzdělávání.“

Vyhovuje Vám (Vašim dětem) oddělenost formálního a neformálního vzdělávání? (jiné zařízení, jiní pedagogové, přesuny, režim, financování, ...)

„V nepovinném předškolním vzdělávání je to hodně problematické, čím jsou větší tím je to lepší.“

Co by případně změnili, kdyby mohli? Co by jim (jako rodině) pomohlo?

„Organizaci dne v nepovinném předškolním vzdělávání, kdy to mají nakrájené a s jídlem jinde je den hodně rozdrobený. Na jednu stranu je to nepovinné, takže když jsou rodiče doma, dá se domluvit, že dítě bude chodit jen na dopoledne. Ale pracující nemají jinou alternativu.“

Vím, že pracuješ jako praktický psycholog a občas děláš posudky dětí. Tak se ještě zeptám, jak je to v Lucembursku s odklady školní docházky a zralostí?

„Tady nehraje roli žádná pedagogicko-psychologická poradna, je to na tom, jak se domluví učitelka s rodičem. Rodič má právo veta. Když s něčím nesouhlasí, tak jsem nezažila, že by to prošlo. Tady je paradox, že spíš než odklady se dělá to uspokojení. Ale pak s tím mám strašně špatnou zkušenost – školní zralost není jen inteligence nebo grafomotorická šikovnost. to dítě má pak problémy v kolektivu. Co se pak častěji děje, ale to je mimo oblast školek – že se daleko víc propadá a je to běžné. Ve školách se nepropadá. My jsme měli holčičku, 1rok v ranném vzdělávání (précoce), 1 rok povinného předškolního (spillschoul), ale od 3 třídy se nebavila se spolužáky ale s dětmi, které byly o rok pod ní. Nebo chlapeček, který šel dříve

a pak na víceletém gymnáziu (lycée) propadl. Vždycky to dítě, které uspišili pak mělo problém.

Odklady jsou tu málo (ve francii prakticky vůbec) a jsou zvláštností. Pro odklad tady nepotřebuješ speciální doklad, není tu vůbec institut pedagogicko-psychologických poraden – jde o konsenzus rodiče a učitele. Když je to jasné, oni odklad dají, ale musí to být extrémně a na první pohled jasné. (třeba je narozené pozdě a hodně hravé). Ale když to není úplně jasné, tak řeknou – tak ho tam dáme a uvidíme, kdyžtak si rok zopakuje. V každé třídě je několik dětí, které opakují.“

Příloha č. 15 e) Odpovědi **respondentky č. 9**

Demografické informace o respondentovi:

Věk: 37

Dosažené vzdělání: Bc.

Počet dětí: 2

Jazykové pozadí (mateřský jazyk rodičů, jiné jazyky používané v rodině): čeština, francouzština

Národnost: česká, od března 2020 lucemburská (i děti)

Hodnocená zařízení: veřejné kombinované zařízení (maison relais), nepovinné i povinné předškolní vzdělávání – veřejná škola

Blok 1 Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí zajišťujících **neformální** vzdělávání? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Vyhovuje Vám otevírací doba? Je zařízení otevřeno dostatečně brzy ráno / dost dlouho odpoledne? Flexibilně?

„Ano“

Vyhovuje Vám (využíváte) tato zařízení v době školních prázdnin?

„Ano“

Je cena, kterou hradíte zařízení pro Vás akceptovatelná?

„Ano“

Využíváte státní podporu? Je z Vašeho pohledu dostatečná? Je systém úhrad (využití podpory – „Chèques service accueil) pro Vás jasný, jednoduchý a transparentní?

„Systém Chèque service accueil využíváme, ale příliš jasný, jednoduchý a transparentní mi nepřipadá. Když jsem sháněla jesle a chtěla předem vědět, kolik budu platit, nebyl mi nikdo

schopný říct. Ředitelka mě odkázala na radnici, radnice na kancelář CSA. První faktura byla překvapením. “

Odpovídá podle Vás cena, kterou hradíte kvalitě poskytovaných služeb?

„Ano“

Je zařízení blízko? (případně podílí se zařízení nějakým způsobem na dopravě do/z)

„Ano, je blízko, možnosti školních autobusů nevyužíváme. “

Byl pro Vás problém najít / zapsat dítě do zařízení (bylo dostatek míst, dostatečná nabídka)?

„Byl trochu problém zapsat děti do veřejného kombinovaného zařízení (Maison Relais) v době, kdy jsem ještě nepracovala a věnovala se péči o mladšího syna. Počet míst v našem kombinovaném zařízení (Maison Relais) je omezený a určený pouze pro pracující rodiče. Starší syn tedy nemohl chodit do školní jídelny (v kombinovaném zařízení - Maison Relais) ani na obědy. Musela jsem ho ve 12 hodin ze školy (Spillschoul) vyzvedávat a 3x týdně ho na 14:00h zase vozit zpátky. Nyní pracuji (na zkrácený úvazek) a děti tedy do kombinovaného zařízení (Maison Relais) nebyl problém zapsat. “

Jak hodnotíte pedagogické pracovníky zařízení? (přístup, komunikace, kompetentnost)

„Jsem velmi spokojená. “

Jste spokojeni s denním režimem (organizací dne) – vyhovuje Vám, Vašemu dítěti?

„Ano “

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„O dění v kombinovaném zařízení (Maison Relais) se nyní dozvídám pouze z toho, co mi vyprávějí děti. Je to ale částečně tím, že kvůli Covid 19 nemají rodiče přístup dovnitř, čímž se komunikace s pracovníky kombinovaného zařízení (Maison Relais) značně omezila. Pokud jsou moje děti do kombinovaného zařízení (Maison Relais) zapsány během školních prázdnin, dostávám předem program činností na každý den. Pokud kombinované zařízení (Maison Relais) organizuje nějaký výlet apod., dostanu informace formou letáku. Individuální otázky řeším s pracovníky kombinovaného zařízení (Maison Relais) telefonicky nebo e-mailem. Komunikace je vždy snadná a rychlá. “

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině? „*Ve francouzštině moje děti nedělají ve školním prostředí žádné pokroky. Francouzsky komunikují s některými frankofonními kamarády. Pokroky dělají především v lucemburštině, což je hlavní komunikační jazyk v kombinovaném zařízení (Maison Relais).*“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„*Zapojit se do procesu osvojování povinných jazyků (lucemburštiny, němčiny) vidím jako osobní nutnost. Ze strany školy ani kombinovaného zařízení (Maison Relais) k tomu ale nejsem žádným způsobem nucena ani motivována. Moje děti mají dva mateřské jazyky. Francouzština v rámci školy i kombinovaného zařízení (Maison Relais) respektována a využívána ke komunikaci je (především mezi žáky, někdy i s pedagogy), čeština příliš ne.*“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími neformální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„*Dávám hodnocení 3. Z mého hlediska lucemburský neformální systém vede k příliš brzkému „odkládání“ dětí do jeslí v době, kdy ještě děti potřebují trávit více času s rodinou. Klasický případ je pro mě umístění dítěte do jeslí na konci rodičovské dovolené matky, tzn. ve věku +/- 9 měsíců. Z hlediska psychologického vývoje dětí vidím toto období pro odloučení spíše nevhodné. Pokud oba rodiče pracují na plný úvazek, zůstává dítě v jeslích poměrně dlouhou dobu. Uvítala bych, kdyby existovala větší podpora pro matky/rodiče, kteří si přejí věnovat se výchově dětí osobně. Později také širší možnosti částečných úvazků na trhu práce. Nemyslím si, že výchova dětí je úlohou státu. Měla by to být role rodiny. Ideální věk k tomu, aby dítě začalo denně navštěvovat nějaké formální nebo neformální zařízení, je z mého pohledu až kolem 3-4 let.*“

Blok 2 Jak hodnotíte nastavení a systém předškolních institucí poskytujících **formální vzdělávání**? Nakolik podle Vás toto nastavení odpovídá potřebám Vaší rodiny?

Jak hodnotíte věk započetí povinné docházky – je pro Vás (Vaše dítě) akorát, nebo příliš brzy/pozdě?

„Věk 4 let mi připadá pro započetí povinné školní docházky v pořádku (nepovinné předškolní vzdělávání (précoce) není povinný ročník).“

Vyhovuje Vám rozložení vyučování (krátké/dlouhé dny, začátek/ konec, prázdniny)?

„Systém krátkých/dlouhých dnů mi vyhovuje. Zvykla jsem si. Ale pro předškolní děti (Spillschoul) jsou ty dlouhé dny možná přece jen moc dlouhé. Děti bývají po těchto dnech velmi unavené. Celkově mám pocit, že tento systém neumožňuje příliš volnočasových aktivit. Nezbyvá na ně dost času – především v těch dlouhých dnech. Rozložení a délka prázdnin mi připadá v pořádku.“

Jste spokojení s cenou? (hradíte něco ve formálním vzdělávání– pomůcky, učebnice, ...?)

„Na začátku školního roku je po nás požadován příspěvek na učebnice a pomůcky (20,- – 30,-€). Nevidím v tom problém.“

Je škola ve Vaší blízkosti? Jak je zajištěna doprava do / ze školy?

„Škola je blízko. Možnosti školních autobusů nevyužíváme.“

Byl / nebyl problém zapsat dítě do dané školy (byl dostatek míst?)

„Nebyl problém. Radnice nám sama od sebe včas poslala veškeré informace a přihlášky.“

Jak hodnotíte pedagogy ve škole (přístup, komunikace, kompetentnost)?

„To je individuální. Celkově považuji pedagogy ve škole za vstřícné a kompetentní, ale všude se najdou výjimky.“

Je podle Vás vyhovující velikost kolektivu?

„Naprosto (v našem případě cca 17 dětí ve třídě).“

Jste spokojeni s režimem dne / organizací dne?

„Naprosto. Jen si myslím, že některé děti ve věku 3-4 let jsou zvyklé ještě po obědě spát, s čímž se od nepovinného předškolního vzdělávání (Précoce) už vůbec nepočítá.“

Máte k dispozici jasné a úplné informace (kde, jakou formou) o dění v zařízení?

„Informace dostávám na začátku školního roku formou schůzky všech rodičů s třídním učitelem + tištěné informační materiály. Učitelé také komunikují e-mailem (a to už před

začátkem školního roku). Během školního roku se pak konají celkem 3 individuální schůzky s třídním učitelem.“

Jak hodnotíte jazykové vzdělávání? (pokroky dítěte v lucemburštině/francouzštině?)

„Ve francouzštině nedělají moje děti žádné pokroky. Ve škole (Spillschoul) je hlavním komunikačním jazykem lucemburština, kterou si během těch 2 let zvládnou osvojit tak, aby v ní dokázaly aktivně komunikovat. Poté však výuka přejde zcela do němčiny, k čemuž mám jisté výhody. Francouzština se vyučuje jako cizí jazyk 1x týdně. První dvě třídy primárního vzdělávání (Cycle 2) ale není předmětem tohoto dotazníku.“

Jste zapojeni do procesu osvojování některého z povinných jazyků? Máte pocit, že mateřský jazyk dítěte je uznáván, respektován, využíván ke komunikaci?

„Zapojit se do procesu osvojování povinných jazyků (lucemburštiny, němčiny) vidím jako osobní nutnost. Ze strany školy nebo kombinovaného zařízení k tomu ale nejsem žádným způsobem nucena ani motivována. Moje děti mají dva mateřské jazyky. Francouzština v rámci školy a kombinovaného zařízení (maison relais) respektována a využívána ke komunikaci je (především mezi žáky, někdy i s pedagogy), čeština příliš ne. Vzpomínám si jen, že ve škole (Spillschoul) se děti někdy učily říct „dobrý den“, „děkuji“ nebo „veselé Vánoce“ ve všech jazycích, které se ve třídě vyskytovaly, tzn. např. i čínsky, španělsky atd.“

Kdybyste měli zhodnotit celkovou spokojenost se systémem a předškolními institucemi zajišťujícími formální vzdělávání na škále 1 – 5 (1 je nejlepší, 5 – nejhorší), co byste dali?

„Dávám hodnocení 2. Systém nám z většiny vyhovuje. Jazyková stránka je poněkud komplikovaná, neboť doma nemluvíme žádným z povinných jazyků (lucembursky, německy). Snažím se ale o pochopení, protože si myslím, že otázka jazyků v Lucembursku je tak složitá, že ideální řešení neexistuje. Řekla bych, že celkový prospěch dětí je značně ovlivněn tím, zda se ve škole učí ve své mateřštině či nikoli. Ty děti, pro které němčina nebo lucemburština nejsou mateřštinou, to mají v prvních letech prostě složitější. Věřím ale, že se jim všechno vynaložené úsilí jednou vrátí a že to pro ně bude přínosná zkušenost.“

Závěrečné otázky:

Vyhovuje Vám (Vaším dětem) oddělenost formálního a neformálního vzdělávání? (jiné zařízení, jiní pedagogové, přesuny, režim, financování, ...)

„Já školu a neformální kombinované zařízení (Maison Relais) nevnímám odděleně, nýbrž jako celek. Naše škola s kombinovaným zařízením (Maison Relais) velmi úzce spolupracuje, vše funguje velmi plynule – tedy i přesuny, režim, návaznost aktivit atd.“

Co by případně změnili, kdyby mohli? Co by jim (jako rodině) pomohlo?

„Pokud bych mohla něco změnit, byla by to možná úprava časového rozložení výuky v rámci dne i v rámci týdne. Cycle 1 u nás začíná v 8:10 ráno, cycle 2 dokonce už v 7:50 - Myslím ale, že čas začátku výuky není ve všech lucemburských školách stejný. Přijde mi to velmi brzy. Polední pauza (2 hodiny) mi přijde zbytečně dlouhá. Třikrát týdně děti končí až v 15:45. Často mají poměrně velké množství domácích úkolů (od primárního vzdělávání cycle 2). Pokud se navíc věnují nějakým koníčkům, zbývají jen úterky a čtvrtky odpoledne. Celkový týdenní program je tedy velmi nabitý. Ocenila bych, kdyby moje děti měly více volného času – nejen na mimoškolní aktivity, ale také na obyčejné hraní doma, na zahradě, s kamarády venku atd.“